

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRK SİYASAL HAYATINDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ
BAĞLAMINDA KADIN SÖYLEMİ
(ZİYA GÖKALP, HÜSEYİN NİHAL ATSIZ,
ALPARSLAN TÜRKEŞ)**

Yüksek Lisans

Sedanur ERDOĞAN

Çorum-2023

**TÜRK SİYASAL HAYATINDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ BAĞLAMINDA
KADIN SÖYLEMİ
(ZİYA GÖKALP, HÜSEYİN NİHAL ATSIZ, ALPARSLAN TÜRKEŞ)**

Sedanur ERDOĞAN

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Hakan REYHAN**

Çorum 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sedanur ERDOĞAN tarafından hazırlanan “Türk Siyasal Hayatında Türk Milliyetçiliği Bağlamında Kadın Söylemi (Ziya Gökalp, Hüseyin Nihal Atsız, Alparslan Türkeş)” adlı tez çalışması 17/04/2023 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Çiğdem ERDEM

.....

Prof. Dr. Hakan REYHAN

.....

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ERYÜCEL

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve ..... sayılı kararı ile Sedanur ERDOĞAN'ın Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Sedanur ERDOĞAN

**TÜRK SİYASAL HAYATINDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ BAĞLAMINDA
KADIN SÖYLEMİ
(ZİYA GÖKALP, HÜSEYİN NİHAL ATSIZ, ALPARSLAN TÜRKEŞ)**

Sedanur ERDOĞAN
ORCID: 0000-0002-7799-1717

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Yüksek Lisans

Ocak 2023

ÖZET

Tarih boyunca toplumların bir ülkü doğrultusunda hareket ettikleri görülmektedir. Topulukların gelişmesi ve devlet halini alarak, yapısını sürdürmesi, milliyetçilik düşüncesi ile sağlanabilmektedir. Türk toplumunun tarihine bakıldığında gelenek ve göreneklerinin ileriye taşındığının söylenmesi mümkündür. Türk toplumunda din, milliyetçilik, aile, ahlak gibi faktörlerin yer aldığı görülmektedir. Türk toplumuna özgü kadın ve erkek rolleri zamana göre farklılık göstermiştir. Türk toplumunda kadın her zaman saygı görmüş ve el üstünde tutulmuştur. Bu tezde genel itibarıyla, Türk Siyasal Hayatı kapsamında "Türk Milliyetçiliği" düşüncesinde reel politika ve düşünce geleğeninde etkin unsur olan Türk milliyetçiliği çerçevesinde kadına bakış konusu, inceleme konusu olacaktır. Kadın kavramının bu düşüncede yer alışı ve önemi tezin genel konusudur. Türk milliyetçiliğinde yer alan çalışmalar bazında kadına bakış konusunda eksikliklerin var olması ve bu eksikliklerin giderilmesi tezin genel amacını belirlemektedir. Türk milliyetçiliği düşüncesinde kadın figürünün önde olmadığına dair yaklaşımlar temel alınarak kadın figürlerinin incelenmesi amacını taşımaktadır. Tez önem açısından, konunun bugüne kadar yüzeysel bir şekilde reel politik açıdan ele alınması ve ayrıca bir bilimsel çalışmanın eksikliğini var olması sebebiyle önemlidir. Tez konusu bilimsel çalışmaların eksikliği sebebiyle önemlidir. Türk siyasal hayatı açısından incelenen kadın figürleri gelecek çalışmalara bir ışık tutacaktır. Bu tezle birlikte kadının siyasal katılım açısından incelenmesi önemli bir sonuç doğuracaktır. Konuyla ilgili genel bir tespit yapılarak yorumsamacı nitel araştırma ve literatür taraması yöntemi kullanılacaktır. Konuyla ilgili genel bir hipotez oluşturulacak ve yapılan özel çalışmayla bu hipotezin doğruluğu ve yanlışlığı test edilecektir. Bu kapsamda eleştirel düşüncelere değinilip hipotezle bağlantılı olarak da bir sonuca ulaşılabilecektir. "Türkçülük", "Milliyetçilik", "Turancılık", "Ülkücülük", "Asena" kavramları üzerinden tarihsel analiz yapılacaktır.

“Türk Milliyetçiliği” 1912 sonrasında reel politik güç haline gelmeye başlamıştır. 1920’lerde Kemalist milliyetçilik noktasına gelmiştir. Cumhuriyet döneminde milliyetçilikler farklı düşünce şekliyle kendisini göstermiştir. 1940’lı yıllardan sonra çok partili hayata geçiş sürecinde Türk milliyetçiliği hareket olarak reel politik hareket içinde etkin olmaya başlamıştır. Türk milliyetçiliği içerisinde kadın faktörünün incelenmesi Türk siyasal hayatındaki kadın etkisinden bağımsız olarak düşünülemez ancak milliyetçi ideolojinin kadına yönelik özel bir bakış açısının olduğu da gerçektir. Çalışmada bu bakış açısı ortaya konulacaktır. “Türk Milliyetçiliği” genel bir anlam ifade etmektedir. Tez farklı tür milliyetçilikler dahil edilmeden reel politikada kendisini “Türk Milliyetçisi” olarak adlandıran ve o şekilde partileşen siyasal hareketle sınırlıdır. Bu hareketin başladığı 1940’lı yıllar çerçevesinde içerisinde kadın söylemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kavramlar: Millet, Milliyetçilik, Türk Milliyetçiliği, Toplumsal Cinsiyet, Kadın
Bilim Kodu: 11711

**WOMEN'S DISCOURSE FROM THE PERSPECTIVE OF TURKISH NATIONALISM IN
TURKISH POLITICAL LIFE
(ZİYA GÖKALP, HÜSEYİN NİHAL ATSIZ, ALPARSLAN TÜRKEŞ)**

Sedanur ERDOĞAN
ORCID: 0000-0002-7799-1717

HİTİT UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL
Master of Science

January 2023

ABSTRACT

Throughout history, it is seen that societies have acted in accordance with an ideal. The development of communities and the continuation of their structure by becoming a state can be achieved with the idea of nationalism. When we look at the history of Turkish society, it is possible to say that its traditions and customs have moved forward. It is seen that there are factors such as religion, nationalism, family, morality in Turkish society. In Turkish society, the roles of men and women can be different as in other societies. However, in Turkish society, women have always been respected and not separated from men. In general, within the scope of Turkish Political Life, within the framework of Turkish nationalism, which is an active element in real politics and tradition of thought, in the thought of "Turkish Nationalism", the subject of view on women will be the subject of examination. The place and importance of the concept of woman in this thought is the general subject of the thesis. The general purpose of the thesis is that there are deficiencies in the view of women on the basis of studies in Turkish nationalism and that these deficiencies are eliminated. It aims to examine the female figures based on the approaches that the female figure is not prominent in the thought of Turkish nationalism. In terms of importance, the thesis is important because the subject has been handled superficially from a realpolitik point of view and there is also the lack of a scientific study. The subject of the thesis is important due to the lack of scientific studies. The female figures examined in terms of Turkish political life will shed light on future studies. With this thesis, the examination of women in terms of political participation will have an important result. By making a general determination on the subject, interpretative qualitative research and literature review method will be used. A general hypothesis on the subject will be formed and the accuracy and falsity of this hypothesis will be tested with a special study. In this context, critical thoughts will be mentioned and a conclusion will be reached in connection with the hypothesis. Historical analysis will be made through the concepts of 'Turkism', 'Nationalism', 'Turanism', 'Idealism', 'Asena'.

“Turkish Nationalism” started to become a real political power after 1912. Kemalist nationalism came to the point in the 1920s. During the Republican period, nationalisms showed themselves in different ways of thinking. After the 1940s, during the transition to multi-party life, Turkish nationalism began to be active in the real political movement as a movement. The examination of the woman factor in Turkish nationalism cannot be considered independently of the influence of women in Turkish political life, but it is also true that the nationalist ideology has a special point of view towards women. This point of view will be presented in the study. “Turkish Nationalism” has a general meaning. The thesis is limited to the political movement that calls itself “Turkish Nationalist” in real politics without including different kinds of nationalisms and became a party in that way. In the 1940s, when this movement began, the discourse of women will be emphasized.

Key Terms: Nation, Nationalism, Turkish Nationalism, Gender, Women

Science Code: 117111

TEŞEKKÜR

Hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen sevgili aileme, aldığım eğitimleri tamamlayabilmek adına her zaman yanımda olan yol arkadaşım değerli eşim Onur ERDOĞAN'a, sabırla sorularımı cevaplayan, derin bilgi ve birikimleri ile değerli görüşlerini sunan sayın tez danışmanım Prof. Dr. Hakan REYHAN'a göstermiş olduğu sabır ve manevi yardımlar için teşekkürlerimi borç bilirim.

Sedanur ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa	
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

OSMANLIDAN CUMHURİYETE KADIN OLGUSU VE SÖYLEMİ

1.1. Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Kadının Durumu.....	5
1.2. Kadın'ın Hukuksal ve Toplumsal Statüsü.....	5
1.2.1. Kadın Hareketleri.....	5
1.2.2. Kadınların Eğitimi.....	6
1.2.3. Çalışma Hayatında Kadın.....	7
1.3. Cumhuriyet Döneminde Kadının Durumu.....	8
1.3.1. Osmanlı'dan Gelen Miras: Militarizm, İttihatçılar ve Kadın.....	8
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Kadın ve Aile Yapısı.....	10

2. BÖLÜM

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE KADIN SÖYLEMİ

2.1. Millet ve Milliyetçilik Kavramlarının Tarihsel/Kuramsal Çerçevesi.....	13
2.2. Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Gelişim Süreci ve İdeolojik Bölünmeler.....	20
2.3. Türk Milliyetçiliği Düşünce Temelinde Kadına Bakış ve “Milliyetçi Kadın” Entelektüeller.....	24

3. BÖLÜM

MİLLİYETÇİ GELENEKTE KADIN YAKLAŞIMLARI: GÖKALP, ATsiz, TÜRKES

3.1. Türk Milliyetçiliği Siyasal Geleneği: Belirleyici İsimler ve Ayrışmalar.....	31
3.1.1. Ziya Gökalp'in Milliyetçilik Anlayışı ve Kadın Söylemi.....	33
3.1.2. Hüseyin Nihal Atsız'ın Milliyetçilik Anlayışı ve Kadın Söylemi.....	43
3.1.3. Alparslan Türkeş'in Milliyetçilik Anlayışı ve Kadın Söylemi.....	53
3.2. Üç İsmi “Kadın Söylemi” Açısından Karşılaştırması.....	61
SONUÇ.....	64
KAYNAKÇA.....	68
EKLER.....	75

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1 “Birinci Ordu-i Hümayuna Merbut Birinci Kadın İşçi Tabur.....	9
Şekil 1.2 Cumhuriyet Dönemi ve Kadın.....	11
Şekil 2.1 Nezihe Muhiddin’in Portresi.....	26
Şekil 2.2 Türk Kadınlar Birliği Toplantısından Görüntü.....	28
Şekil 2.3 Fatma Aliye’nin Portresi.....	30
Şekil 3.1 Ziya Gökalp’in Fotoğrafi.....	35
Şekil 3.2 Hüseyin Nihal Atsız’ın Fotoğrafi.....	45
Şekil 3.3 Alparslan Türkeş’in Fotoğrafi.....	54

KISALTMALAR

CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKB	Türk Kadınlar Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
İTF	İttihat ve Terakki Fıkrası

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet olgusu; insanların dünyaya geldiği zamandan itibaren yaşamlarının sonuna kadar süren, insanları kalıp davranışlar içinde hareket etmesi anlamını taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet insanların değiştiremeyeceği özelliklerine ek olarak, toplum içinde oluşturulan kimliğin temelidir. İnsanların doğduğu andan itibaren aldığı biyolojik özelliklerine ek olarak sonradan edinilen davranışlar, toplumsal cinsiyet kavramı içine girmektedir. Toplumsal cinsiyet olgusu ile birlikte toplumun yapısını oluşturan erkek ve kadın davranışları da belirlenmektedir. Kadınların ve erkeklerin biyolojik yapıları ile birlikte toplumsal cinsiyet rollerini üstlenmesi zaman alabilmektedir. Buna ek olarak gelişen teknoloji ve sosyokültürel olaylara göre toplumsal cinsiyet kavramlarında farklılıklar da oluşabilmektedir. Toplumlar da, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda toplumların, toplumsal cinsiyet kavramlarına bakılarak, toplum kimliği hakkında belirleyici fikirlere sahip olunabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet olgusu birçok kavramın temelini oluşturduğu gibi milliyetçilik kavramını da etkilemiştir. Milliyetçilik kavramının tarihine bakıldığında zaman 1900'lü yıllardan günümüze kadar olan süreçte küresel açıdan ülkelerin etkilenmesini sağlayan, ulusların oluşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda ulus ve milliyetçilik birbirini ile ilgili iki önemli kavram olarak literatürde yerini almaktadır.

Milliyetçiliğin kökeni araştırıldığında her ne kadar farklı fikirler olsa da genel kanı modern devletlerin ortaya çıkmasıyla oluştuğunun kanısıdır. Sanayileşme, merkezi devletler, kapitalizm, kentleşme gibi süreçlerin ürünüdür. Bazı düşünürlere göre milliyetçilik politik meşruiyet teorisidir. Bu konuda milliyetçiliğin kökenini sınıflandırılıp dört farklı dönem halinde incelenmiştir. Birinci dönem olarak milliyetçilik düşüncesinin doğumu alınır; on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılları kapsamaktadır. İkinci dönem, milliyetçilik düşüncesinin bilimsel ve akademik çalışmalara konu olduğu, ikinci dünya savaşına kadar olan dönemdir. Üçüncü dönem milliyetçilik üzerine tartışmaların başladığı eleştirel yaklaşımların olduğu, ikinci dünya savaşından sonraki süreçtir. Son dönem ise milliyetçilik üzerine tartışmaların yeni boyutlara taşındığı ve günümüze kadar ulaştığı dönemdir. Her ne kadar birinci dönem milliyetçiliğin doğumu olarak kabul edilse de milletlere antik çağlarda bile rastlamak mümkündür. Asırlardır süregelen birlikteliğin günümüze uzantısı ve bugün büründükleri hali görülmektedir (Carr, 2019).

Toplumsal cinsiyetçilik zemininde feminizm ve milliyetçilik siyasi tarihin zamansal ve kontekst açıdan örtüşmüş olabileceği düşüncesini içerir. Milliyetçilik ve feminizm arasındaki ilişki ataerkil düzenin öğretileri dışına çıkarak erillik ve feminizm üzerinden işler. Bazı düşünürler milliyetçiliği ifade ederken erillik üzerinden yapmış ve milliyetçik için erilleştirilmiş hafıza ve umuttan ibaret olduğunu vurgulamışlardır. 1990 yılına kadar milliyetçiliğe doğası gereği cinsiyet yüklendiği ve bu cinsiyetin erkek olduğu anlayışı vardır. Böylelikle kadınlara "dışardakiler" şeklinde anlayışla yaklaşıldığı patrikaryal bir ulus-devlet sistemi olduğu

anlaşılmiştir. Bu sebeple milliyetçi hareketlerle ilişki içinde olmamaları özgürleşmeleri açısından bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Milliyetçi bir hareket, ulusal kurtuluş açısından kadınların katılımını teşvik etmiştir ancak kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği talepleri karşısında da tedirgin olmuştur (Aktoprak ve Kaya, 2016). Diğer yandan kadınların milliyetçi hareketler içinde yerinin etnik/ulusal toplulukların biyolojik üreticileri, kültür aktarıcıları ve mücadelenin doğrudan katılımcıları şeklinde biyolojik yapıları üzerinden roller yüklendiği görülmüştür. Ancak yüklenen bu misyonlar hiçbir şekilde cinsiyet eşitliği anlamına gelmemektedir. Anglo-Amerikan feminist düşüncelere göre milliyetçilik kavramı erilleğin boyunduruğu altına girmiş, erilleşmiş hafıza, umut, aşağılamadan yola çıkan militarizm ilişkisi nedeniyle reddedilecek bir olgu şeklinde kabul görmüştür (Spencer ve Wollman, 2020).

20. yüzyıl başlarında Asya'daki anti-emperyalist, sömürge karşıtı ve ulus-devlet inşa süreçlerini inceleyen düşünürler, sömürgeye karşı çıkan reform yanlısı milliyetçi hareketlerin modernleşme mücadeleleri kadın hakları adına bir alan açmayı başarmıştır. Batılı sömürgeci ülkelerin, doğulu kadınların acı yaşamlarını, sömürgecilerin barbarca davranışlarını gözler önüne serip kadınların bu şekilde oluşlarının geri kalmışlığın bir ifadesi olarak tanımlamışlardır. Böylelikle kadınlar üzerinden ortaya atılan savlardan sonra "yeni kadın" nasıl olmalıdır ve kadınların kurtuluşu nasıl gerçekleşir tartışmaları ve milliyetçi reform tartışmaları üzerinden merkezi bir yer edinmiştir (Özkırmı, 2020).

Avrupa'da bu gibi gelişmeler gözlemlenirken Toprak'a göre kadın hareketleri Batı feminizm hareketleriyle uyumlu bir şekilde ilerleyerek II. Meşrutiyet'in özgürlük ortamında başlatılmıştır. O dönemde birçok kadın örgütü kurulmuş hayır işlerinde bulunmuşlar ve saraydan da yardım ve destek almışlardır. "Osmanlı Kadınları Terakki Perver Cemiyeti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Kadınlar Heyeti Merkeziyesi, Muhtaç Asker Ailelerine Muavenet Cemiyeti, Müfaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Heyeti" bu tür dernekler arasında yerini almıştır. Feminist hareketleri destekleyen dernekler de yine bu dönemde kurulmuş olup kadınların daha iyi eğitim almalarını, giyim kuşamlarını modern hale getirmeyi, iş imkanları geliştirmeyi ve el sanatları alanında ilerlemeyi amaç edinmişlerdir. "İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Kadınları Esirgeme Derneği, Teali Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Cemiyeti Hayriyeyi Nisvan Cemiyeti" gibi birçok dernek Osmanlı kadınlarınca kurulmuştur (Toprak, 2019).

Bu tezde Türk Milliyetçiliğinde döneme yön veren isimler perspektifinde kadın söylemi ele alınmıştır. Türk siyasal tarihinde önemli zaferler yaşanmıştır. Bu zaferlerde en önemli etkenlerden biri de Türk milliyetçiliği görüşünün benimsenmesidir. Osmanlı devletinin çöküşü girmesi ile tek kurtuluş yolunun Türk milliyetçiliği olduğunu savunan Ziya Gökalp, Türk milletinin tek kurtuluşunun milliyetçi görüş olduğunu belirtmiştir. Ziya Gökalp, Türk düşüncesi ve milliyetçi bakış açısı ile Türk düşünürlerin tek çatı altında toplanmasında, kendilerini ifade etmelerinde öncü olmuştur. Ziya Gökalp milliyetçi düşüncelerinden bahsederken toplumda kadının yerini ve kadın-erkek ilişkisini de ele almıştır. Örneklemelerini eski Türkmen toplulukları üzerinde göstererek, Mısır ve İran kadınlarıyla da karşılaştırma yapmıştır. Türk milliyetçiliği tarihinde edebi yönü güçlü olan bir diğer düşünür Nihal Atsız olarak gösterilmektedir. Atsız'ın milliyetçi görüşlerinin diğer düşünürlerle göre daha sert

olduğunu söylemek mümkündür. Türk milliyetçiliğinin sadece Türkler üzerinden gerçekleşmesini belirten Atsız, kendi söylemlerinin eğitim alanında da uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca görüşlerinde kadın ve erkek cinsiyetinin ayrımı olması gerektiğini de belirtmektedir. Çünkü Atsız'a göre Türk milleti savaştı ve korkusuz bir ruha sahiptir. Fakat burada savaştı olarak nitelendirilen kişiler erkeklerdir. Kadınların kendilerini geliştirip ev ve çocukları ile ilgilenmesini belirtmiştir. Bu noktada Atsız ve Ziya Gökalp'in düşünceleri çakışmaktadır. Fakat Türk milliyetçiliği anlayış tarzında din, dil ve tarih söylemleri aynı şekilde belirtilmektedir. Atsız ve Gökalp'in görüşlerine ek olarak Türk milliyetçiliği anlayışta önemli olan bulunduğu döneme yön veren bir diğer isim de Alparslan Türkeş'tir. Türkeş'ten önce bahsettiğimiz Atsız ve Gökalp Türk milliyetçiliği düşünce tarzını edebi bir şekilde kaleme alarak, kitlelere hitap etmiştir. Türkeş'in, Atsız ile yolları Türk milliyetçiliği düşüncesi altında kesmiştir. Türkeş eğitimi sürdürürken, edebi yönünü de geliştirmiştir. Eğitim dışında yer alan zamanlarda kendi düşüncelerini kaleme almıştır. Türkeş'e göre Türk bayrağı altında Türk vatandaşı olan herkes Türk milliyetçisidir. Buna göre Kürt bir vatandaş da Türk milliyetçisi olarak görülebilmektedir. Bu açıdan Türkeş'in düşüncelerinin Atsız'dan daha farklı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Türkeş Türk olmayan fakat Türkçülüğü benimsemiş ve kendi davalarına katılmış kişileri kendine destek olarak almıştır. Fakat Atsız sadece Türk ırkı ve soyunun milliyetçi düşüncelerini benimsemiştir. Türkeş Türk ulusunun kadın erkek ayırmaksızın eğitim alması gerektiğini vurgulamıştır. Gökalp ve Atsız gibi kadınların annelik kimliğine vurgu yaparak, doğuştan gelen özelliklerini ve kimliklerini de unutmaması gerektiğini belirtmiştir.

Türk milliyetçiliğinde ve Türk düşünce akımında kadın söylemi ile ilgili yapılan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Teze konu olan Türk milliyetçiliği bağlamında kadın söyleminde Ziya Gökalp, Hüseyin Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş'in milliyetçilik ve kadın söylemleri incelenecektir. Bu üç ismin seçilmesinin nedeni Türk Milliyetçiliği perspektifinde buldukları dönemden günümüze kadar fikirlerinin yaşatılması ve güçlü isimler oluşu aynı zamanda üç ismin de edebi ve siyasal yönleriyle kadın bakış açıları sunmuş pencerelerden bakmasıdır. Türkeş milliyetçiliğin sembolü olarak reel politik açıdan değerlendirildiğinde sokakların meydanların nabzı görülebilmektedir. Türkeş için milliyetçiliğin mitingler boyutunu göğüslemiştir denilebilir. Atsız, milliyetçiliğin ideolojik çerçevesini çizmiş ve daha katı tartışmasız ilkeleri belirlemiştir. Gökalp ise milliyetçiliği bilimsel temele dayandırmıştır. Türk milliyetçiliğin Kemalizm'e yansıyan noktasıdır. Tezde yer alan Gökalp, Atsız ve Türkeş'in kendi dönemlerinde Türkçülük söylemleri ile ilgili benzer ve ufak farklılıkları bulunan görüşleri yer almaktadır. Türk milliyetçiliği anlayışında görüşlerin aynı olması, kadın söylemlerinde de aynı olacağı anlamına gelmemektedir. Bu yüzden Gökalp, Atsız ve Türkeş'in Türkçülük ve kadın söylemlerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda araştırmanın hipotezi "Ziya Gökalp, Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş perspektifinde Türk milliyetçiliği düşüncesinde kadına bakış açıları farklılıklar göstermektedir." şeklinde belirlenmiştir. Konuyla ilgili genel bir tespit yapılarak yorumsamacı nitel araştırma ile literatür taraması yöntemi kullanılacaktır. Konuyla ilgili genel bir hipotez oluşturulacak ve yapılan özel

çalışmayla bu hipotezin doğruluğu ve yanlışlığı test edilecektir. Bu kapsamda eleştirel düşüncelere değinilip hipotezle bağlantılı olarak da bir sonuca ulaşılabacaktır. Bu özelliği ile araştırmanın özgünlüğü; literatürde benzer çalışma olmadığı Türkçü milliyetçi düşüncesi ve ilerde yapılacak çalışmalara fikir verici özelliği ile gerekliliği ve önemi bulunmaktadır.

Bu tezde literatürde yer alan milliyetçi kadın araştırmaları dikkate alınarak kadınların, toplum içindeki yeri anlatılmaya çalışılacaktır. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve motivasyonları arasındaki ilişkilere yer verilerek, Türk kadınının toplumsal kimliği ortaya konulacaktır. Tezin ilk bölümünde Türkçü ve milliyetçi hareketlerin temel kavramları açıklanmıştır. Buna ek olarak erken Cumhuriyet ve Cumhuriyet döneminde milliyetçi düşünceler incelenmiş ve kadınların eğitimi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca Türk milliyetçiliğinin yapısı ve karakteristik özellikleri literatür doğrultusunda aktarılmıştır. İkinci bölümde Türk tarihinde toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyette kadınların rolü ele alınmıştır. Ayrıca Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde kadının toplumdaki yerine değinilmiştir. Tezin son bölümünde Türkiye'nin milliyetçi tarihi göz önünde bulundurularak, cinsiyetçi söylemlere dikkat edilmiştir. Türkiye'nin gelişme sürecinde toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmesi, farklı milliyetçilik görüşleri ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

OSMANLIDAN CUMHURİYETE KADIN OLGUSU VE SÖYLEMİ

1.1. Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Kadının Durumu

Osmanlı'nın son dönemlerinde askeri, siyasi ve ekonomik gücü Batı devletleri karşısında azalmıştır. Aynı zamanda bu dönemde Batı medeniyetinden etkilenecek modernleşme yoluna gitmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu hareketi Batılılaşma şeklinde de yorumlanmaktadır. Osmanlı, İslam Hukuku'nun getirdiği özelliklere ve niteliklere göre toplum yaşantısında etkili olmuştur. Bu bağlamda oluşan gelenek ve kültürlerin, modernleşme sürecine adapte olması zaman almıştır. Hatta toplum tarafından tepki görmesine neden olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde kadının toplumdaki yerinden bahsetmeden önce Osmanlı'nın son dönemlerinde kadının toplumdaki yerine bakılması daha doğru olacaktır. Çünkü Osmanlı'da oluşan milliyetçi düşüncenin kadın üzerindeki etkisi erken Cumhuriyet Dönemi'nde de görülebilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde askeri, siyasi ve ekonomik açıdan zayıflaması, kendi içinde bazı kargaşalara neden olmuştur. Devlet içinde yaşayan Müslüman ve Türk vatandaşların haricinde kalan bireylere ayrıcalıklar verilmesi, milliyetçilik görüşünün oluşmasının temellerini atmıştır. Bu bağlamda Osmanlı'nın son dönemi, erken Cumhuriyet ve Cumhuriyet dönemlerinde kadın değerlendirmesi Batı ve İslam görüşlerine göre değerlendirilecektir.

1.2. Kadının Hukuksal ve Toplumsal Statüsü

1.2.1. Kadın hareketleri

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde etkisinin azalmaya başladığı ilk alan askeri olarak görülse de toplumda düşünsel anlamda olduğu gözlemlenmektedir. Osmanlı Devleti modernleşmeye gittiği süreç içinde Avrupa Devletleri'ne göre daha geriden gelmektedir. Bu yüzden Osmanlı Devleti daha iyi bir noktaya ulaşabilmek için çeşitli çabalar içine girmiştir.

Batı ülkelerinde bağımsızlık, millet ve ulus anlayışı 1789 yılında yaşanan Fransız Devrimi ile gerçekleştirilmiştir. Fransız Devrimi'nden sonra gerçekleşen İngiltere'deki sanayi devrimi ile ivme kazanmıştır (Hobsbawn, 2000). Osmanlı'da yaşayan üst tabakadaki bireyler modernlik anlayışını askeri ve teknolojik açılardan gelişme olarak görmektedir. Fakat 1800'lü yıllarda yönetimin de değişim göstermesi ile yenilikler oluşturulmuştur. 1839 yılında II. Tanzimat Fermanı, Osmanlı'nın temeline oturtulmuştur. II. Tanzimat Fermanı, dini bir yapı yerine Müslüman ve Müslüman olmayanlara verilen eşitlikçi hakları verilmiştir. Islahat Fermanı'nın çıkarılması ile Müslüman olmayan bireylerin hakları daha da genişletilmiştir. 1876 yılında Anayasa'nın kabul edilmesi ile birlikte insanlar ve devlet arasındaki din faktörü belirleyici bir unsur olmaktan çıkmıştır (Yıldız, 2007).

Milliyetçilik anlayışı, Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Arap yarımadasının kaybedilmesi, II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte gelişmiştir. Osmanlıcılık anlayışının gerilemesi ile birlikte Türk ulusu çalışmaları İttihat ve Terakki Cemiyeti somut bir noktaya ulaşmıştır (Kurtuluş, 2004).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde meydana gelen siyasal düşünceler ve Avrupa'da teknolojinin gelişmesi ile karışıklıklar meydana gelmiştir. Fakat Osmanlı ve Avrupa karşılaştırmasında, Osmanlı Devleti milliyet ve ulus alanında gelişmeye gitmiştir. Avrupa'da sanayi devrimi ve endüstri alanında gelişim göstermiştir. Bu bağlamda siyasi yapı içinde farklı görüşler ve tartışmalar meydana gelmiştir. Bu tartışmalar içinde kadın unsuru da yer almaktadır (Sancar, 2011).

Kadın ile ilgili yazılan yazılar Tanzimat Fermanı'ndan itibaren okuma yazma bilen kişiler arasında tartışma konusu olmuştur. Bu dönemde yazılan yazılar ile Osmanlı'nın seçkin kişileri "kurucu seçkin" olarak yer almaktadır (Sancar, 2011). Osmanlı Dönemi'nde kadınlar hakkında yazı yazan yazarlar, kadınları belirli bir çerçeve içine sokmuştur. Osmanlı kadınlarının eğitim alması gündeme gelmiştir. Bu alanda 1872 yılında yayınlanan "İbret" gazetesinde kız çocuklarının okula gitmesi ve eğitim alması çağdaş aile modeli olarak görülmektedir (Çaha, 2015). Kadınların eğitim alması, bazı kadınlar tarafından istenilen bir şey değildir. Fakat kadınların toplumda yer edinebilmesi için eğitim alması, yazarlar tarafından önemli bulunmaktadır. Çünkü kadın gelecek nesillere eğitim vererek yetişmesini sağlamaktadır. Böylece gelişmiş ve eğitilmiş bir toplumun oluşmasında kadın ve aile büyük öneme sahiptir (Çakıl Dinçer, 2017).

Osmanlı Dönemi'nde yer alan mahrem anlayışı ile birlikte kadınların yaşamında değişimler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda kadınların dış hayatta yer alması için belirli sınırlar geliştirilmiştir (Göle, 2001). Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra kadın bireylerin bağımsızlıkları gündeme oturmuştur. Bu dönemde gerçekleşen İttihat ve Terakki hareketinde kadınların özgürlüğü konusunda hareketlerin gerçekleştirileceği umut konusu olmuştur. Bu bağlamda beklenen hareketler gerçekleştirilmemiştir. Kadın hareketinde baskıcı çevre koşulları ile yeterli hareketler gerçekleştirilmediği için kadınlar açısından hayal kırıklığına neden olmuştur. Kadınların kendi haklarını alması yine kendi çabaları ile olması gerektiği anlaşılmıştır (Zihnioğlu, 2003; Demirdirek, 1993).

Kadın sorunlarının çözümlenmesi ve bu konuların gündeme getirilmesi, erkek düşünürlere göre daha farklıdır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde yapılan kadın dergileri; kadınların toplum ve politika alanında yer almasını belirtmektedir. Bu çerçeveden erkeklere karşı kadınların isyan ettiği görülmektedir (Durakbaşa, 2007). Kadın hareketleri içinde yer alan kadınlar hükümetin vizyonu ile aynı orantıda hareket etmektedir. Kendilerini aileden sorumlu görmüş fakat anne ve eş kimliği dışında da var olmak istemişlerdir (Kadioğlu, 1998).

1.2.2. Kadınların eğitimi

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında basın ve yayın alanının gelişmesiyle feminist düşünce de önem kazanmıştır. Kadınların çalışması ve topluma kazandırılabilmesi için en önemli olgu eğitimden geçmektedir. Osmanlı Devleti, Batı ülkeleri karşısında gerilemesini durdurmak ve eski gücüne geri dönmek için eğitim ve askeri alanda çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda kadın olgusu toplumsal bir noktaya ulaşmış ve kız çocuklarının eğitim almasına yönelik yeniliklere

gidilmiştir. Fakat bu dönemde yine kız ve erkek çocukları arasında uygulanan ayrımcılık devam etmektedir. Kadınların ulus ve milliyet bilincinde eğitilmesi yerine ev, ev işleri ve çocuk yetiştirme üzerine eğitimler verilmiştir. Bu dönemde kadınlar çalışma hayatına girmiştir. Kadınların merhametli ve sevgi dolu olduğu düşüncesiyle ev hayatı dışında çalışmaları mümkün kılınmamıştır (Üstel, 2014). Nitekim Osmanlı Devleti'nin sonlarına doğru kadınların eğitimine önem verilmiştir. Önem verilmesindeki amaç eş ve anneliklerinin daha vasıflı olmasının sağlanmasıdır. Bu dönemde kadınların çocuksu ve çelimsiz olduğu için çocuklarla benzer olduğunu söylenmektedir. Bu açıdan 20. yüzyıla kadar toplumsal cinsiyette eşitlikten bahsedilmediği söylenmektedir. Düşünürler tarafından kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olması sürekli olarak gündeme getirilmiştir (Bora, 2017). 19. Yüzyılın son yarısında kölelik ve cariyelik kaldırılmış ve nüfusa yazılma ayrıcalığı getirilmiştir (Bakacak, 2009).

1.2.3. Çalışma hayatında kadın

İkinci meşrutiyet hareketi ile birlikte Osmanlı'da batıya benzeyen kadın hareketleri görülmektedir. Yirminci yüzyılda kadınların çalışma hayatında yeni bir ortamı oluşturulmuştur. Bunun en önemli nedeni erkeklerin büyük bir çoğunluğunun seferberlik nedeniyle askere alınmasıdır. Bu alanda kadınlara yeni istihdam kapıları açılmıştır. Özellikle fabrika ve ticaret sektörlerinde kadınlara imkân sağlanmıştır. Bunlara ek olarak kadınlarla ilgili dernekler oluşturulmuştur. Hatta askeri alanında da kadınlara istihdam olanağı açılmıştır. Bu dönemde 18-30 yaş aralığındaki kadınlar askeriyede istihdam edilmiştir. Askeriyede çalışan kadınlar iki grupta istihdam edilmiştir. Bunlardan ilki, maaşla çalışanlar; ikincisi yevmiye ile çalışanlar olarak gösterilmektedir. Kadınlar askeriyede tıpkı erkekler gibi rütbe almıştır. Fakat erkeklerden ayrı tutularak ayrıcalık sağlanmıştır. Örneğin askeri talimlerden sorumlu tutulmamış ve evli olanlar haftada dört gece izne gitme hakkına sahip olmuştur (Toprak, 1988).

Araştırmalarda Osmanlı'da kadınların ekonomik hayatta yer aldığı söylenmektedir. Derneklere üye olan kadınların yaşam ortamlarında işlerini yürüttüğü görülmektedir. Derneklere üye olmayan kadınların da ticaretle ilgilendiği söylenmektedir. Özellikle tekstil alanında ve fabrikalarda kadınların istihdamı görülmektedir. Kırsal bölgelerde ise tarımda kadın gücü varlığını sürdürmüştür. Araştırmada ilgi çeken en önemli olgu tarım alanında çalışan kadın sayısının daha fazla olduğudur (Karadeniz, 1999). Kırsal alanda çalışan kadınların ekonomik kalkınmaya katkısı yadsınamayacak kadar fazladır. Kadınların tüketim değil sürekli üretimleri sayesinde kırsal bölgeleri canlandırdığı söylenebilir. (Kurnaz, 2008).

Osmanlı devletinin son dönemlerinde kadın haklarını savunan kadın hareketleri ve söylemleri fazlaşmıştır. Kadınların çalışması ve toplumda yer alması için girişimlerde bulunulmuştur. Türk Milliyetçiliğini savunan cephede de bu gelişmeler gözlemlenmiş Osmanlı'nın son dönemlerinde bakış açısı gelişerek, Cumhuriyet döneminde farklı boyutlara ulaşmıştır.

1.3. Cumhuriyet Döneminde Kadının Durumu

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kadın hareketleri, kadın olmadan kadın inkılaplarının belirlenmesi olarak görülmüştür. Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte hükümet kadınların toplumda ve siyasette daha fazla yer almasını hedeflemiştir (Gümüšoğlu, 1994). Kadın inkılaplarının uygulanmasında kadınların, erkeklerin arkasında yer alan gizli kahraman ya da figüran oldukları söylenmektedir (Kadıoğlu, 1998). Kadınların, vatana hayırlı evlatlar yetiştiren toplumsal cinsiyet rolleri bulunmaktadır. Bu açıdan kadınların toplumsal rollerinde cinsiyet rolleri olduğu görülmektedir (Akpınar, 2019).

Unat çalışmasında Türk kadınlarının Cumhuriyet'te önemli bir yerinin olduğunu savunmaktadır. Atatürkçü düşünceye göre kadınların, erkeklerden daha geride rol alması, ülkenin ilerlemesinin eksik olacağı anlamı taşımaktadır. Bu bağlamda kadınlara tanınan haklar ile ülke daha ileriye adım atabilmektedir (Unat, 1998).

Türk kadınları, Ortadoğu ülkelerine göre daha önce eşitlik haklarına sahip olmuştur. Bu açıdan Türk kadınları diğer milletlere göre daha ayrıcalıklıdır. Üstelik bu haklardan sınıf ayrımı yapılmaksızın bütün kadınlar faydalanmaktadır. Bu bağlamda kentte yaşamayan, kırsal kesimdeki kadınlar da bu haklardan adil bir şekilde yararlanabilmektedir. Bu açıdan kadınların eğitim temelleri atılarak, çalışma hayatında yer almasının zemini oluşturulmak istenmiştir. Kadınlara eşit hakların verilmesi ile milli hareketin ilerletilmesi de amaçlanmaktadır (Arat, 1998).

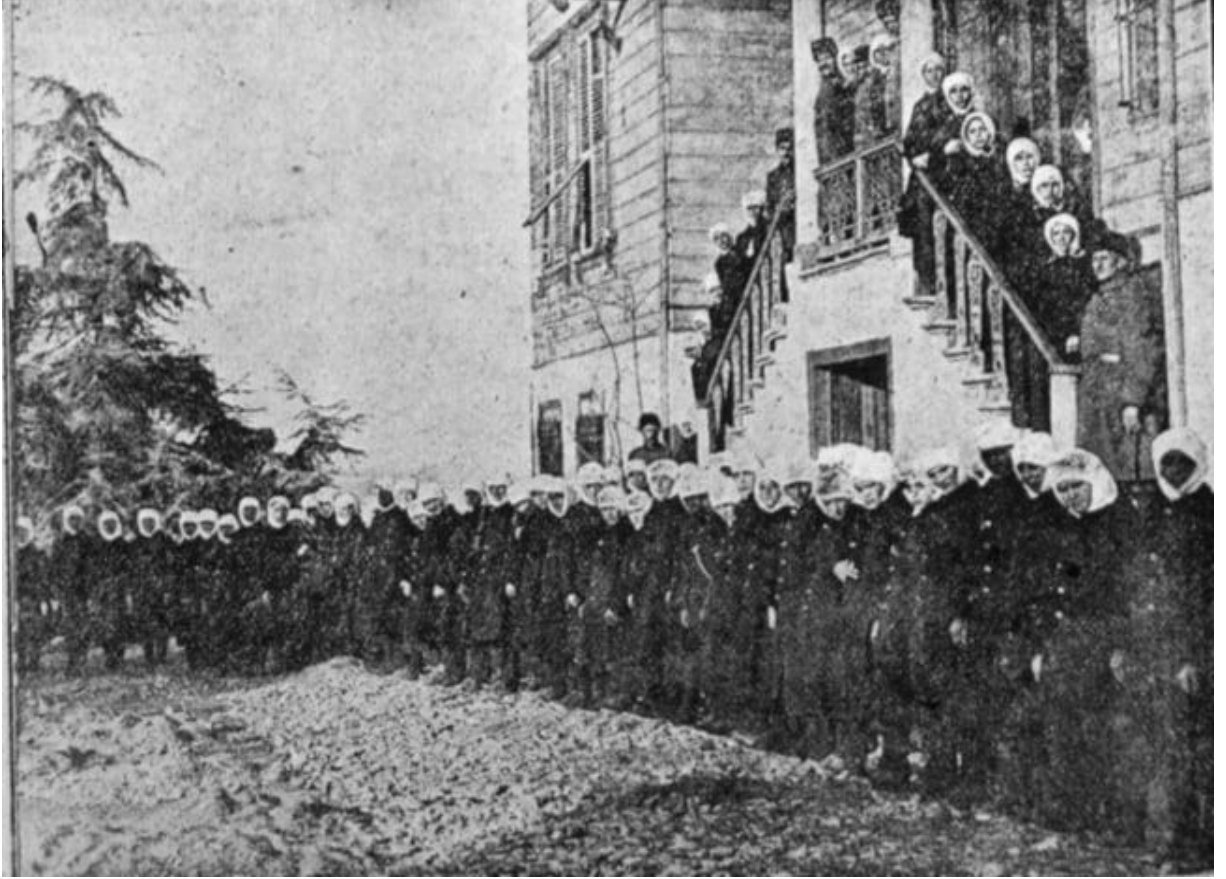
Kaynar'ın araştırmasına göre kadınlara eşitlik haklarının verilmesi, inkılap alanında zorunludur. Ayrıca dünya devletlerinin de bu anlamda değişim göstermesinde öncü olmuştur. Kadınlara yönelik yapılan ayrıcalıklar; kadınların sosyal toplum içine katılmasını hedeflemektedir. Bu şekilde devlet yönetiminde de reformlar yaşanacaktır (Kaynar, 2012).

1.3.1. Osmanlı'dan gelen miras: militarizm, ittihatçılar ve kadın

Erken cumhuriyet döneminde devletin askeri gücü azaldığı için bu alanda üretim çalışmalarına başlanmıştır. Akgül, çalışmasında militarizmi erkeklerin öldürme içgüdüleriyle sürdürebildiklerini anlatmaktadır. Ayrıca bu alanda yapılan milliyetçi söylemlerin eril dile sahip olması erkekler açısından daha cazip görülmektedir. Bu bağlamda askerlere yardımcı olacak ve özgüvenlerini artıracak yardımcılarının olması gerekmektedir. Bu noktada kadınlar istihdam edilmelidir, hor görülmemelidir. Çünkü kadınlar hemşire, hizmetçi ve hayat kadını olarak sistemde yer almaktadır. Bu açıdan kadınlar erkeklerden daha aşağı tutulmaktadır (Akgül, 2011).

Kadınlar erkekler ile kıyaslandığı zaman militarizm alanında daha az istihdam edilmektedir. Enloe'ye göre bunun sebeplerinden en önemlisi daha barışçıl kişiliğe sahip olmalarıdır. Bu yüzden kadınlar militarizmde dışarıda kalmayı tercih etmektedir (Enloe, 2016). Bu konuda genelleme yapmak mümkün değildir. Kadınlar içerisinden militarizm tercih edenler çoktur ancak sistemler gereği dışarıda kalmak zorunda bırakılmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde toplum içinde erkeklerin daha görünür olmasının sebebi askere katılmalarıdır. Yapılan

araştırmada askerlik ve erkekler arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmaktadır. Ayrıca erken cumhuriyet döneminde erkeklerin uzun dönem askeriyede yer alması eğitimlerini de olumlu yönde etkilemiştir. Buna ek olarak erkeklerin askeriyede görevleri bittikten sonra kendilerini uzun yıllar değerli hissettiği görülmüştür. (Aydın, 1999 Coşar ve Simten, 2015). Görüldüğu üzere zorunlu askerlik görevi nedeniyle erkeklerin yoğunluğu fazladır tespitleri yapılmıştır. Türk kültüründe kadınlara zorunlu askerlik görevi yer almadığından, kadınların tercih etmediği algısı oluşmuştur.

şekil 1.1 “Birinci Ordu-i Hümayun’a Merbut Birinci Kadın İşçi Taburu

I. Dünya Savaşı yıllarında “Osmanlı Kadınları alıştırma Cemiyeti İşlami’yesi” kurulmuş, cemiyet aracılığı ile militarizm anlamında Birinci Ordu tarafından Kadın İşçi Taburu tam anlamıyla “Birinci Ordu-i Hümayun’a Merbut Birinci Kadın İşçi Taburu” oluşturulmuştur. Çeşitli haklar ve rütbe kıdemler verilmiştir geri hizmetlerde orduya yardımda bulunmuşlardır (Toprak, 2019).

Altınay ve Bora araştırmasında militarizm Türk ulusunun en önemli faktörlerinden biridir. Araştırmaya göre erkeklerin askerlik yapması vatandaşlık görevlerinde yer almaktadır. Ayrıca erkek ve millet olgusu birbirleriyle özdeşleştirilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramında erkeklerin askerlik yapması milletini savunma imkanını sağlamaktadır. Bu durumda kadınların vatan ile özdeşleştirilmesinde pasif görevlerde yer verildiği görülmektedir (Altınay, 2016).

1.3.2. Cumhuriyet dönemi kadın ve aile yapısı

Mustafa Kemal Atatürk, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ulus devlet inşa sürecine geçiş zamanlarında İkinci Meşrutiyet ile ortaya çıkan Türkçülük akımından etkilenerek Türk Milliyetçiliği, İslam ve Batılılaşma kavramları arasında kalan kadın özgürlüğü konusunda yeni düzenlemeler yapmıştır. Kültürel milliyetçilik, tek eşli aile yapısı ve çekirdek aile, eşler arasında eşitlik olması gibi birçok alanda çalışmalar yapmıştır. Türklük bilincinin artması sebebiyle Latin alfabesine geçiş, yeni giyim yasası, miras hakkı düzenlemesi gibi değişiklikler de kadın portesini içinde barındıran konulardır (Kandiyoti, 2013).

Cumhuriyet ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti yönetiminde birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yeniliklerin toplumsal cinsiyet rolleri değişiklik göstermiştir. Toplumda kadın ve erkek eşitliği düşüncesi altında inovasyona gidilmiştir. Bu bağlamda kadın ve erkekler yapılan yeniliklerden bir arada faydalanabilmektedir. Bu yenilikler ile kadın siyasi, sosyal ve ekonomi alanlarında yer almaktadır. Kadınlar aile ve iş ortamında önemli bir yer kapladığı için eğitim alması, toplumun faydasına olmaktadır. Bu anlamda Atatürk kadınlar için “erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar” sözü ile verilmesi gereken değeri göstermektedir (Acar, 2019; Kocatürk, 1984).

Kadınların siyasi, sosyal ve hukuk alanında sahip olduğu hakları mertebeli bir şekilde elde etmiştir. Türk Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanun'u dikkate alınarak kadın ve erkek eşit olduğu kabul edilmiştir. Kadınların evlendikten sonra alınan gelin vergisi kaldırılmıştır. Kölelik kavramı kaldırıldığı için kadınların cariye olması mümkün olmamıştır. Bu sayede kadınlar sokağa çıkarak, toplumda yerini almış ve eğitim hakkını kazanmıştır (Göksel, 1988; Göksel,1984).

Şekil 1.2 Cumhuriyet Dönemi ve Kadın

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) açılışında Atatürk; kadın ve erkek eşitliğinden söz ederek, kadın ve erkeklerin eğitimlerinin eşit düzeyde olması gerektiğini söylemiştir (Göksel,1984). Buna ek olarak Atatürk, Türk kadınına verdiği değeri aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir (Acar, 2019):

Kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar toplum yaşamında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır. Ey kahraman Türk kadını, sen yerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde yükselmeye layıksın (Acar, 2019).

Kurtuluş Savaşı zamanında kadınların yardımı hiçbir zaman unutulmamıştır. Bu bağlamda Atatürk kadınlara karşı borçlu olduğunu dile getirerek, kadınlara koruyucu haklar sağlamaktadır. Gittiği şehirlerde de kadınlar ile ilgili düşüncelerini dile getirmiştir. Bu açıdan gittiği bölgelerde yaptığı konuşmalarda kadınlarla ilgili düşüncelerini dile getirmiştir (Sağ, Vahap. 2001).

Toplumun en temel birimlerinden birisi aile olarak gösterilmektedir. Kadına toplumsal cinsiyet rolleri dayatılmaktadır. Ailede kadına düşen roller de toplumsal cinsiyet ayrımcılıklarından gelmektedir. Cumhuriyet döneminde yer alan milliyetçilik anlayışı, aile yapısı üzerinden gerçekleşmektedir. Çünkü aile bir toplumun, milliyetin en temel yapı taşıdır (Akpınar, 2019).

Ailenin yapısı ekonomik, sosyolojik, kültürel ve geleneksel açıdan önem taşımaktadır. Bu bağlamda aile içindeki iktidar, hiyerarşi, ekonomik ve sosyal faktörler yer almaktadır. Aile toplumun en basit olgusu olmasına ek olarak yapı taşı yerine geçmektedir (Connell, 1998).

Eski Türk tarihi geleneklerine bakıldığı zaman kadınların el üstünde tutulduğu görülmektedir. Ayrıca Şamanizm ve Toyonizm inançları yer almaktadır. Fakat Toyonizm inancına göre erkekler daha üstün; Şamanizm inancına göre kadınlar daha üstün tutulmaktadır. Gökalp'in araştırmasına göre eski Türk inancında anne ve baba soyu birbirine eşittir. İnsanların üstünlüğü baba soyu üzerinden yürütülmemektedir. Bu dönemde kadın ve erkek evlendiği zaman sahip oldukları mallar eşit dağıtılmaktadır. Ayrıca ev içinde kadın ve erkekler eşit haklara sahiptir (Gökalp, 1982).

Cumhuriyet döneminde oluşturulan aile olgusu geçmişten günümüze kadar gelmiştir. Bu dönemde aile kavramı büyük bir sorun olduğu için meclise konu olarak alınmıştır. Burada hazırlanan aile tasarısı, geleneksel ve kültürel değerlerin içinde yer almıştır. Bu yüzden aile içinde alınan önemli kararlar erkeğin elinde olmaktadır. Ayrıca kadının toplumda yer alması yine erkeklerin onayından geçmektedir (Saraçgil, 2005). Türkiye Cumhuriyeti'nde aile yapısı iki grupta incelenmektedir. Bunlardan ilki aile yapısının geleneksel sınırlar içinde bulunmasıdır. Buna göre kadın aile içinde daha az haklara sahiptir. İkinci grupta yer alan aileler modern olarak tanımlanmaktadır. Modern aile yapısında kadın modeli aile dışında da yer alabilmektedir (Caporal, 1982).

Gökalp'in düşüncesine göre Türk milliyetçiliği ve Türk akımı bir ulusun meydana gelmesi için şarttır. Kadınların Türk düşüncesi içinde yer alması, eski Türk geleneklerinden itibaren doğal bir durum olarak ele alınmaktadır. Bunun için de Türk gelenek ve göreneklerinin doğru bir şekilde aktarılması ve kuşaklara öğretilmesi gerekmektedir. Türk örf ve adetlerinde kadınların topluma katılması ve toplumda yer alması önemlidir (Gökalp, 1982).

2. BÖLÜM

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE KADIN SÖYLEMİ

İkinci bölümünde Türk milliyetçiliğinin düşünsel ve tarihsel temellerinden bahsedilecektir. Öncelikle millet kavramı açıklanarak, millet kavramı ile ilgili yaklaşımlar ve Türkiye’de millet kavramı incelenecektir. Daha sonra milliyetçilik kavramı açıklanarak, Türk Milliyetçiliği ideolojisinin gelişim süreci ve ideolojik bölünmelerden söz edilip, Türk Milliyetçiliği düşünce temelinde kadına bakış başlığı ile üçüncü bölüme giriş yapılması sağlanacaktır.

2.1. Millet ve Milliyetçilik Kavramlarının Tarihsel/Kuramsal Çerçevesi

Milliyetçiliğin kelime kökeni “nation” şeklinde ifade edilen millet- ulus anlamına gelmektedir. Latince “nascere” olarak geçen doğmak anlamına gelen ve doğum yeri sebebiyle bağlı olmak anlamında kullanılan “natio” kelimelerinden türetilmiştir. İngilizce’de de bu etimolojik kökene dayanarak “nation” olarak kullanılan doğum yeri ve doğumuyla ilgili bütünlük oluşturan birbiriyle alakalı insanlar topluluğu şeklinde kullanılmaktadır (Carr,2019).

Özkırmılı’ya göre Breuilly, milliyetçiliğin üç farklı şekilde ele alındığını vurgular. İlk grubun milliyetçi düşünürlerin fikirlerine yöneldiğini, ikinci grubun belirli bir dinin veya dilin gelişimine bakıp ona yöneldiğini üçüncü grubun yöneldiği alansa siyasettir yani iktidar kavgalarına ve siyasi çekişmelere yönelip incelemede bulunurlar. Milliyetçilik; Kellas’a göre ideoloji, Kedourie’ye göre doktrin, Smith’e göre bir “ideolojik hareket”, Gellner’e göre ‘siyasi ilkedir (Özkırmılı, 2020).

Millet kavramı ve milliyetçilik kavramını birbiriyle karıştırmamak gerekir. Millet daha çok etnik yapıyı tanımlayan kültür kökenli bir kavramdır. Toplumsal bir örgütlenme biçimi bize ait olan özelimiz olarak hissettiğimiz millet sınırlarının geçilemediği bir olgudur. Milliyetçilik ise siyasi bir hareket olayıdır. Kimi zaman bir ideoloji kimi zaman duygu kimi zaman da toplumsal harekettir. Özelimiz olan “millet” i koruma çemberi içine alır. Millet belli bir toprak üzerinde yaşayan insan ve doğa ilişkisinden ortaya çıkan antagonizmaya üretilen çözümle bölge bazında dilsel, dinsel siyasal iktisadi ve kültürel gibi birçok türdeki ilişkinin birleşimiyle oluşan toplumsal bir grubu ifade eder. Bazı düşünürler millet kavramının muallakta olduğunu, kaynağına bakarken aranacak kriterlerin kimlik, kültür, dil, tarih, mit gibi olgular olduğunu vurgulamıştır (Carr,2019).

Milli Kimlik fikrinin kökeni Locke, Hume ve Mill’e kadar uzanır. Düşünürlere göre milli kimlik fikri modern bürokratik devletin doğması ve halkı özellikle askeri hedeflere yönlendirmek için yöneticilerin ortaya çıkardığı kavramdır. Milli kimlik düşüncesi kendi kendine var olmamış bir inşa sürecinden geçmiş ve yeniden üretilmeye devam edecek olan bir olgudur. Devletler bu inşasını kavramı, yaşamın bütününe koyarak tamamlamaya devam ederler. Oysa Gillis kimlik ve hafıza kavramlarını bu inşa sürecinin içinde tutmuştur. Kimlikler ve hafızalar birlikte düşünülmüştür. Kimlik hafızalarla düşünme süreci olarak ele alınmıştır. Eğer milli kimlikçi çabalar bir başarıya ulaşacaksa diğer kimliklerden üstün gelmesi gerekebilir. Ancak milli kimliği ön plana çıkarmak, diğer kimliklerin aşağılanmasını gerektirmez. “İrk ve İrkçilik”

kavramı ele alındığında milliyetçilikle bağdaştırıcı düşünceler ve ayrıştırıcı düşünceler olduğu görülür. Ancak yaygın olan görüş ırkçılık ifadesinin milliyetçilikle tamamen farklı olduğudur. ırkçılık daha çok milli sınırlar ötesine geçmeyen, korku ve nefretin baskın olduğu ifadedir. Milliyetçilik ise gelecek hayali ile yolunu belirleyen daha yapıcı bir güçtür. Bazı düşünürler millet kavramının muallakta olduğunu, kaynağına bakarken aranacak kriterlerin kimlik, kültür, dil, tarih, mit gibi olgular olduğunu vurgulamıştır. Irkların varlığı ırkçılığın oluşunun kanıtıdır. Bu açıdan bakıldığında eğer milletlerin ayırt edici özellikleri aranıyorsa ırkçılığa dayanmaksızın etnisite temelli açıklanması uygun olacaktır. (Spencer ve Wollman, 2020).

Etnisite açıklanırken beş temel bileşen üzerinde durulmuştur. Etnik bir topluluğun olması için ortaklaşa bir isim, ortak soyun olduğu bir mit, ortak geçmişten gelen tarih ve anılar, ortaklaşa kültür unsuru, belirlenmiş olan anayurt ile oluşturulan bir ilişki ve nüfusun dayanışma içinde olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında etnisite, ırkçı söylemlerden çok milli kimliği ortak kültürle bağdaştırır. Etnisite miras, soy, akrabalık bağlarına önem verir ve zamana karşı direnen bir yapısı vardır. Kavramlar üzerinden yola çıkıldığında beş bileşenin birbiriyle ilişki içinde olduğu görülmektedir. Düşünürler inanç ve kültürün de ilk olarak etnik kimlik sonra milli kimlik inşasında önemli bir rolü olduğunu vurgulamıştır. Böylelikle modern milletler köklerini etnik bağlara bağlılıkla sürdürebilirler. Etnik bağlara bağlılıkla yurttaşlık temelli milliyetçilik homojen bir yapıda kültür oluşturmak için büyük role sahiptir. Kültürler birbirine bağlı motiflerle anlamlı sembollerle inançlar dizisini oluşturur. Bir milleti oluşturmak bu parçaların birleşimiyle gerçekleşeceği için kültür ve inanç kavramları ana kavram olan milleti oluşturmada büyük paya sahiptir. Millet oluşumunda dilin de büyük bir payı vardır. Dil için toplulukların ayırt edici noktalarını oluşturmada esas nokta olmasa da bu noktalardan biri olduğu düşüncesi vardır. Nitekim milletlere bakıldığında her birinin ayrı bir dili olduğu görülmektedir. Dil, millet inşasında büyük yardımcı etkenlerdendir. Hem bir aidiyet bağıyla bağlar hem de diğer milletler ile arasında farklılık oluşturur. Dili başka bir millete ait olan topluluk kendi özgürlüğüne hançer vurmuştur. Her milletin kendi dili olmalıdır. Bu kısımda dilin ayrıştırıcı özelliği olmasını değil, millet inşasında yapıcı gücü olduğu vurgulanmaktadır. Geçmişe dair izler, acılar, paylaşılan sevinçler toplumu bir arada tutan aitlik hissettiren bağlardır. İnşa sürecinde milletlerin oluşumundan bahsedilirken ortak tarih, bellek, mit ve yazgı gibi kavramlar bu açıdan önemli bir yer kaplamaktadır. Milleti inşa etme süreci toplumun ortak geçmişindeki tüm bu parçalardan faydalanılarak, bu parçaları bütün haline getirip topluma aidiyet hissettirerek tamamlanmaktadır (Spencer ve Wollman, 2020).

Modern milliyetçiliğin kurucu Rousseau, ulusun tek bir yönetici kişiliğinin veya tek bir yönetici sınıfın elinde bulunmasını reddetmiştir. Bu anlayış Fransız ve Amerikan devrimlerinin ana ilkesi olmuştur. Toplum sözleşmesinde de savunduğu gibi devlet genel iradeye hizmet eder. En iyi yönetim biçimi genel iradeyi yansıtan yönetimdir. Devlet anlayışı çoğunluklu bir yapıya sahiptir. Bu dönemde halklar demokratikleşme sürecinden geçerken bir yanda da ekonomik hegemonyanın altında ezilmişlerdir. 1870'lerde ilk yeraltı yankıları bu yapıyı sarsmaya başlamış Almanya gibi ekonomik anlamda önde gelen isimlerden olmuşlardır. Ulus devletler

kurma süreci ekonomik manipülasyonlara uğramıştır. 1879 Alman gümrük tarifesi, 90'larda Britanya'nın deniz üstünlüğü bu çatlakları oluşturduğunun örneğidir (Yaylı, 2009).

Carr'ın milliyetçiliği dönemlere ayırdığı üçüncü dönemde milliyetçilik artık siyasal ve ekonomik alanda işlemeye başlamıştır. Bunun sebepleri ekonomik güçle siyasal gücün yeniden birleşmesi, yeni toplumsal katmanların ulusun fiili üyeliğine getirilmesi ve artan ulus sayılarıdır. İşçi örgütlenmeleri, şehir nüfusunun artışı, zorunlu eğitim ve oy hakkı kapsamlarının genişletilmesi tüm bunların yapı taşlarını oluşturmuştur. Ulusun artık toplumsallaşması, milliyetçiliğin coğrafi genişlemesi ve ekonomik politikaların ulusallaşması üçüncü dönemin karakteristiğini ortaya koymuştur. 1914 Dünya Savaşında toplumsallaşmış uluslar, ulusal kinlerle politika aracı olarak kullanıldı. Savaş sadece düşmanı yenilgiye uğratmak değil diğer ulusun fertlerini cezalandırmak gibi meşru meşru savaş aracı olarak kullanıldı. Milliyetçilik türlerini belirlemeye çalışan ilk araştırmacı Carleton Hayes'tir. Hayes'e göre milliyetçilik türleri "geleneksel", "insancıl", "jakoben", "kaynaştırıcı", "liberal", "ekonomik" milliyetçilikten oluşuyordu. Kohn'a göre milliyetçilik türleri ikiye ayrılıyordu; ilki "Batılı-isteğe bağlı" milliyetçilik, ikincisi ise "Doğulu-organik" milliyetçiliktir. Amerika, İngiltere ve Fransa'da milliyetçilik daha akılcı, çoğulculuk esaslı ve daha iyimser olduğunu belirtmiştir. "Toplum Sözleşmesi" ne dayalı orta sınıf odaklıdır. Rusya ve Asya genelinde ise milliyetçilik folklorik öğelere sahip, gücünü aristokrasinin alt kesimlerinden alan bir anlayışın hâkim olduğunu belirtmiştir. Kohn daha sonraları Batılı milliyetçiliği de bireyci ve toplulukçu olmak üzere ikiye ayırmıştır. Birinci kategori de Anglosakson ülkeleri ikinci kategori de ise Fransa yer almıştır. Bu sınıflandırmalardan çıkarılan düşünce Kohn'un milliyetçilikten çok milliyetçi ideolojiyi vurgulamış ve ilgilenmiştir. *İkinci Dönem (1945-1990)* İkinci dönem Avrupalıların hakimiyetinde olan bölgelerde yeni devletlerin kurulmasıyla milliyetçilik çalışmalarının yoğunluğunun arttığı ve verimli hale geldiği dönemdir. Modernleşme ekolünü ön plana çıkaran Amerikalı siyaset bilimciler, siyasi kalkınma problemleriyle ilgilidir. Bu dönemde "Apter", "Coleman", "Binder", "Halpern", "Pye", "Geertz", "Emerson" millet kurma sürecinde milliyetçiliğin yerini incelemişlerdir. Genel olarak ayırım noktaları 'geleneksel ve modern toplumlar' arasındaki farklardır. Siyaset bilimciler araştırmalarını; geleneksel toplum, geçiş dönemi ve modern toplum şeklinde dönemlere ayırmışlardır. Geçiş süreçlerinde kitle iletişimin önemi vurgulanmıştır. Bu düşüncenin öncüsü olan Karl W. Deutsch, modern topluma geçişte millet kurmada bireyleri ortak ideallere inandırmayı kitle iletişim araçlarıyla yerine getirmeyi amaç olarak kullanmıştır. Smith kitle iletişim araçlarını; tek bir bakış açısı sunmayacağı, bireyler tarafından nasıl algılanacağını bilinemeyeceği, farklı inançta insanların farklı algılanacağı düşüncesiyle kontrol edilemez bulmuştur. Deutsch'un bu çalışmalarından sonra milliyetçilik çalışmalarına bir hareketlilik gelmiştir. Özellikle 1960 yılında Kedourie'nin "Nationalisme" ve Gellner'in "Thought" yayımlarıyla modernist yaklaşımı benimseyen çalışmalar artmış, "neden", "nasıl" soruları gündeme gelmiştir. 1980'li yıllarda John Armstrong ve Anthony D. Smith çalışmaları dikkat çekmiştir. Diğer yandan Gellner'in 'Nations and Nationalism'i, Anderson'un 'Imagined Communities'i, Hobsbawm ve Ranger'ın "The Invention of Tradition" döneme damgasını vurmuştur. *Üçüncü Dönem (1990'dan Günümüze)* Bu dönemde

klasik milliyetçilik düşüncesi aşılmış ve yeni boyutlar kazanmıştır. “İrkçilik, vatandaşlık, etnisite, kimlik, göç, feminizm, postmodernizm” gibi epistemolojik yaklaşımlar milliyetçilik çalışmalarına yansımıştır. Bu çeşitlilik milliyetçilik üzerinde yeni bir döneme girildiğinin habercisidir (Carr,2019).

Bazı düşünürler milliyetçiliğin yükselişini analiz etmek adına uluslararası ilişkileri üç farklı dönemde inceleyerek ele almıştır. Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşlarıyla sona eren birinci dönem, ikinci dönemi Fransız Devrimi'nin etkileri olarak ele almış, üçüncü dönemi de 1870'ten sonra yaşanan gelişmeler olarak ele almıştır. Birinci Dönem kilise ve imparatorluğun dağılışı, ulusal devlet, ulusal kilise döneminin kurulmasıyla başlar. Bu dönemde 'cuius regio' (tek ülke) ve 'euis religio' (tek din) ilkesine dayanan ancak diğer taraftan da bölgesel egemenliğin piskopos elinde bulundurmasında bir sakınca görmeyen bir anlayış vardır. Ulusun kaynakları arayışında farklı düşünceler vardır. Luther Alman ulusunun mimarını 'piskoposlar ve prensler' olarak görür. XIV. Louis Fransız ulusunu Kral kişiliğiyle bağlantı kurup Kral'ın karakterinde paralel yaşadıklarını düşünmüştür. De Maistre ulusun kaynağını hükümdar ve soyluluk arasında bağ kurarak yansıtmıştır. İkinci Dönem uluslararası ilişkilerin düzenli, barışçıl olduğu Napoleon savaşlarının hareketliliğinden doğan ve 1914 yılında biter. Bu dönem milliyetçilik ve enternasyonalizmi (insanlar ve uluslar arasında ekonomik veya politik iş birliğini savunan ilke) dengede tutmayı başarmıştır (Yaylı, 2009).

Modern milliyetçiliğin kurucu Rousseau, ulusun tek bir yönetici kişiliğinin veya tek bir yönetici sınıfın elinde bulunmasını reddetmiştir. Bu anlayış Fransız ve Amerikan devrimlerinin ana ilkesi olmuştur. Toplum sözleşmesinde de savunduğu gibi devlet genel iradeye hizmet eder. En iyi yönetim biçimi genel iradeyi yansıtan yönetimdir. Devlet anlayışı çoğunluklu bir yapıya sahiptir. Bu dönemde halklar demokratikleşme sürecinden geçerken bir yanda da ekonomik hegemonyanın altında ezilmişlerdir. 1870'lerde ilk yeraltı yankıları bu yapıyı sarsmaya başlamış Almanya gibi ekonomik anlamda önde gelen isimlerden olmuşlardır. Ulus devletler kurma süreci ekonomik manipülasyonlara uğramıştır. 1879 Alman gümrük tarifesi, 90'larda Britanya'nın deniz üstünlüğü bu çatlakları oluşturduğunun örneğidir. Carr'ın milliyetçiliği dönemlere ayırdığı üçüncü dönemde milliyetçilik artık siyasal ve ekonomik alanda işlemeye başlamıştır. Bunun sebepleri ekonomik güçle siyasal gücün yeniden birleşmesi, yeni toplumsal katmanların ulusun fiili üyeliğine getirilmesi ve artan ulus sayılarıdır. İşçi örgütlenmeleri, şehir nüfusunun artışı, zorunlu eğitim ve oy hakkı kapsamalarının genişletilmesi tüm bunların yapı taşlarını oluşturmuştur. Ulusun artık toplumsallaşması, milliyetçiliğin coğrafi genişlemesi ve ekonomik politikaların uluslaşması üçüncü dönemin karakteristiğini ortaya koymuştur. 1914 Dünya Savaşında toplumsallaşmış uluslar, ulusal kinlerle politika aracı olarak kullanıldı. Savaş sadece düşmanı yenilgiye uğratmak değil diğer ulusun fertlerini cezalandırmak gibi meşru meşru savaş aracı olarak kullanıldı. E. H. Carr bir ulusa ait olmanın doğuştan gelen bir durum olmadığını ve biyolojik bir bağ oluşturmadığını vurgular. Ulusun unsurları, üzerinde yaşanan toprağa ve dile aileninkinden daha geniş bir bağlılık duygusu duymaktır. (Carr, 2019) Özkırmılı'ya göre Milliyetçilik türleri sıralandığında her döneme her düşünürü göre farklılık göstermekte olduğu görülmektedir. 'Batılı- Doğulu', 'etnik', 'bağımsızlık öncesi-sonrası',

'ayrılıkçı', 'reformcu', 'birleştirmeci', 'bütünleştirici', 'burjuva', 'aristokrat', 'popüler', 'bürokratik' gibi birçok tür karşımıza çıkmaktadır. Bu listeye devam etmek mümkündür. Liberalizm ve Öz-Belirlenim'e göre bazı düşünürlerin milliyetçilik hakkında düşünceleri ele alınacaktır. Kant milliyetçi değildir ancak liberalizm ve milliyetçilik arasında uzlaşısı sunmuştur. Kant bireyleri ayırmadan kim olduğuna, hangi çağda yaşadığına bakmaksızın, bireyin akli olduğu için sonsuz ve değişmez hakları olduğunu sıkı sıkıya savunur. Kant özerklik ve irade konusunda her zaman vurgu yapmıştır. Bu doğrultuda Berlin ve Kedourie toplumsal ve siyasi teorinin milliyetçiliğe yön verecek bakış açısı olduğu görüşündelerdir. Berlin ve Kedourie göre milletlerin kendi kaderini tayin hakkı olmalıdır. Kişilerin kendi geleceğini kendilerinin belirlemesi gerektiğini bunu milletler bazında düşünebilme fikrini, diğer düşünürlere de Kant aşlamıştır. Fichte, milleti bireyselciliğe indirgeyerek milletlerin belirli yetenekleri olduğu ve o yetenekleri kullanma olanakları olan topluluklar olduğunu söylemiştir (Özkırımı,2020).

Lord Acton, özgürlüklerin savunulması için devlet içerisinde milliyetçiliklerin olması gerektiği kanaatindedir. Eğer farklı milliyetçilikler olmasa merkezileşmiş ve mutlak devletler söz konusu olurdu. Liberalizm açısından milliyetçilik, başlangıçta bireysel özgürlükler için tehdit olarak algılanırken daha sonraki yıllarda bir kısım liberaller tarafından bu düşünce yerini iyimserliğe bırakmış ve milliyetçiliğe ilgi duyulmaya başlanmıştır (Spencer ve Wollman, 2020). Marx'ın milliyetçilik için düşüncesi işçinin ülkesinin olmadığıdır. Toplumun bölünmesi yatay değil dikey eksenli sınıfsal bölünmedir. Marx' göre işçinin milliyeti nereli olduğundan ziyade hangi topluma ait olduğundan çok işçinin milliyeti; toprağı, emeğı, sermayesi, fabrika havası, yerin birkaç metre altındaki toprağıdır. Millet kelimesi dilimize Arapçadan yerleşen bir kavram olup, dinsel açıdan bağ anlamını taşımaktadır. Millet kelimesinin batı dillerine göre anlamı; bireylerin aynı soydan geldiğini belirten ve birbirleri arasında ortak bir bağları olduğunu savunan topluluğu belirtmek amacıyla kullanılan bir kavram olduğu söylenmektedir. Buna ek olarak Fransa Devrimi ile meydana gelen "ulus" kelimesi ile aynı anlamı taşımaktadır (Yaylı, 2009).

Türk Dil Kurumu (TDK)' ya göre millet kavramı; "Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus" anlamını taşımaktadır (TDK, 2022.).

Türk Hukuk Lügatine göre millet kavramı;

a) Devletin bir unsuru olup muayyen araziye yerleşmiş ve aynı hükümetin otoritesine tabi bulunmuş olan insanların topluluğundan meydana gelir, bknz. Devlet

b) Fransız ihtilalinden çıkan klasik nazariyeye göre devleti teşkil eden fertlerin mecmuundan meydana gelen, fakat fertlerden ayrı olan ve sübjektif hakimiyet hakkını haiz bulunan her hükmi şahıstır." Şeklinde anlatılmaktadır (Türk Hukuk Lügati. 2022).

Millet kavramı, devletin oluşturduğu unsurlar içinde yer almaktadır. Buna göre millet en temel anlamda bireyleri ve bireylerden oluşan toplumu ifade etmektedir. Bu yüzden insanların birbiri ile olan bağılıklarını taraflı ya da tarafsız anlayış üzerinden tanımlanması doğrudur.

Tarafsız millet anlayışına göre insanlar birbirine maddi bağlar ile bağlıdır. Buna ek olarak insanların din, dil ve ırkları tarafsız millet anlayışında gözle görülen etkenlerdir. Bu yüzden

tarafsız millet anlayışı herkes tarafından Kabul gören ve değiştirilemeyen anlamını taşımaktadır. Taraflı millet anlayışına göre kişiler arasında oluşan bağlar manevi olarak ele alınmaktadır. Kısaca tarafsız millet anlayışının tam ters görüşü söylenmektedir. Tarafsız millet düşüncesinde bireylerin ortak tarihi, düşüncesi, kültür ve gelenekleri birbiri ile bağlıdır (Özkaya, 2019).

Millet kavramı içinde bireylerin duygusal yanlarına ek olarak bilinçli bir şekilde hareket ettiği de görülmektedir (Çınar, 2018; Turan, 2002). Bu noktada Taşkın yaptığı çalışmada;

“Bir devlete mensup olmakla ilişkili, vatandaşlık bağını da içeren nesnel bir hukuki boyut da mevcuttur. Millet; ırk ve yurt birliğini, dil, tarih ve ülkü birliğini, hem de siyasi ve ekonomik birliği ifade etmektedir. Sözü edilen unsurların bir toplamı olarak ekonomik, siyasi ve hukuki unsurları bünyesinde barındıran, tarihsel açıdan farklı zamanlarda, farklı bölgelerde, topluluklarda, farklı bileşkeler biçiminde ortaya çıkan toplumsal ve hukuki bir gerçekliğe tekabül etmektedir” şeklinde açıklamaktadır (Taşkın, 2022).

Millet kavramı düşünülere göre insanlar arası oluşan ruhani bir kavram olarak belirlenmiştir. Bu olguyu oluşturan yaklaşımı iki faktör oluşturmaktadır. Bunlar; geçmiş ve şimdiki zaman olarak ele alınmaktadır. Geçmiş; milletin tarihinde yaşanmış olayların günümüze miras kalması şeklinde kabul edilmektedir. Şimdiki zaman; geçmişten gelen mirasın günümüze kadar gelip devam ettirilmesi, ortak kültürün bir arada yaşaması anlamını taşımaktadır. Milletler, insanların fedakarlığı ile oluşmuştur. Bu yüzden devam ettirilmesi insanların elinde olan bir kavramdır. Türk kültüründe yer alan en meşhur kültür ata mirası olarak ele alınmaktadır. İnsanların geçmişte atalarından kalan kahramanlık hikayeleri insanları birbirine bağlamaktadır (Akpınar, 2019).

Avrupa devletleri, kahramanlık unsuru içinde birleşen toplum için millet kavramına örnek olarak gösterilebilmektedir. Avrupa milletlerinin geçmişinde yer alan kahramanlar, Roma savaşında kullanılan mistik olayları içermektedir. Topluluğun oluşmadaki başlıca şartlarından biriside tarihte ortak başarılarla ve kararlılığa sahip olmaktır. Bu sayede halk çeşitli fedakarlıklarda bulunarak, büyük başarılar elde etmeyi planlamaktadır (Renan, 2016).

İnsanları ve toplumları diğerlerinden güçlü yapan bir diğer olgu ise sosyal-kültürel mirasları olarak görülebilmektedir. İnsanların hayatında çeşitli büyüme evreleri görülmektedir. Jean-Jacques Rousseau da milleti insan hayatına benzeterek çeşitli evrelerden geçtiğini savunmaktadır. Milletler yeni oluşmaya başladıkları zaman daha yumuşak başlı hareket etmektedir. Tıpkı insanların gençlik döneminde olduğu gibi... Yaşlanan milletler de uzlaşması ve kontrol etmesi zor bir hal aldığı görülmektedir. Bunun nedeni insanların kültür, gelenek ve göreneklerinin kök salmaya başlaması olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda insanların inanışlarının değiştirilmesi çabası tehlikeli bir hal almaktadır (Rousseau, 2011).

Milletlerin kimliğinin oluşmasında diğerlerinden ayrı olan özelliklerinin belirlenmesi etkili bir yol olarak gösterilmektedir. Örneğin 10 asır sonra insanların nüfus sayısı kat ve kat artış göstermektedir. Bu yüzden insanlar çeşitli etkinlikler ve sosyal-kültürel durumların içinde yer alabilmektedir. Bunlardan en yaygın görülenleri üniversite ve hac gezileri olarak gösterilmektedir. Hac ziyaretlerinde insanlar birbiri ile mutlaka sosyal temasa geçmektedir. Bu

durumlarda milletler arası olumsuz duygular ya da ırkçılık görülebilmektedir. Carlton J. H. Hayes düşüncesine göre milletin dilinin, kültürünün ve geleneklerinin ortak olması gerekmektedir. Fakat bu düşünce daha sonra gelişerek sadece halkı kapsamaktan, devletinde yer almasını söylemektedir. (Akpınar, 2019).

Türk politika tarihinde millet kavramı dönemlere göre farklılıklara uğramıştır. Millet kavramı eski Türk tarihinde "budun" anlamında kullanılmaktadır. Kelimenin anlamı kağanı olan bağımsız, Türk halkı anlamını taşımaktadır (Keskin, 1999). Eski Türk anlayışına göre millet daha çok coğrafi bölge anlamını taşımaktadır (Akpınar, 2019). Gökalp'in tanımında ise millet "ümme" olarak ele alınmış ve dini anlamlar yüklenmiştir. Bu yüzden millet kavramı aynı din içinde yer alan bütün insanlar için kullanılmaktadır. Buna göre insanlar geçmişe göre değil din ve dile göre bir arada yaşamayı arzulamaktadır. Çünkü insanların bedenlerine göre değil ruhlarına göre yaşam tarzı oluşturduğunu söylemektedir (Gökalp, 1982).

Durgun çalışmasında millet kavramını insanların siyasi olgudan uzak, egemenlik çatısı altında yaşadığını nitelendirmektedir. Bu yüzden demokrasinin altyapısı da oluşmaktadır. Ayrıca millet kavramının modernleşmesi 1900'lü yıllarda gerçekleşmektedir. Bu yüzden Durgun'un millet kavramı tanımlamalarında modern millet kavramı görülmektedir. Buna ek olarak Durgun ve Heywood arasındaki görüş birbiri ile benzer özellikler taşımaktadır. Buna göre her iki araştırmacı da ülkeleri kültür ve politikalarına göre ayrı gruplarda incelemektedir (Durgun, 2014).

Ateş, millet kavramını felsefi bir yaklaşım olarak ele almaktadır. Millet kavramının sanayi devrimi ve kentleşme haricinde insanların bir araya gelerek "egemenlik halkındır" düşüncesiyle insanların politikada yer alması için geliştirilen bir kavram olduğunu savunmaktadır. Bu sayede insanların millet olarak ortak noktası başarılı bir gelecek anlamına gelmektedir. Ayrıca araştırmacının belirttiği başarılı gelecek refah ve huzur anlamını da taşımaktadır. Bu amaçla oluşan düşünce insanların bir araya gelerek oluşturacağı ortaklığı göstermektedir (Ateş, 2009).

Literatüre bakıldığında zaman milliyetçilik kavramında önemli bulunan bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar; halkı oluşturan insanların halkın içinde yer aldığını hissedebilmesi, bağımsız yaşam tarzı, kader, sevinç ve bütün duyguların bir arada yaşanması olarak gösterilmektedir (Arslan, 1981; Irmak, 1989; Kafesoğlu, 1999).

Milliyetçilik kavramından bahsedebilmek için milliyet kavramının içeriğinin görülmesi gerekmektedir. Milliyet kavramında kişiler aynı topluma mensup olmakta ve başarı için çabalamaktadır. Bu açıdan milliyetçilikte soy ve bağ boyutları arasında ilişki meydana gelmiştir (Tunç ve Bilir, 1998). Milliyetçilik kavramı bütün milletler için farklılık gösterebilmektedir (Köseoğlu, 2005).

TDK'de milliyetçilik kelimesinin tanımı "Maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusçuluk, ulusalcılık, nasyonalizm:" şeklinde gösterilmektedir (TDK, 2022).

Türk Hukuk Lügatinde milliyetçilik kavramı;

Milleti dil, kültür ve mefkûre birliğiyle birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği içtimai ve siyasi bir bütünlük tanımaktan ve bu suretle Türk içtimai heyetinin hususi seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmaktan ibaret olan Cumhuriyet Halk Fırkasının ana vasıflarından ikincisini teşkil eden esas olup 5 Şubat 1937 tarihinden anayasaya girmiştir (Türk Hukuk Lügati, 2022).

Milliyetçilik kavramında birlik olma kavramının yanında başarı, üzüntü, birlik ve beraberlik duyguları yer almaktadır. Bu bağlamda geçmişin ortak olduğu gibi gelecek olgusu da ortak olmaktadır. Bu açıdan toplumun kimliğine bakıldığı zaman aynı olgular yer almaktadır Milliyetçilik kavramı bu bilgiler doğrultusunda kişiler arasında ayrımcılık yapılması mümkün değildir. Ayrıca kişiler kendi menfaat ve çıkarları doğrultusunda hareket etmesi mümkün değildir. Sadece halkın menfaatleri göz önünde bulundurulmalıdır (Akıncı, 2019).

- Milliyetçilik kavramının amacı üç grupta incelenmektedir. Bunlar (Aydın, 2000);
- "Milliyetçi ekonomi yapısının oluşturulması",
- "Siyasi yapısı yasama, yürütme ve yargı çerçevesinde oluşturulmaktadır. Sistem içinde oluşturulan bağların söz konusu çerçeve içinde gerçekleştirilmesi"
- "Milliyetçi kültür ve gelenek yapısının oluşturulması" (Aydın, 2000).
- Milliyetçilik kavramına göre oluşturulan çerçeve aşağıda maddeler halinde gösterilmektedir;
- Tüm milliyetçilikleri açıklayacak tek bir kuram yoktur,
- Tek bir milliyetçilik yoktur. Milliyetçilikler vardır.
- Milliyetçilikleri birleştiren milliyetçi söylemdir.
- Milliyetçi söylem her gün yeniden ürettiği sürece etkili olabilir (Özkırımlı, 1999)

2.2. Türkçü- Milliyetçi İdeolojinin Gelişim Süreci ve İdeolojik Bölünmeler ve "Milliyetçi Kadın" Entelektüeller

Osmanlı Dönemi'nde Türklerin milliyetçi düşünce anlamında uyanışı geç olmuştur. Bu bağlamda Türklerin milliyetçilik kavramı üzerine Osmanlı'dan itibaren fikir edinilmesi mümkündür. Osmanlı Devleti'nde yer alan Türkler, milliyetçi düşünce ve hareket yerine devletin dağılması için çalışmalar yapmaktadır (Bayraktar, 2016).

Türk milliyetçiliğinin doğuşu Türkoloji bilimi ile gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin uğradığı zarar ve isyanlar, Türkoloji ile birlikte Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur. Türkoloji bilimi ilk olarak Batı Avrupa'da meydana gelen çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa'da Türkoloji biliminin temel amacı Doğu halkları hakkında yeterli bilgilere ulaşarak kendi çıkarları için kullanmaktır (Karakas, 2012).

Ziya Gökalp, ilk olarak 1923 yılında yayımladığı ve Türk milliyetçiliğinin tezlerini, hedeflerini ve önerilerini sistemli bir şekilde sunduğu Türkçülüğün Esasları adlı eserinde, Joseph de Guignes, Arthur Lumley Davis ve Léon Cahun gibi yabancı Türkologların, yaptıkları çalışmalarla Türkçülük fikrinin gelişmesinde katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan Macar Türkolog Árminius Vámbéry'nin Türk lehçelerini incelemek için Reşid Efendi takma adlı bir derviş kılığında, Orta Asya'da yaptığı ve üç yıl süren seyahatini anlatan Bir Sahte Derviş'in Orta Asya'da Seyahatleri kitabı da Türk milliyetçiliğinin doğuşunda önemli rol oynamıştır (Ziya Gökalp, 2012: 4-8).

Avrupa'da gerçekleştirilen Türkoloji çalışmaları, Türklere önemli derecede milliyetçilik kavramı ile ilgili destek vermiştir. Bu bağlamda oluşan çalışmalar Türk kültürünü ve Orta Asya kıtasından Sibiryaya olan alanda Türk toplumlarının karşılaştırılmasını sağlamaktadır. Bu sayede Türklerin İslam'dan önce ve İslam'dan sonra olan tutumları hakkındaki farkları ortaya konmuştur (Georgeon, 2009).

Türkoloji araştırmalarına göre Türk kimliği İslamiyet kavramından önce de yer almaktadır. Bu sayede Osmanlı Devleti'nden önce de Türk ulusunun varlığı bilinmektedir (Oğuz, 2012). Avrupa'da yapılan Türkoloji çalışmaları, Osmanlı düşünürlerinin dikkatini çekmesini sağlamıştır. Osmanlı düşünürleri İslam'dan önce yer alan Türk tarihi ile ekstradan ilgili olmuştur (Bayraktar, 2016).

Türkiye'de milliyetçilik kavramına bakıldığı zaman Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine bakılması gerekmektedir. Türk milliyetçiliğinin gelişme süreci Osmanlı Devleti'nin yıkılma zamanlarına denk gelmektedir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti döneminde yer almayan Türk milliyetçiliği duygusu, erken Cumhuriyet döneminde gelişmiştir. Bu yüzden literatürde yer alan çalışmalarda her iki dönemin karşılaştırılması görülmektedir. Araştırmacılar milliyetçilik kavramına farklı açılardan bakarak analiz etme şansını yakalamaktadır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden itibaren millet kavramı, dini bir kavram olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda dinsel etnik ayrıştırma projesi olarak değerlendirilmektedir. Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan kişiler farklı dinlere mensup olduğu için ayrı milletler olarak değerlendirilmiştir. Örneğin Yahudi, Hristiyan ve Müslümanlar farklı dinlere mensuptur (Aydın, 1999).

Dünyada milliyetçilik kavramının artması ile birlikte Osmanlı Devleti'nde de Türk milliyetçiliğinin temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Türk milliyetçiliği mantıksal sınırlar çerçevesine oturmaya başlamıştır (Zürcher, 2015).

Osmanlı imparatorluğunun siyasi alanda çeşitli başarısızlıklar yaşaması, Türk milliyetçiliğinin oluşmasında etkili olmuştur (Akpınar, 2019). Lewis'e göre Osmanlı içinde yer alan farklı din ve kültürler milliyetçilik anlayışı için hazırda beklemektedir. Bu anlayıştan etkilenen en son grubun Türkler olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkler tarafından geliştirilen milliyetçilik anlayışı, dış güçler tarafından ilmek ilmek işlenmiştir. Türk milliyetçiliğinin gelişmesi 1900'lü yıllardan itibaren Avrupa'da gerçekleştirilen Türkoloji bilimi olarak gösterilmektedir. Bu alanda Türk milletinin İslam dininden önceki dil ve kültürü üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Burada gerçekleştirilen çalışmalar, Avrupa'dan Osmanlı Devleti'ne

kadar ulaşmıştır. Osmanlı'dan Avrupa'ya eğitime giden öğrenciler aldıkları eğitimlerin etkisinde kalmıştır. Böylece yurtlarına döndükleri zaman Türk milliyetçiliği ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur (Bora, 2017).

Osmanlı döneminde sürekli yaşanan başarısızlık, isyanların çıkması, ülke topraklarının azalması, devletin köşeye sıkışmasına neden olmuştur. Türk milliyetçiliğinin tarihi bu olayların başlaması işe birlikte gelişim göstermiştir. Cumhuriyet döneminin başlaması ile birlikte milliyetçilik kavramı da farklılaşmıştır. Milliyetçilik kavramı kapsamında üzerinde durulması gereken kavramlar Atatürk'ün çalışmaları ile geliştirilmiştir. 1931 yılında devlet okullar için tarihe geçen kitaplar hazırlamıştır. Ders kitaplarının kapsamında Türk milleti, Türk milletinin tarihi ve mükemmeliyetçi yapısı aktarılmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi ile Türk milliyetçiliğinin geliştirilmesi sayesinde Türkiye Cumhuriyeti'nde başka bir hükümet olgusu yer almamıştır (Copeaux, 2017).

İlkokul müfredatlarında milliyetçi yaklaşımın etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Üstel'in çalışmalarında bu alanla ilgili yer alan bilgiler görülmektedir. Bu bağlamda geliştirilen derslerin amaçları milliyetçi, yurtsever vatandaşların yetiştirilmesidir. Bu bağlamda verilen ilk ders II. Meşrutiyet Dönemi'nde gerçekleştirilmektedir. Daha sonra 1924 yılında "Malumat-I Vataniye"; 1927 yılında "Yurt ve Yurttaşlık Bilgisi"; 1985 yılında "Vatandaşlık Bilgileri"; 1990 yılında "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersi" olarak geçmiştir (Üstel, 2017).

Türk milleti çocuklarına, Türk milletinin geçmişini, kahramanlıklarını ve karakterlerini anlatabilmek ve millet kavramını sevdirebilmek için çeşitli dersler geliştirilmiştir. Ayrıca Türk ordusu bilincini korumak için askerliğin gerekliliği vurgulanmıştır (Kafesoğlu, 1970).

Türklerin eski tarihlerinden itibaren yer alan destanlarda milliyetçilik kavramının yer aldığı görülmektedir. Bu kavram İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrasında da değişiklik göstermemektedir (Aydın, 1998). Türk milliyetçiliğinin geçmişi İslamiyet öncesine kadar uzanmaktadır. Orta Asya'dan itibaren Türklerin devletçilik anlayışında, milliyetçilik kavramı temelde yer almaktadır. Fakat İslamiyet öncesinde yer alan milliyet kavramı, İslamiyet dönemi sonrasında da din olgusunun önemli bir ayağı olmuştur. Bu bağlamda devletin üzerinde millet kavramının yer alması ve halka aşılması görev edinilmiştir (Ertugay, 2017).

Fransız devrimi ile birlikte ortaya çıkan ulus kavramı, dünya ülkelerini etkisi altına almıştır. Osmanlı Devleti de Fransa'da çıkan akımdan sonra "İslam Milleti" olarak ele alınmıştır. Daha sonra "Türk Milleti" olarak devam etmektedir (Acet, 2014).

İslam ve millet arasındaki ilişki ilk başlarda seçkin kişiler, ayrıcalık anlamında kullanılmıştır. Fakat zaman içinde Türk milliyetçiliği şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Azerbaycan ülkesinin, Müsavat Partisi hedefleri içinde Müslümanların toplanması yer almaktadır. Fakat sonralarında Türkçülük anlayışı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda partinin programı aşağıda maddeler halinde yer almaktadır.

- Müslümanların ayrımcılık yapılmadan bir arada birleşmesi,
- Bağımsızlığını kaybeden Müslüman ülkelerin, tekrar bağımsızlıklarının kazandırılması,
- Kendi amaç ve hedefleri uğruna çaba gösteren bütün Müslüman ülkelere maddi ve manevi desteğin sağlanması,
- Müslüman ülkelerin askeri yapısının geliştirilmesi ve ilerletilmesi,
- Partinin belirlediği amaçlara karşı oluşan sorunların önüne geçilmesi,
- Müslüman bireylerin ilerlemesine yönelik çalışma gösteren bütün partilere destek sağlanması,
- Kişilerin refahının sağlanması için yabancı olan partilerle yardımlaşma içinde bulunması,
- Müslüman kişilerin yaşamasında aracı olan ticaret, sanayi ve teknoloji kaynaklarının geliştirilmesi olarak gösterilmektedir (Budak, 2019).

Atatürk düşüncesinde yer alan milliyetçilik düşüncesi; İslam ya da Pantürkizm'e dayanmamaktadır. Bu bağlamda Atatürk'ün görüşünde yer alan milliyetçilik anlayışı tam bağımsız egemenliği oluşturmaktadır. Bu anlam Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir (Aydın, 1998). Atatürk'ün milliyetçilik kavramı sürekli olarak devlet tarafından korunmaya çalışılmaktadır. Türk devletinin kimliğini milliyetçilik kavramı oluşturmaktadır (Deniz, 2006).

Mustafa Kemal Atatürk yeni Türkiye'nin kuruluşunda görüş ve hedeflerini "milliyetçi, kayıtsız şartsız bağımsızlık" üzerine geliştirmiştir (Akad, 2017). Afet İnan kitabında Atatürk'ün millet anlayışı Türk milleti, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur (İnan, 1969).

Mustafa Kemal Atatürk, Türk milliyetçi kavramında Türk halkının geçmişi ile birlikte geleceğinin bir arada olacağını söylemektedir. Bu açıdan milliyetçilik ile ilgili kavramların gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Söz konusu düşüncelerin gerekçeleri aşağıda maddeler halinde gösterilmektedir;

- Siyasi varlıkta birlik,
- Dil birliği,
- Yurt birliği,
- Irk ve köken birliği,
- Tarihi yakınlık,
- Ahlaki yakınlık (Taşkın, 2022).

Atatürk'ün milliyetçilik düşüncesi; ileriye yönelik modern, çağdaş, ileri görüşlü, demokrat, insanları birleştirici ve barış üzerine gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda millet olgusunu belirleyici olan Atatürkçü milliyet kültürünün geliştirilmesi ve sürekli taşınması önemlidir (Fevzioglu, 1985).

2.3. Türk Milliyetçiliği Düşünce Temelinde Kadına Bakış “Milliyetçi Kadın” Entelektüeller

Türk kelimesi XV. Yüzyıldan itibaren anlam kayması yaşayarak Osmanlı İmparatorluğuyla ve Müslümanlıkla özdeşleşmiş bir üst kimlik kazanmıştır. Avrupa'da Müslüman olanlara Türk gözüyle bakılmış, XI. Yüzyıl sonlarına doğru Anadolu'ya Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'na da Türk İmparatorluğu denilmiştir (Ayvazoğlu, 2013). İstanbul'da ilk Türkçülük hareketleri Hüseyinzade Ali, Yusuf Akçura, Ahmet Açoğlu tarafından olmuştur. İlk “turan” şiirini yazan; Türkleşmek, İslamlaşmak, Avrupalılaşmak” fikrini ilk öne çıkaran kişi Hüseyinzade Ali Bey'dir. Gaspıralı İsmail ise “Tercüman” gazetesini çıkararak Türklerin hepsinin kullanabileceği bir yazı dili hayata geçirmeye çalışmıştır. Bunların Yusuf Akçura ise Turancılıktan ziyade realiteye yakın olduğunu düşündüğü için Pantürkizm'i savunmuştur. (Ayvazoğlu, 2013).

K. Karpat'a göre Osmanlı'daki millet örgütlenmesi fikri 1453 Konstantinopolis'in fethinden sonra gerçekleşmiştir. Fetihden sonra değişen uygulamalar etkili olmuştur. O dönemdeki Bizans devleti şehirde var olan Venedik, Ceneviz ve İtalyanlara bazı ekonomik ayrıcalık ve haklar vermiştir. Fetihden sonra II. Mehmet, Osmanlı ticaret sınıfının gelişmesi adına yabancılar için gümrük vergilerini yüzde 2'den yüzde 5'e çıkarmış, yerli tüccarlar için düşük tutmuştur ve bunun gibi bir dizi uygulama örnek gösterilebilir. Bu sebeple bazı dini gruplarını imtiyazlarının genişlemesi sonucu millet sisteminin oluştuğunu vurgulanmıştır (Karpat, 2017). Müslümanlar arasında ilk milliyetçilik fikri ise on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru Kırım ve Bucak'ta yaşayan Müslüman halka karşı Ruslar tarafından yapılan tehcire karşın ortaya çıkmıştır ve devamında Balkan milliyetçiliğiyle paralel olarak olgunlaşmıştır. On dokuzuncu yüzyılda Jön Türkler ortaya çıkmıştır ve Müslüman milliyetçiliğinden ziyade bürokrasi ile devlet kurumları konuları üzerine yoğunlaşmışlardır. Buna rağmen popülerlik kazanmış olup Ortadoğu'da modern Arap ve Türk entelijansiyasının öncüsü haline geldi. Ancak yöneticiler, bilhassa subaylar Türklerden seçilmekteydi ve 1908 Jön Türk devrimiyle bu grup iktidara taşındı. Jön Türkler modernliğin ön şartı olarak sekülerizmi sundular ve buna Türk milliyetçini de dahil ederek milliyetçiliği uygulama olarak yeniden yapılanması adına Osmanlı Devleti'nin temel ideolojisi haline getirdiler. 1914 yılına gelindiğinde Osmanlı'nın yeniden dönmeye çalıştığı Osmanlılık fikri Araplar için bir şey ifade etmiyordu onlar da değişecek olan dünya düzeninde ayrı bir safta yer almak istediler. I. Dünya Savaşıyla birlikte milliyetçilik akımlarından etkilenen devletler Müslümanların birliğini bozan zincirleme reaksiyonlar başlatmışlardı. Başta Araplar olmak üzere Batı'nın etkisi altında bağımsız devletler olmaya çalıştılar. İslamcılık, Osmanlılık fikir akımlarının etkisi yitirmesinden sonra etnik ve dilsel kökene bağlı olan Türk Milliyetçiliği yükselmeye başlamıştır (Ayvazoğlu, 2013).

Bu bilgiler ışığında Türk Milliyetçiliğinin düşünsel temellerinde Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Hüseyin Nihal Atsız, Alparslan Türkeş, Nezihe Muhiddin ve Fatma Aliye gibi isimlerin incelenmesi gerekmektedir. Tez içeriği gereği Ziya Gökalp, Hüseyin Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş'in bakış açıları ayrı başlık altından ele alınarak detaylı incelenecektir. İlk olarak Yusuf Akçura ile başlanacak olursa, 1928 yılında yazdığı "Türkçülük Tarihi" adlı eserinde "Bugünkü düşünceme göre, bu makalede mühim bir tahlil noksanı vardır. Türklük siyaseti ile tevhid-i etrak (Türklerin birliği) ve İslam siyaseti ile ittihad-ı İslam (İslam birliği) birbirine karıştırılmıştır" söylemlerine yer vermiştir. Bu alanda Türkçülük politikası içinde İslam'ında yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak Turancılık ve İslam geleneklerinin, Türk milliyetçiliği içinde zorunlu olmamasından bahsetmiştir (Akçura, 2019). Söz konusu düşünce ile birlikte Akçura'nın kendi düşüncelerinde olan değişimin farkında olması şeklinde yorumlanabilmektedir.

Yusuf Akçura Osmanlı'da yaşayan Türklerin kendi geçmişlerini ve bununla ilgili Türklerin kendi İslam ve Türk hayatını oluşturarak, dünyaya hükmedeceğini düşünmektedir (Yesevi,2012).

Akçura'nın milliyetçilik anlayışı iki şekilde görülebilmektedir. Kendisi bu yaklaşımları "Demokratik Milliyetçilik ve Emperyalist Milliyetçilik" olarak tanımlamaktadır (Akçura, 2019). 1917 yılına kadar Yusuf Akçura, Pantürkizm'i kendi düşüncelerine daha yakın görmüştür. Bu dönemde Akçura'nın düşünceleri demokratik ulusalcılık alanında gerçekleşmektedir. Buna ek olarak Akçura'nın düşüncelerinin, Atatürk ile benzeştiği söylenebilmektedir (Mutlu, 2022). Kadın söylemlerine kaynaklarda rastlanmamış ancak Atatürk ile düşünceleri örtüştüğü için demokratik ulusalcılık bakımından kadın açısından bir olumsuzluk olmadığı kanısına varılmıştır.

Nezihe Muhiddin ise cumhuriyetin başlangıcında, kadın hareketlerinin başında yer alan önemli isimlerden birisi olarak gösterilmektedir. Bu açıdan ilk olarak Nezihe Muhiddin liderliğinde kadınların hareketleri literatürde yer almaktadır. Özellikle Nezihe Muhiddin öncülüğünde kadınların savaş cephelerinde yer alması, kendi haklarını öne çıkarmasını sağlamıştır. 1922 yılı baz alınarak kadınların kendi hakları ile ilgili görüş ve düşünceleri daha fazla ortaya çıkmıştır. Bu açıda Nezihe Muhiddin'in kadınlar ile ilgili görüşleri daha öncelere dayanmaktadır. Çünkü Nezihe Muhiddin yeni siyasal düşüncede kadınların haklarının daha fazla olacağını düşünmektedir. Kadınların toplumda ve kendi yaşamlarında olması gereken yerde bulunmamaları, Nezihe Muhiddin için hayal kırıklığı olmuştur. Nezihe Muhiddin kendi çalışmalarını gerçekleştirirken hedef aldığı kitle kadındır (Balcı ve Tuzak, 2017). Nezihe Muhiddin'in portesi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 2. 1 Nezihe Muhiddin'in Portresi

1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) açıldığı zamandan itibaren kadınlara sunulan siyasal haklar 1934 yılına kadar yazılı olarak kararnamede yer almamıştır. Bu duruma kadınlar tarafından itiraz edilmiş ve protestolar yapılmıştır. Cumhuriyet tarihinde, Cumhuriyet Halk Fırkası kadınların hak ve özgürlükleri için mecliste görüşlerini ısrarla belirtmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı görüş olan bir diğer Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kadınların hak ve özgürlüklerine önem vermemektedir. Hatta "aile içinde kadınlar eşlerine oy vermektedir" görüşü yer almaktadır. 1923 yılında kadın hareketleri ile ortaya "Kadınlar Halk Fırkası" faaliyetlerine başlanmıştır. Bu dönemde gelişen cinsiyetçi yaklaşımın merkezi Ankara olmuştur (Zihnioğlu, 2003).

Kadınlar Cumhuriyet döneminde hak ve özgürlükleri ile ilgili kendilerine destek arayışına girmiştir. Bu alanda kadınlara karşı negatif yönde oluşabilecek durumlar için siyasi yardım görüşleri toplanmıştır. Kadınlar siyasi güçleri arkalarına alarak önemli bir konuma gelmeye çalışmışlardır (Balcı ve Tuzak, 2017).

Kadınlar Halk Fırkasının kurulması için çeşitli izinlerin alınması gerekmiştir. Bu dönemde kadınlar ilk olarak eğitimlerini tamamlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu dönemde Maarif Kongresi çalışmalarına başlanmıştır. Bu kongrenin temel amacı milli eğitim konularının ve yöntemlerinin belirlenmesidir. Kadınların hareketlerine yönelik denk gelen Eğitim

Bakanlığı'nın "Talim ve Terbiye Müessesesi" si kadınları davet etmiştir. Kongrede Nezihe Muhiddin şu şekilde konuşmuştur:

"...Bizler davetiye ile bu kongrenin üyelerini merkeze çağırmak üzereyken Eğitim Bakanlığı "Talim ve Terbiye" müessesini açarak davetiye ile çağırdığımız üyelerin hepsini Ankara'ya aldı. Bundan dolayı bizler başladığımız işi tamamlayamadık. Fakat hedeflediğimiz, hükümetimizce ciddi ve titiz bir programla birlikte uygulamaya konulmuş oldu (Baykan ve Ötüş, 1999).

Türkiye Büyük Millet Meclisi anayasada yer alan aile kararnamesini tekrar gözden geçirmiş ve çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Bu açıdan kadınlara yönelik yeni gelişmeler ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet kadınları bu bilgiler doğrultusunda kadınlara yönelik "İstanbul Hanımlarını Davet" konferansını oluşturmuştur. Ayrıca kadınları gazete üzerinden yayımladıkları yazı ile davet etmişlerdir (Balci ve Tuzak, 2017).

Hanımlara yönelik yapılan konferansa yaklaşık üç yüz kadın katılmış olup, içlerinde Halide Edip de yer almıştır. Konferansta Nezihe Muhiddin konuşmacı olarak katılmıştır. Konuşmasında kadınların boşanma hakkı, çok eşlilik, çocuk yaşta evlenme, kadın ve erkeklerin eşitliği hakkında eleştirilerde bulunmuştur. Nezihe Muhiddin'in yaptığı bu konuşma kadınlar arasında büyük bir yankı uyandırmıştır. Aynı zamanda bu konuşma kendi kamuoyunu oluşturmasında etkili olmuştur. Bu konferans ile Kadınlar Halk Fırkası faaliyetlerine daha istekli ve hızlı bir şekilde devam etmiştir (Balci ve Tuzak, 2017).

Kadınlar Halk Fırkası, kadınların milli ve ulus sorunları içinde yer almasını sağlayacak çeşitli toplantılar düzenlemiştir. Lakin, kadınların seçme ve seçilme hakkı bulunmadığından siyasi kararlarda oy kullanma hakları da bulunmamaktadır. Bu yüzden Kadınlar Halk Fırkasının yasallaşma süreci olumsuz etkilenmiştir. Kadınların kendi hak ve özgürlükleri mücadelesi kapsamında "Türk Kadın Birliği" çatısı altında birleşmişlerdir (Baykan ve Ötüş, 1999). Nezihe Muhiddin Kadınlar Halk Fırkasının kurulmaması ile ilgili kadınların tekrar siyasi parti adı altında örgütlenmelerinin zor olduğu söylemiştir (Zihnioğlu, 2003).

Cumhuriyet döneminde Kadınlar Halk Fırkasının faaliyete geçmesine izin verilmeyerek, yeni bir oluşumun önü açılmıştır. Nezihe Muhiddin öncülüğünde Kadın Birliği Derneği kurulmuştur. Kadın Birliği Derneği'nin ismi sonradan Türk Kadınlar Birliği (TKB)olarak tarihe geçmiştir. Kadınlar Halk Fırkası döneminden çıkarılan tecrübeler ile birlikte Türk Kadınlar Birliği düzenlemesi farklılaştırılmıştır. Kadınlar Halk Fırkası döneminde meydana gelen sorunlar göz önünde bulundurularak ilerlemeye çalışılmıştır. Türk Kadınlar Birliği siyasi anlamda düzeni sağlayarak bütün izinlerini politikalar üzerinde gerçekleştirmiştir. Kadınların talepleri içinde Türk silahlı Kuvvetleri ve kendi hakları yer almaktadır. Bu dönemde Nezihe Muhiddin para kazanacağı "Kadın Yolu Mecmuası" dergisini yayınlamaya başlamıştır. Muhiddin, derginin kapanmaması adına bütün yasal politikaları takip etmiştir. Kadın Yolu Mecmuası 07 Şubat 1924'te resmen faaliyete girmiştir. Kadın Yolu Mecmuası, kadınların ulaşmak istediği haklar ve politikalar kapsamında içerikler yayımlamıştır (Balci ve Tuzak, 2017).

Şekil 2. 2 Türk Kadınlar Birliği Toplantısından Görüntü

Kadınların kendi seslerini duyurma çalışmaları Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Türk Kadın Birliği Cumhuriyet Dönemi'nde oluşturulan ilk kadın hareketidir. Türk Kadın Birliği 1935 yılında kapatılmış olup, on beş yıl sonra 45 şubesi ile tekrar faaliyete geçmiştir. Nezihe Muhiddin öncülüğünde Kadınlar Halk Fırkasını kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla kurmuştur. 1924 ve 1927 yılları arasında kadın ve erkek eşitliği ile ilgili çok sayıda çalışmalar yapmıştır. Bu alanda sadece kadınların siyasi alanda hak elde etmelerini sağlamıştır (Öztürk, 2007). Nezihe Muhiddin ve Türk Kadın Birliği ekibi, kurulan yeni Cumhuriyet yönetiminden hak ve özgürlüklerinin tanınmasını talebinde bulunmuşlardır (Zihnioglu, 2003).

Türk kadınları 1926 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasına üye olmak için faaliyete geçmişlerdir. Bu konuda Türk Kadın Birliği Derneği üyeleri Cumhuriyet Halk Fırkasında olumsuz sonuç alacaklarının farkında olmalarına rağmen adaylığa başvurmuşlardır. Bu yüzden kadınların aday olmasına karar verilene kadar, kadınlar seçimlerde yer almaya çalışmışlardır. Kadınların Cumhuriyet Halk Fırkasına ısrarla başvurmasının temel nedeni, kadın hak ve özgürlüklerinin tarafına sağlanmasıdır (Balcı ve Tuzak, 2017).

Kadınlar Cumhuriyet Halk Fırkasına aday çıkarabilmek için ısrarlı tavırlarını sürdürmüştür. Ancak Cumhuriyet Halk Fırkası, kadın erkek eşitsizliğini öne sürmüştür. Bu konu ile ilgili Sivas Milletvekili "Kadınların intihap (seçme) hakkına malik olup olmadıkları Teşkilat-ı Esasiye

Kanunu'nda sarihtir (açıktır). Mebusların Türk ve erkek olması şarttır" şeklinde açıklama yapmıştır. Buna ek olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Özalp, kadınların milletvekili olması ile ilgili anayasada herhangi bir prosedürün olmadığını dile getirmiştir. Bu yüzden kadınların ilk önce seçme ve seçilme haklarına öncelik vermesi gerektiğini konuşmasına eklemiştir (Zihnioğlu, 2003).

1927 yılında gerçekleştirilen Türk Kadınlar Birliği Kongresi'nde, kadınların kendi aralarında uyumsuzluk yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu alanda, Nezihe Muhiddin'in kadın hareketlerinde aşırı davranışlar sergilediği söylenmektedir. Özellikle basın ve kamuoyu alanında aceleci tavırlar sergilemesinden dolayı, kadın hareketleri negatif yönlü etkilenmiştir (Zihnioğlu, 2003). Nezihe Muhiddin söz konusu hareketlerinden dolayı hükümet tarafından suçlu bulunmuş ve Türk Kadın Birliği'ne bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu yüzden dernek içerisinde fikir çatışmaları meydana gelmiş, Nezihe Muhiddin ve destekçileri yönetimden düşürülmüştür (Öztürk, 2007). Nezihe Muhiddin portresi incelendikten sonra Fatma Aliye Tanzimat döneminin önemli kişilerinden biri olarak incelenmesi gerekmektedir. Fatma Aliye, Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olarak dünyaya gelmiştir. Fatma Aliye, ailesinin kendisine sunduğu bütün imkanlardan faydalanarak kendini geliştiren Osmanlı kadını olarak görülmektedir. Hayatı boyunca yaptığı çalışmalarla kadın hareketi içinde hatırı sayılır bir yer edinmiştir. Çocukluk dönemlerinde abisi Ali Sedat'ın özel derslerine ilgi duymuş ve Fransızca'yı kendi kendine öğrenmiştir. Buna ek olarak abisi için evde kurulan laboratuvarında deney çalışmalarına katılmıştır. Fatma Aliye'nin bilim üzerine olan ilgisi, babası tarafından fark edilmiş ve desteklenmiştir. On yedi yaşında rütbeli asker olan Faik Bey ile evlendirilmiştir. Fatma Aliye, kocasının iyi düzeyde Fransızca biliyor oluşundan etkilenmiş, kendisinin de bu alanda bilgi sahibi olacağını düşünerek evlenmiştir. Fakat kısa bir süre sonra Faik Bey Fatma Aliye'nin kendisinden daha iyi olduğunu anlayarak, Fatma Aliye'nin okuma ve yazmasını engel olmuştur. Bu yasaktan on yıl sonra Fatma Aliye, Fransızca okuma ve yazmaya başlamıştır. Bununla birlikte Fatma Aliye ilk defa "George Ohnet, Volonte" eserini Türk kadını imzasıyla çevirmiştir. Fatma Aliye'nin çevirisi, eserini okuyan kişiler tarafından çok beğenilmiş ve çeviriyi yapan kişinin erkek olduğu düşünülmüştür (Karaca, 2011). Aşağıdaki resimde Fatma Aliye'nin portesi gösterilmektedir.

Şekil 2. 3 Fatma Aliye'nin Portresi

Fatma Aliye, edebiyat hayatında yer almaya başladığı dönemde Osmanlı Devleti farklı çeşitli dönüşümler içinde bulunmaktadır. 1839 yılında Tanzimat Fermanının ilan edilmesi ile birlikte Osmanlı'nın sosyal, siyasal ve ekonomik olgularında farklılıklar meydana gelmiştir. Buna ek olarak hükümetin değişmesi ile birlikte vatandaşların eşit bir adalet sistemine dahil olduğu belirtilmektedir. Bu noktada kadınlar üzerine yapılan hareketlerde bulunmaktadır. Kadınlarında eşitlik haklarının olması için hareketler başlatılmıştır. Bu hareketler içinde kadınların toplumdaki yeri tartışılmıştır. Kadınlar basın ve yayında farklı isimler kullanarak, kadın hakları ile ilgili yazılar yayımlamıştır. Fatma Aliye'de bu dönemlerde çeşitli cemiyetlerde çalışmalara katılmış ve toplantılarda yerini almıştır. Bu dönemde kadınların yaşadığı sıkıntılara sık bir şekilde değindiği görülmüştür (Aşa, 1993).

Fatma Aliye edebi eserleri içinde kadınlar üzerine düşünerek, Türk kadınının hak ve özgürlüklerini modernleşme üzerinden almıştır. Bu alanda yazdığı edebi eserlerde kadın haklarını dile getirmiştir. Fatma Aliye babasından aldığı eğitim ile birlikte İslam usullerine göre kadın haklarının savunuculuğunu yapmıştır. Bazı kaynaklarda Aliye ile ilgili "İslamcı" denilmektedir. Bununla ilgili Aliye'nin çalışmalarında "İslamcı Kadın" ibaresinin yer almasından kaynaklanmalıdır. Aliye İslam ve Batı modernizmi arasında kalan kadın figürü için "İslam Kadını" profilini oluşturmuştur (Zihnioğlu, 2003).

Fatma Aliye, İslam kadını referansını meydana getirirken en fazla dile getirdiği düşüncesi kadın ve erkek eşitliği olarak gösterilmektedir. Bu açıdan " Şu satırları kadınlığı müdafaa fikriyle dahi yazmıyorum. Zira mesail-i insaniyede âcizelerince kadın ile erkeğin farkı olamaz. Hepsisi insandır" şeklinde belirtmiştir (Canbaz, 2007).

İnkılap gazetesinde 1090 yılında yayımladığı makalesinde kadınların feminizm görüşünde farklılıklar yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda harekete geçen bazı feminizm hareketlerinden endişe duyduğunu dile getirmektedir. Bununla ilgili makalesinde;

Malumdur ki milel-i mutemedine ve müterakkide 'feminizmi' iddia ve efkârca farklı kısımları muhtevidir. Lakin tarik-i mesaide el ele vermiş olan bu milyonlarca gayretverler yekvücut gibidirler. Bunların ifratperveran kısmının metalib ve arzuları kadını mesut edeceği fikrinde değiliz! Feministler kazanmakta oldukları hukuka topla, tüfenkle nail olmadılar. Bu vecihle kadınlar kılıçla, mermi ile yaralanmadılar. Kendilerinin nısf-ı diğerleri olan erkeklerden muhalefette bulunanların irad eyledikleri itirazat ile kalplerinde manevi yaralar açıldı. Artık teehhüle rağbet etmeyen nisvan çoğalmaya başladı (Karaca, 2011).

Türk milliyetçi bakış açısından kadın hakları ilk defa "Kadın Hakları Fıkrası" ile gerçekleşmektedir. Buna ek olarak Osmanlı Dönemi'nde de kadın haklarının korunması için kurulan çeşitli derneklerde bulunmaktadır. Fakat Osmanlı Dönemi'nde kurulan dernekler, Cumhuriyet dönemine kadar faaliyetlerini gerçekleştirememiş olup, bu dönemlerde savaş verdikleri görülmektedir. Cumhuriyet Dönemi'nde Batı uygulamaları örnek alınarak, reformlara gidilmiştir (Balcı, M. ve Tuzak, 2017). Bu süreçte "batılılaşma ve yeniden teşkilatlanma" oluşmuştur. Fakat tarihte ilk batılılaşma süreci Osmanlı'dan itibaren " III. Selim'le (1789-1808) başlar, II. Mahmut (1808-1839) ve oğlu Abdülmecit (1839-1861)" gösterilen tarihlere göre devam etmiştir (Doğramacı, 1997).

Kadınlar Osmanlı Dönemi'nde yaşadıkları sıkıntıları dile getirmeyi ve istedikleri yaşam standartlarını dile getirmeye çekinmiştir. Kadınlar, Abdülmecid zamanında yayınlanan Tazminat-ı Hayriye ile birlikte özgürlük haklarının çoğunun kısıtlandığını görmektedir. Bunlara ek olarak kadınlara eski hakları geri vermiştir. 20. Yüzyılın başlarında kadınlara verilen haklar arasında uygulanan eğitimin yetersiz olduğu kanısına varılmıştır. Bu alanda düşüncesi olan kadınlar örgütlenerek, mecliste var olmaya çalışmıştır (Balcı ve Tuzak, 2017). Kadın söylemlerinde yer alan kadınlar, toplumda varlıklarını göstermek için çeşitli eylemler içine girmiştir. Bunu da düşüncelerini dergilerde makale yazarak, toplantılar yaparak dile getirdiklerini söylemek mümkündür. Cumhuriyet döneminde kadın hareketleri ve söylemleri dikkatlerinin çekilmesine etkili olmuştur.

3. BÖLÜM

MİLLİYETÇİ GELENEKTE KADIN YAKLAŞIMLARI: GÖKALP, ATSIZ, TÜRKEŞ

Milliyetçi geleneğin öncü isimleri olan Anthias ve Yuval-Davis, kitaplarının giriş bölümünde kadınların etnik ve ulusal sürece dahil olmalarının beş ana yolu olduğunu öne sürmüşlerdir:

1. Etnik toplulukların mensuplarının biyolojik üreticileri olarak,
2. Etnik ve ulusal grupların sınırlarının yeniden-üreticileri olarak,
- 3 . Topluluğun ideolojik yeniden-üretiminde merkezi bir rol alarak ve kültürün aktancısı olarak,
4. Etnik ve ulusal farklılıkların gösterenleri olarak yani, etnik ve ulusal kategorilerin dönüşümü, yeniden üretimi ve inşasında kullanılan. ideolojik söylemlerin merkezinde yer alan semboller olarak,
5. Ulusal, ekonomik, politik ve askeri mücadelelerde katılımcı olarak (Altınay, 2015,)

Bu gruplandırılmaya göre iki yol biyolojik üreticiler anlamında katagorize edilmiştir. Katagoriler aksine kadının emeği başarısı ile ideolojik ve kültürel düzeyde ayrıcalık sağlanmalıdır.

3.1. Türk Milliyetçiliği Siyasal Geleneği Belirleyici İsimler ve Ayrışmalar

Toplumsal cinsiyet konusu milletlerin inşa süreçlerinin asli bileşeni olarak analiz edilmesi gereken bir konudur. Milliyetçi ideolojiler kadına güçlü sembolik işlev yüklemiştir. Milli kimlik belirlenmesi geçmişten beri kadın üzerinden gerçekleşmiştir. Kadın kıyafetiyle tayin edici sınırlar belirlenmiştir. Milli cephe ile evrensel cephe, dinci cephe ile laik cephe gibi ikili kutuplaşmaların simgesi kadının kıyafet şekli olmuştur. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadının milliyetçiliğin sembolü olarak yer almasının diğer örneği vatan tanımlamalarında "ana" ve "sevgili" kavramlarının kullanılmasıdır. Türk kültürüne göre kadın ne kadar güçlü olursa olsun korunması gereken varlık olarak görülmüştür. Bu açıyla vatan da tıpkı kadın gibi milli hassasiyetlerin sembolü korunması gerekli bir bütündür. Kadın ve milliyetçilik ilişkisi bakımından yine milliyetçi cephe de kadın, soyun devamı için biyolojik üretici olarak görülmektedir. Gelecek nesilleri doğuran yetiştiren kadınlardır bu bakımdan onlara ayrıca değer verilir (Öncü; Tekelioğlu, 2009).

Türk milliyetçiliği ülkücülük temeliyle bilinir. Terminolojide ülkücülük, amaç doğrultusunda ulaşmak istenen şey, ideal, cehdetme, kendini feda etme anlamına gelmektedir. Türk milliyetçiliğinin birinci kaynağı Orhun Kitabeleridir. Orhun Kitabeleri Türk halkının o zamanki durumunu ortaya koymuştur. Türklerin Müslümanlığı kabulüyle yeni bir perspektiften bakılmış olup Karahanlı Türkçesi ile Divanı Lügati Türk, Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmış ve İslam dünyasında Türklüğün ayrı bir yeri olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Türklerin milli kimliklerini yitirmeleri tehdit olarak görülmüş ve Macaristan'da yaşayan Türkler örnek gösterilmiştir. Onlar önce dillerini kaybetmiş daha sonra da dinlerini kaybetmişlerdir. Başka dine geçince de adetlerini ve böylece Türklüklerini yitirmişlerdir şeklinde ifade edilmiştir (Türkeş, 2020).

Türk Milliyetçiliğinin yakın tairihine bakıldığında zaman 3 Mayıs 1944 olayları dönüm noktası oluşturur. Nihal Atsız'ın dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı mektup sebebiyle Nihal Atsız'a dava açılmıştır. Bu dönemde Turancılar olarak adlandırılan grup Atsız'a olan bağlılık ve sevgilerini belirten eylemlere geçmiştir. Atsız'ın duruşmasına giremeyen ülkücü gençler Ulus meydanında yürüyüşe geçmiş ve İstiklal Marşını okumuşlardır. Dava toplamda otuzbeş oturumda sonuçlanmış, Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş beraberinde sekiz kişi hapis cezası almıştır. 1944 Türkçülük davası ile birlikte Türkçülük hareketinde değişimler meydana gelmiştir. Türkeş'in Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi' ne katılması ile birlikte Türkçülük anlayışı Atsız'ın düşüncesinden çıkmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) görüşü, Ziya Gökalp'in desteklediği, Türkçülük akımının din, dil, tarih anlayışı partilerin temelini oluşturmaktadır. Bu açıdan gelişen Türkçülük akımında ülkü temelinde Türk sorunları, gerçekçi bir gözle ele alınmıştır (Erdal, 2020).

Ülkücü ideoloji tarihinde önemli isimler arasında Ziya Gökalp, Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş yer almaktadır. Gökalp Cumhuriyet döneminde Türkçü söylemleri ile aynı düşüncede olan kişilerin bir araya gelmesini sağlamış ve Türkçülük ilkesinin yayılmasında öncü olmuştur. Ayrıca kendinden sonra gelen Türkçü sistemine yol göstermiştir. Gökalp'in düşünceleri ile kendi fikrini beyan eden ve onu örnek alarak Türkçü düşünceyi örnek alan edebi düşünürler arasında Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş yer almaktadır. Atsız Türklerin tarih boyunca savaşçı ve asil bir nesil olarak yetiştiklerini sürekli olarak dile getirmektedir. Ayrıca kendi düşüncelerini ve milliyetçi duygularını sert bir şekilde dile getirmektedir. Savunduğu ilkeler ve düşünceler ile arkasına önemli bir kitle toplamıştır. Gökalp kadın söylemlerinde Türk milletinin geçmişten beri toplumda faal bir şekilde yer aldığından bahsetmiştir. Aynı zamanda kadınların yönetimde Hakanlarının yanında karar verdiğini belirtmiştir. Atsız'ın kadın söylemlerinde kadınların ve erkeklerin katı bir disiplinle yetiştirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir.

Bu bölümde Ziya Gökalp, Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş'in detaylı olarak kadına bakış açıları incelenecektir. Bu üç ismin seçilmesinin sebebi Türk milliyetçiliği perspektifinde buldukları döneme edebi ve siyasi olarak damga vurmuş olmaları ve milliyetçilik cephesinde kült isimler olmalarıdır. Türk milliyetçiliği geleneğinde çok fazla isim yer almaktadır. Tezin kapsamı açısından tüm isimlere yer verilmesi mümkün olmayıp sınırlama gereksinimi duyulması ve diğer isimlerin kadın söylemlerine dair kaynak bulunmayışıdır. Gökalp, Atsız ve Türkeş bağlamında milliyetçi cephenin görüşlerini ortaya konulduğunda bir genelleme yapılabilir konuma gelecek olmasıdır.

3.1.1. Gökalp'in milliyetçilik anlayışı ve kadın söylemi

Ziya Gökalp'in anlayışında kişinin soyunun yedi atası Türk olanların, Türk ırkından olduğunu varsayılmaktadır. Bir kişinin Türk olabilmesi için ilk önce Türk terbiyesi ve ülküsü ile yetişmesi gerekmektedir. Bu şartlarda yetişmeyen kişilerin Türk soyundan gelmesi yeterli görülmemektedir. Buna ek olarak Türk kanı taşımayan fakat Türk örf ve adetlerini kabul eden ve bunları sürdüren kişilere de Türk denilmesi doğrudur (Filizok, 2005)

Ziya Gökalp'in düşüncesine Türkçülük temel olmaktadır. İlk dönemlerde Osmanlılık ve İslamcılık düşünceleri içinde yer almış olsa da son nihai kararını Türkçülükte son kılmıştır. Bu alanda İttihat ve Terakki Fırkası (İTF) Gökalp'in düşüncelerinde etkili olmuştur. Bu dönemde yaşayan düşünürlerin fikirleri Ziya Gökalp'i derinden etkilemiştir. Fakat Ziya Gökalp kendi düşünceleriyle de aydınları etkilemeyi başarmıştır. Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki Fırkası içinde yer alarak 1909 yılında Selanik'e kurultayda gitmiştir. Bu dönemde kendi düşüncelerini milliyetçi düşünceler üzerinde değerlendirmiştir. Ayrıca bu dönemde ulusalcılık üzerine Durkheim ve Comte 'den etkilenmiştir (Acet, 2014)

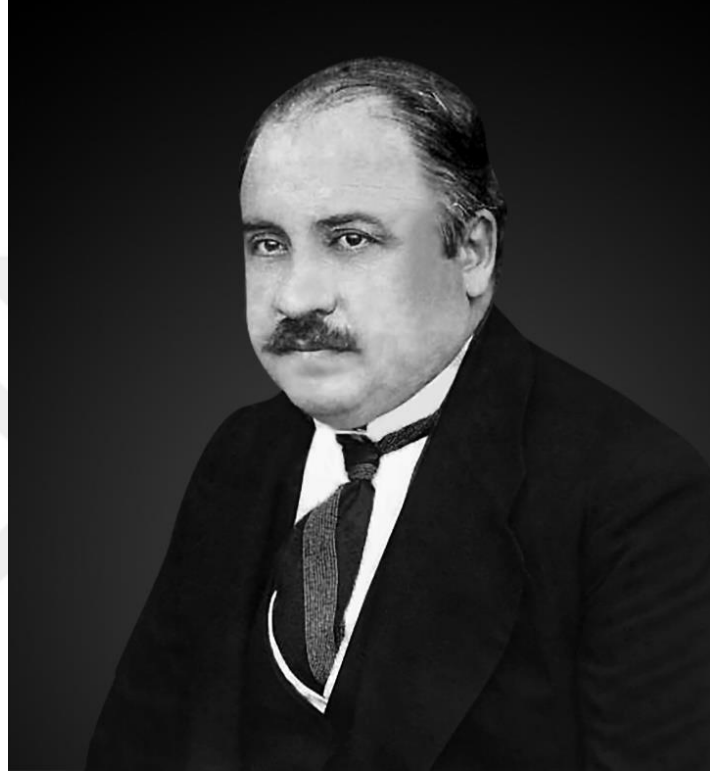
Ziya Gökalp Türk milliyetçiliği kavramını ilk olarak İttihat ve Terakki Fırkası döneminde benimsemiştir. Cumhuriyet'in kurulduğu dönem "Türkçülüğün Esasları" adlı eserini yazmıştır. Bu dönemde savaşlar sona ermiş ve Gökalp'in kendini yeni düzene alıştırma sürecinde; milliyetçilik kavramının büyük kitlelere yayılması karşısında direnç gösterilmesinin yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Gökalp'e göre Osmanlı'nın kurtulmasında Türk milliyetçiliği düşüncesi üzerinde durulması yer almaktadır. Ayrıca Batı ülkelerinin hızlı bir şekilde ilerlemesinin nedeni milliyetçilik akımı yüzünden olduğu belirtmiştir. Bu yüzden modern bir yapı büründürmesi gereken Osmanlı Devleti'nin de milliyetçi görüşü benimsemesi gerekmektedir. Buna ek olarak Osmanlı'nın askeri ve ekonomik yapısının güçsüzleşmesi, milliyetçi anlayışın olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir (Bars, 2017).

Ziya Gökalp ile ilgili Başgöz çalışmasında Türk milliyetçi görüşünün babası şeklinde ifade edilmiştir. Gökalp döneminde milliyetçi düşünce anlayışını formüle ederek, imparatorluğun dağılmaktan kurtulabilmesi için gereksinim olduğunu belirtmiştir. Gökalp çalışmalarında sürekli olarak milli düşünce biçimini yansıtarak yaymaya çalışmıştır. Ayrıca çalışmalarında Osmanlı kültürünün değişmesine yönelik Türk inancı, kültürü, medeniyeti yer almıştır. Bu anlayışa göre milli düşünceye ulaşılabilmesi için Osmanlı'nın miras bıraktığı düşüncenin devam ettirilmemesi gerekmektedir. Gökalp'in eserlerinde Osmanlı kültürü ve medreseleri olumsuz bir şekilde ifade edilmiştir. Gökalp'in düşüncesine göre bir kültürün önemli unsurlarının bulunması gerekmektedir. Bunlar: Dil, Din, Tarih olarak gösterilmektedir. (Başgöz, 2011)

Yukarıdaki maddelerden yola çıkılarak, bir milletin aynı dili konuşması, dinlerinin ve tarihinin ortak geçmişi olması, milliyet kavramını ifade etmektedir. Bu bağlamda aynı ülke içinde farklı kültürlerle sahip topluluklar bulunabilmektedir (Duran, 2011).

Tarih boyunca çok farklı topluluklar kültürler yer değiştirirken bazı milletlerde kadınların görüşlerine önem verilmemiş ve toplumda aşağı görülmüştür. Bu konuda din adamlarının

kadınlarla ilgili “şeytanın aracı, acıların kaynağı, günahın sembolü” gibi kavramlarla yorumlanmaktadır. İslam dininden önce Arap toplumlarında kız çocuklarının canlı gömülmesi, erkek bireylerin istedikleri kadınla evlenebildiği ve kadının bir eşya gibi kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan İslam dini ile kadın haklarına önemli değişikliklerin geldiği söylenebilmektedir. İslam dini ile birlikte kadınların bir eşya olarak görülmesi yerine haklar sağlanarak, insan yerine konulması sağlanmıştır (Feyzioğlu, 1986).

Şekil 3. 1 Ziya Gökalp'in Fotoğrafi

Ziya Gökalp, “Türk Medeniyetleri” tarihli kitabında Türklerin tarihinden bahsetmiştir. Ayrıca Türk tarihinde kadınların yerinden ve kadınların haklarından bahsetmiştir. Türklerin inancına göre güneş kadın anlamına gelmektedir. Türk inancına göre kadın ve erkekler arasında eşitlik bulunmaktadır. Bununla ilgili Gökalp (2015); kadın ve erkek eşitliğinin hukukta tabu olarak görülmemesi gerekmektedir. Erkek ile kadının eşitliğinden kadının erkeğe karşı hukukça eşitliği, kadının erkeğe karşı bir tabu değil, bir mütemmim olduğu, kadının her işte erkeğe katılması mecburi olması, örtünme ve haram, kaç-göç gibi kadını erkekten ayıran anelerin olmaması ve bilakis kadını erkeğe her işte ortak ve mütemmim yapan aneleri mevcudiyeti gibi kurallar doğmuştur (Gökalp, 2015).

Gökalp, “Hars ve Medeniyet” adlı eserinde Orta Çağ'da Avrupa'nın kadına bakış açısının değiştiğini belirtmiştir. Bu dönemde bulunan derebeylik şatolarında “opera” kavramı oluşmuştur. Ayrıca “kadın estetiği” kavramı ve “salon” kavramı meydana gelmiştir. Eski Yunan müzikleri bırakılarak farklı melodiler kullanılmaya başlanmıştır. Bu kısım ilk yenilik olarak

belirtilmektedir. İkinci yenilik kapsamında kadınların kutsallık ve namus olguları bırakılmadan toplum içinde yer almasına izin verilmiştir. Müslüman toplumunda kadınlara özgü bulunan haremlik selamlık, çarşaf vb. adetler İran'da yer almaktayken, Avrupa'da kadınlar toplumda yer edinmiş olarak görülmektedir. Orta Çağda meydana gelen Batı Avrupa ve Doğu medeniyetlerindeki söz konusu küçük farklılıklar haricinde kadınlar ile ilgili önemli eşitlikler meydana geldiği söylenebilmektedir. Örneğin orta çağ döneminde batı ve Doğu medeniyeti arasında İslam mimarlığı ile ilgili dini bir yapı şekli olduğu söylenebilmektedir. Avrupa'da "gotik" İslam dünyasında "hikemîye" olarak skolastik düşünce ortaya çıkmaktadır (Gökalp, 2016).

Gökalp "Türk Medeniyetleri" eserinde ise Türk tarihinde kadın ve erkeklerin haklarından bahsetmektedir. Türklerin dini inançları ve ritüelleri içinde kadının yeri ve önemi de dahil edilmiştir. Bu açıdan ele alındığında kadının, toplumda etkin bir rol oynadığı söylenebilmektedir. Yapılan ayinlerde ve törenlerde kadınlarda etkin rol oynayarak, katılım sağlayabilmektedir. Ayrıca kadınlar kimliklerine dayalı olarak ev işi ya da çocuk bakıcılığının yanı sıra farklı faaliyetlere de dahil edilmiştir. Bununla ilgili Gökalp kitabında şu şekilde bahsetmiştir; Kadınların hukukta yüksek bir konuma sahip olmaları, katıldıkları sosyal ve ekonomik hayatın ortadan kalkmasının bir sonucudur. Kadınlar ev işlerinin yanı sıra toplayıcılık, avcılık, çiftçilik, sürü gütmeye, savaş, askerlik, ziyafetler ve milli istişareler gibi birçok faaliyete katılmış, her bayram ve kongreye katılmıştır. Bu eylemler, kadınların hukukta yüksek, özgür ve özgür olmasını sağladı. İki tarafı eşit olan bir sınıflandırmanın, saydıklarımızın ötesinde birçok sonucu vardır (Gökalp, 2015).

Ziya Gökalp eserlerinde kadın, kadın hakları, Türk toplumunda kadın, İslam dininde kadın gibi söylemlere yer vermiştir. "Türk Medeniyetleri" adlı eserinde Türklerin geçmiş inançlarından ve felsefesinden bahsederek, kadın din ve toplumdaki yeri ele alınmıştır (Gökalp, 2015).

Gökalp "Türk Ahlakı" adlı eserinde kadınların İslam ve Türk toplumundaki yerini ele almıştır. Öncelikle İslam'da kadın ile ilgili söylemlerden bahsetmiştir. Bununla ilgili İbni Sina'nın şu sözlerine yer verilmiştir: Peygamber devrinde, Ebû Bekir devrinde, Ömer devrinin bir kısmında muhabbet ve dost ümmeti idik. Camide oturup örgü örerdik. Bazılarımız palmye yapraklarıyla çalışmaya alışkınsınız. Ömer camide toplanmayı yasakladı. Ama namaza katılma hakkımızı saklı tuttu (Gökalp, 2015).

Yukarıda yer alan alıntıya göre Hz. Ömer'in kadınların dini alanlarda ve dini sohbetlerde dışlanmadan katılımından bahsedilmiştir. Ayrıca namazlara da katılımlarının yasaklanmadığı da belirtilmiştir.

Hz. Ömer'in halife olduğu dönemde birisi kadınların namaz kılmaları için mescitte yer almaları gerektiğini söylemiştir. Bu durum üzerine kadın ve kocası arasında şu ifadeler geçmiştir:

"Kadıncağız: "Eğer bu davranışım uygun değilse. Ömer' in bana, gitme demesini ne engelliyor?" diye sordu.

Tenkit eden kocası: "Allah'ın cariyelerini kendi mescitler ine gitmekten yasaklamayınız" şeklindeki Hadis-i Şerifi oku yarak, "İşte Ömer'i, senin mescide gitmeni yasaklamayışının sebebi bu emirdir" cevabını verdi" (Gökalp, 2015).

İslam döneminde kadın hür ve mutlu bir varlık olarak gösterilmektedir. Bu bakış açısı İslamiyet'in başlangıcına doğru uzanmaktadır. Fakat İran ve eski Yunan medeniyetlerine göre kadınların toplum içinde dolayı, hakları kısıtlanmış ve üzerlerinde ağır bir baskı kurulmuştur. Özellikle eski Yunan dininde kadın ailede ve toplumda katılımı gereksiz bulunmaktadır. Kadın o dönemde sürekli Zerdüşt olarak görülmüş ve adet dönemlerinde pis bir varlık olarak kabul edilmiştir. Bu düşünceler sonucunda kadının varlığı toplumda aşağılara düşmüştür. Müslüman ve Yunan siyaseti karşılaştırıldığı zaman İran ve Yunan düşüncelerinden etkilendiği söylenmektedir. Bu yüzden Müslümanların kadını olan bakış açısı farklı adetlere karışmaya başlamıştır. Ayrıca İslam liderleri de bu yabancı düşünceleri benimseyerek devam ettirilmesini sağlamıştır (Gökalp, 2015)

Gökalp "Türk Ahlakı" adlı eserinde bu konu ile ilgili söylemleri şu şekilde belirtmiştir: Mısır halifesinin kadınlara karşı olan düşmanlığı yüzünden çok fazla kısıtlama getirilmiştir. Fatimi Halifesi kadınlara getirdiği yasaklarda; dışarı çıkmaları, evde görünmemeleri gibi faktörler bulundurmıştır. Fakat Halifenin kadınlara olan düşmanlığı o kadar fazladır ki ayakkabıcıların kadınlara ayakkabı yapmasını yasaklamıştır (Hâkim Biemrillah).

Gökalp aynı adlı eserinde Hâkim Biemrillah'ın oğlu kadınların dünyadan kaldırılması ile ilgili teşebbüslerinin bulunduğu bahsedilmiştir. Mısır Sultanı Kibabba "Kadınların geniş yenli gömlek giymelerini" engellemiştir. Buna ek olarak, Eşref Bar Sabayi "Ölü yıkayan kadınlardan başka hiçbir kadının her ne iş için olursa olsun sokağa çıkmamalarının" gerektiğini ilan etmiştir. Bu açıdan ölü yıkayan kadınlar, sadece bunun için sokağa çıkabilmektedir. Sokağa çıktıkları zaman bu durumu açıklayabilmek adına belediye memurlarından aldıkları belgeleri kafalarına koymaktadır (Gökalp, 2015).

Bu örneklere bakıldığında Hz. Peygamber kadınlar ile ilgili kötü söylemlerde bulunmamıştır. Hatta Hz. Peygamber "İbadet, kadın ve güzel koku" kavramlarını çok sevdiğini belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında kadınların İslam'da kötü, aciz ya da pis varlıklar olarak görülmediğinin söylenmesi mümkündür.

Gökalp, "Türk Ahlakı" adlı eserinde Hz. Peygamber'in kadınlarla ilgili söylemlerinden birini de şu şekilde belirtmiştir.

"Yüzillû ehadikûm yadribü imreeten darabelabdi sümme yûzillû yûanikuha velâ yestahyi . "

Açıklaması: "Bir adam nasıl oluyor da karısını köle gibi dövüyor. Sonra da utanmadan onu, severek kucağına alıyor"

"Eddünya metaûn ve hayrû meta- üd dünya elmer ' et üs salihatû." Yâni: "Dünya bir nimettir. Ve dünyanın en iyi nimeti de ahlâklı olan kadındır." (Gökalp, 2015)

Hz. Peygamber eşi Hz. Hatice'nin ölümünden sonra kadınlarla ilgili söylemleri, İslam'ın kadına karşı olumlu bakış açısını desteklemektedir:

"Kâne lüm- ül iyal ve rabbet - ül beyt . " Yani: "Çocukların annesi ve evin idarecisi idi" diyerek üzüntüsünü gösterdiğini, genel olarak kadınlar için de: " Velî mer ' etû raiyetûn alel beyt - i zevciha ve veledini . . " Yâni: "Kadın, evinin ve çocuklarının hükümdarıdır..."

"Hz. Peygamber "Sana nasıl dua edelim? " diye sorulması üzerine, "Allahümme salli alâ Muhammed'in ve ezvacihi ve zurriyyetihi . . " (Allah ' in sevgi ve selâmı Hz. Muhammed ' in kendine, hanımlarına ve kendisinden doğan ve onların kuşaklarının üzerine olsun) şeklinde dua ediniz buyurmuştur." (Gökalp,2015).

İslam dininde Hz. Peygamber'in sürekli söylediği ve herkesçe bilinen meşhur Hadisi Şerifi "Cennet anaların ayağı altındadır" şeklinde belirtilmektedir. Ayrıca İslam dini ile birlikte kız çocuklarının canlı bir şekilde gömülmesi yasaklanmıştır. Ayrıca kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu sohbetler ve din topluluklarından bahsedilmektedir. Gökalp kitabında bununla ilgili "İnnal lahe yegülü müslîmine velmüslümat..." ibaresi bulunmaktadır. Hz. Peygamberin sürekli yanında olan Ebu Esid, evlendiği zaman Hz. Peygamber ve yakınlarına yemek ziyafeti vermiştir. Ziyafette kadın ve erkekler aynı masada olup, Ebu Esid ve karısı misafirlere hizmet etmiştir. Bu düşüncelere göre İslamiyet'te kadın ve erkek ayrımcılığının Yunan ve İran adetlerinden geldiğini söylemek mümkündür. Çünkü İslamiyet'in yayılmasını sağlayan Hz. Peygamber ve dostları kadınlar ile ilgili kötü söylemleri Gökalp "Türk Ahlakı" eserinde de geçmemektedir. Yunan ve İran adetlerinde kadına karşı kötü bakış açısı İslam hükümdarlarını etkilediği için toplum ve şairleri üzerinde de etki yaratmıştır. Ebul Ula Mari koyu din karşıtı görüşleri ile yazdığı şiirinde şunlardan bahsetmiştir: on yaşında küçük çocukların hareme alınması doğru değildir. Eğer bu düşünceye karşı çıkan insanlar olursa o kişiler ahmak olarak görülmelidir. Çünkü bu hareketler kadınlara yapılan en büyük kötülük olarak görülmektedir. Kadınlara kötü davranılması ve eziyet edilmesi şan ve şerefi aşağı çekmektedir. Bir kadının mezarının kapatılması ona yapılan en büyük iyiliktir. "Haram (yasak) için en değerli iyilik ölümdür" (Gökalp, 2018).

Gökalp "Türk Ahlakı" adlı eserinde İslam aile yapısı dört şekilde gruplara ayrılmıştır. Aile tiplerinin birbirinden ayrı tutulduğu farklı özellikleri bulunmaktadır. İslam aile çeşitlerinin dördüncüsü "Türk Ailesi" olarak gösterilmektedir. İslam aile yapısında kadınlar Mısır'da acınacak bir pozisyonda hayatlarına devam ederken, Orta Asya'da kadınlar özgür ve saygı duyuldukları bir hayat yaşamaktadır. Bu kadınların Orta Asya geleneklerinden günümüze kadar Türk aile tipini oluşturduğu söylenebilmektedir. Kadınların bu hayatlarını belirtmek için İbni Batuta şu sözlerini söylemiştir (Gökalp, 2016).

"Onuncu günü, önce Rum yeri olan Alaya' ya (Alaiye Alanya) vardık. Rum yeri adıyla bilinen bu yer dünyanın en güzel yeridir. Tanrı, diğer yerlerden ayrı seklide bağışladığı bu güzelliği Anadolu ' da toplamıştır. Halkı görünüşte güzel, elbiseleri temiz, yemekleri nefistir. Bunlar Allah'ın çok merhametli kulları olup, onun için 'Bereket Şam'dadır. Şefkat Anadolu'dadır 'denir. (Bununla "Anadolu Türkleri" kastedilmektedir.)

Bu yerlerde bir köşeye veya eve gitsek, komşularımız olan erkek ve kadınlar kaçmazlar. Ayrılırken, sanki milletimizden veya bağımlı halkımızdanmış gibi bizi uğurlarlar. Kadınlar, elemli gözyaşları dökerek ayrılmamıza kederlenirlerdi.

Bu ülkenin âdetine göre, haftada bir kez ekmek pişirilirdi. Bu ekmek bir hafta yetecek kadardı. Erkekleri ekmek pişirildiği gün, bize sıcak ekmekle çok nefis yiyecek hediye ederlerdi. Bunu yaparken de “Bunu size kadınlar gönderiyorlar, sizden dua istiyorlar.” (Gökalp, 2016)

Ayrıca Anadolu’da yolculuğuna devam ederken yoksulların da bey ve hanımların sofrasına davet edildiği ve onlarla birlikte yemek yediğinden bahsetmiştir. Bununla ilgili İbn-i Batuta şu sözleri dile getirmiştir:

“Anadolu, Çin ve Irak hükümdarı olan İlhanlıların ege menliği altındadır. Anadolu en büyük ülkelerden biridir. Ora da Irak halkından asker bulunduğu gibi, daha önce adı geçen Alâeddin Artana Beğ’ in hanımlarından biri de oturur. En cömert ve erdemli kadınlardandır. Irak beyi ile akrabalığı vardır. Kendisine ‘Feth- u hemze ve ayn- i mu’ ceme ’ ile (ağa) denir ki. ’ büyük ’ anlamına gelir. Sultanla akrabalığı bulunan bütün kişilere bu unvan verilir. Adı geçen hanımın adı, Tağa Hatundur. Yanına geldiğimizde ayakta karşılayıp, güler yüzle selâm vererek konuştu. Eksiksiz hazırlanılmasını emretti. Daha sonra, ayrılışımızda bize, hizmetçilerinden biri ile eğer, gem, çok güzel bir at, giyecek ve para göndererek uğurladı.” (Gökalp, 2016).

İbn-i Batuta, İznik’e geldiğinde Osmanlı hükümdarı olan Orhan Gazi’nin eşi Beylun Hatun’un huzuruna çıkmıştır. Beylun Hatun’un huzuruna çıkmadan önce askerine emir verdiğini ve bu şekilde yanına gidebildiğinden bahsetmiştir. Sonrasında birlikte yemek yediklerini şu şekilde anlatmıştır:

“Bu şehirde hukuk başkam Hacı Mucaver Alâeddin Sultan bizi misafir etti. Adı geçen kişi erdem sahibi büyükler den olup, ne zaman ziyaretine gitsem yemek ikram ederdi. Yüzü güzel olduğu gibi, huyu daha da güzeldi. Benimle birlik te olan Beylun Hatun ’ un oturduğu yere gitti. Beylun Hatun, ikram ve ziyafetten sonra başışlarda da bulundu. Bizim gelişimizden birkaç gün sonra Sultan Orhan Bey de bu şehre geldi.” İbn-i Batuta seyahatnamesinde Türk adetleri ile ilgili ahlak ve bu konudaki özenini belirtmektedir. İbn-i Batuta bu sözleri ile birlikte Abbasi Halifesi olan Mu’tasım’ın uygulamaları akla gelmektedir. Halife Mu’tasım’ın annesi Türk olup, oğlunu da Türk örf ve adetlerine göre yetiştirmiştir. Bu yüzden Halife Mu’tasım Türk geleneklerinde yer alan ok atma, ata binme, vs. gibi becerilerini geliştirmiştir. Mu’tasım Samra adlı bölgeye Türkler ile birlikte yerleşerek, Türklerin vatanından uzak hissetmemesi adına Türk boylarını, Türkistan gibi konumlandırmıştır. Ayrıca Türk ırkının yabancı uyruklu kişilere karşı homojenleştirilmesini amaçlamıştır. Mu’tasım milliyetçi görüşü ile Türk kızlarının, yabancı erkeklerle evlenmesini yasaklamıştır. Ayrıca hizmetçi olarak Türk kızlarını satın almış ve Türk askerleri ile evlendirmiştir (Gökalp,2016).

Gökalp, “Türk Ahlakı” adlı eserinde İbn-i Batuta’nın Seyahatnamesinde Özbek ve Türkmen kadınları ile ilgili bayram ziyafetlerinde ve törenlerde yer aldığını belirtmiştir. Kadınlar, toplumda erkekler gibi etkin bir rol oynamaktadır. Sosyal etkinliklere ek olarak, askeri etkinlikler de de kadınların yeri vardır. İbn-i Batuta Kıpçak’ta katıldığı bayram etkinliğini şu şekilde anlatmaktadır: Daha sonra altın ve gümüş kaplar getirilmektedir. Ana içecekleri bal şerbeti

olarak gösterilmektedir. Ben Hanefi mezhebindenim ve bal şerbetini (şarabı) helal kabul ederler. Padişah içmek isterse, kızı elindeki bardağı alır ve yere diz çökerek fikrini beyan eden babaya verir. Ve padişah içtikten sonra kızı bir bardak daha alır ve ona büyük bir hanım verir. Büyük kız içtikten sonra, sırayla potansiyelini temsil edin. Daha sonra padişah aday olan oğul kadehi eline alır, selam verir ve babasına uzatır. Padişah onu tekrar selamlar ve onu önce kadınlarla, sonra da kızlarıyla tanıştır. İkinci oğlu bardağı alıp eline alır, ağabeyine verir ve onu saygıyla selamlar. Soylu beyefendiler daha sonra ayağa kalkar ve saygılarını ve bağlılıklarını gösterirler, her bir veliaht prence ve ardından diğer kadınların ayakta duran çocuklarına dikkat ederler. Daha sonra diğer beyler ayağa kalkıp padişahın oğullarına bardak ikram ettiler ve saygı gösteren figürlerin üstünü açıp kapadılar. (Gökalp, 2015).

İbn-i Batuta bu görüşlerine Irak ve Horasan'da egemenlik süren "İlhanlı Devleti'nde" de bulunduğunu söylemiştir. Kanun ilanlarında hükümdar anlamını taşıyan hakan ve hatun kavramları yan yana yer almaktadır. İbn-i Batuta bununla ilgili söyleminde: Türk ve Tatar, kadınları için bir kanun çıkarıldığında "Padişah ve Hatun'un emriyle" ibaresini büyük bir saygıyla yazarlar. Her kadın bazı yerleşim yerlerinin ve şehirlerin yöneticisi ve büyük derneklerin sahibi olabilmektedir. (Gökalp, 2015).

Mısır'da yaşayan Türk kölemenlerinde yukarıda bahsettiğimiz gelenekler, ülkenin özelliklerine göre kısıtlandırılmıştır. Türk Kölemenleri, Mısır'da ulus olarak değil, asker ocağı şeklinde yaşamaktadır. Bu yüzden Mısır'ın örf ve adetlerine göre yaşayış şekli göstermektedir. Fakat Kıpçaklar millet olarak yaşadıkları için kendi geleneklerini sürdürmeye devam etmiş ve komşu ülkelerin özellikleri ile ilgilenmemişlerdir. Günümüzde Türkistan'da yaşayan "Özbek ve Türkmen" olarak adlandırılan iki halk bulunmaktadır. Türkmen toplumu yapısı ile demokratik bir şekil sergilemektedir. Türkmenlerin yapısına göre erkek ve kadın eşit haklara sahiptir. Ayrıca kölelik anlayışı da bulunmamakta olup sayıları oldukça azdır. Türkmenlerin düşüncesine göre kendinden düşük gördükleri kişi ya da kişileri köle olarak almayı, kendi ihtiyaçlarını kendileri gidermeyi amaçlamıştır. Bu yüzden Türkmen topluluğuna yabancılar karışmamış ve soyları değişmemiştir. Toplumda yer alan eşitlik olgusu da aile de geçerlidir. Bununla ilgili Gaston Rişard'dan aktaran Gökalp (2015) eserinde şu şekilde ifade etmiştir: Siyasi liderleri ve toplumsal tabaka farklılıklarını gönüllü olarak kabul etmeyen bu eşitlikçi toplumda, kamuoyu eşliliği kabul etmemektedir. Türkmenlerin büyük çoğunluğunun tek kadını bulunmakta ve polifeminizmi asla uygun görmemektedir (Gökalp,2015).

"... Türkmen kızının kalın 'ı (evlenirken kendisine erkeği olacak kimse tarafından verilen mal ve para) durmaksızın artmaktadır. Mihaylof ' a göre, yirmi senelik süre içinde otuz toman' dan iki- yüz toman' a çıkmıştır. (Toman : Dört rubleye eşit para birimi)"

Bu açıdan erkeklerin fazla eş alması oldukça zorlaşmıştır. Az parası olan genç erkekler ilerde alacakları kızın babasına küçük baş hayvan vererek ilerdeki yaşamında da gelirini kısmak zorunda kalmıştır. Bu uğurda temel ihtiyaçlarını da kısıtladığı söylenmektedir.

Türkmen kadınlarının özgürlüğü oldukça fazladır. Arazileri ve sürüleri var. Savaş sırasında İran'dan çıkarılan esirlerden doğanlar Türkmen erkeklerle evlenemez. Özbek Türk kadını böyle bir toplumsal kurala uymaz. Türkmenler arasında kadın erkek olmadığı için zengin fakir

herkes kendi işini yapıyor. Tüm işlerin hizmetçiler ve mahkumlar tarafından yapıldığı toplumlarda nakış işlemek aşağılayıcı bir sanat olarak görülüyor. Ancak, hizmetçiler ve köleler gibi sosyal tabakaların olmadığı toplumlarda: Zanaat daha aşağı sayılmaz. Dolayısıyla bu tür toplumlarda kadın da önemli bir rol oynamaktadır (Gökalp, 2015).

Gökalp Türk milliyetçi görüşlerine ek olarak Türk kadınının ne kadar becerikli olduğundan Gaston Richard'ın sözleri ile devam etmiştir. Türkmen kadınlarının her işte yeteneği bulunmaktadır. Özellikle dokuma becerilerinde başkaları ile kıyaslandıkları zaman yeteneklerinin açıklanması mümkün değildir. Dokuma motiflerinde ince ve düz çizgileri, at motifleri Türkmen kadınlarının yeteneğini adeta sergileme şeklidir. Eski Türk geleneklerine göre Türk kızlarının kendi çeyizlerini hazırlaması ve dokuma yapmayı öğrenmesi gerekmektedir. Çeyizinde işlediği bütün parçaları kendileri yapmak zorundadır. Bu yüzden genç kızlar evlenecekleri güne kadar kendi çeyizlerini dokumak için zaman harcamaktadır. Bu süreç birkaç yılı kapsamaktadır. Türkmenlerde yapılan dokuma işleri ev eşyalarında keçe ve yün kumaşlarının kullanımı yaygın görülmektedir. Türkmen halkı nüfusunda köle ve hizmetçinin bulunmadığı ya da çok az sayıda olduğu için dokuma işleri Türkmen kadınları tarafından yapılmaktadır. (Gökalp,2016).

Gökalp, "Türk Ahlakı", "Milli Tettebbular, Milli Tettebbular Mecmuası Yazıları", "Türk Medeniyeti Tarihi" ve "Türk Töresi" adlı eserlerinde kadınların toplumda önemli haklara sahip olmasından bahsetmiştir. Ayrıca toplum gelir gruplarına göre farklılık gösterdiği için kadınların çalışma hayatına katılması gerekliliği normal bulunmaktadır. Bu sayede de hukuksal açıdan hakları da bulunmaktadır. Gökalp eserlerinde örnek olarak gösterdiği "Türkmen Kadınları" buna en güzel örnek olarak verilmektedir. Toplumlar, demokratik yapı ile ne kadar iç içe olursa kadın ve erkek hakları üzerine gelişim gösterilmesi de aynı yönde olmaktadır. Özbek halkının yapısına bakıldığı zaman kadınlar evlenmek için erkeklerin soylarına dikkat etmektedir. Bunun nedeni Özbek halkının soyu erkeklerden devam etmesi olarak gösterilebilmektedir. Özbek halkının yönetimi, babadan oğula geçmektedir. Bu yüzden Özbek aile şeklinde kadın ve erkek eşitliği bulunmamaktadır (Gökalp, 2016).

Ziya Gökalp, "Kızıl Elma" adlı eserinde milliyetçiliği ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Eserde yer alan bir bölümünde milliyetçiliği ve ulusu bir ihtiyaç olarak belirtmiştir. Milliyetçilik ve Türkçülük anlayışı ile birlik ve beraberlik kavramları da ortaya çıkmaktadır: Ziya Gökalp'ın eserlerinde Türkçülük ve Türk milliyetçiliğinden bahsetmektedir. Türklerin bir arada birbirlerine destek olarak uluslarını genişletmesi gerekmektedir. Bu uğurda karşılıklı çıkan engelleri aşarak, yoluna devam ettiğini göstermiştir (Gökalp, 2015).

Gökalp "Yeni Hayat" adlı eserinde İslam temelli Türk milliyetçiliğini konu almıştır. İslam dinine mensup olmayan kişilerin Gökalp'ın belirlediği kıstaslara uyulması beklenmemektedir. Çünkü Avrupa bireylerinin mağazalarda satılan hazır ürünleri tercih etmesi gibi benzetmektedir. Gökalp'e göre yeni hayat görüşünde olan kişilerin felsefe, ilim ve edebiyat görüşünde hareket etmesi gerekmektedir. Ayrıca İslam kurallarına göre hazır olan şeylere ve kolaya alışma doğru değildir. Bu açıdan üretimde fabrikalaşma, sosyal yaşam dini etkenler haricinde özgür yaşam

temelleri üzerine kurulması, yardımlaşma ve birlik içinde hareket etmeye dayanmaktadır. (Gökalp, 2014).

Yeni hayat, başkalarının parlamasını sağlayacak ve bize kim olduğumuzu gösterecek bu yanlış gerçekleri ortaya çıkaracaktır. Bu, Avrupa uygarlıklarının çürümüş, hastalıklı ve ölümlü ilkeler üzerine kurulu olduğunu kanıtlayacaktır. Bu medeniyetler çökmeye ve anlaşmazlığa mahkûmdur. Gerçek medeniyet, ancak yeni bir hayatın gelişmesiyle başlayacak olan Türk medeniyetidir. Türk ırkı farklı ırklar gibi alkol ve sefahatle zedelenmemiştir. Türk kanı savaşlarda akmıştır. Türk istihbaratı diğer istihbarat servisleri gibi tefeciliğe başlamamış, Türk hareketleri diğer duygular gibi zayıf halka olmamış, Türk iradesi diğerleri gibi küçülmemiştir. Gökalp'in düşüncesine göre Nietzsche'nin belirttiği "üst insanlar" kavramı Türkler için kullanılmaktadır. Bu düşünce kapsamında Türkler bütün asırların üst insanları olarak görülmektedir (Gökalp, 2014).

Kadın Türk gelenek ve göreneklerine göre öncelikle aileyi temsil etmiştir. Çünkü eğitim ilk olarak ailede başlamakta ve çocukların eğitimini anne vermektedir. Kadının yüceltilmesi ve değer verilmesi, medeniyetin basamaklarının çıkılmasını temsil etmektedir. Bu yüzden tüm Türk toplumlarında olduğu gibi kadına verilen değer önemlidir. Çünkü geleneksel yapıda ailede kadın ev ve çocuk işleri ile ilgilenirken baba figürü bu işleyişin ve düzenin sürmesi için maddi kaynak yaratmaktadır. Bu yüzden "Kadın" şiirinde babayı "Devlet şeklinde betimlemiştir. Erkekler ailede en üst mertebede ve en alt mertebede yer alabilmektedir (Gökalp, 2016).

Gökalp, şiirinde kadın ve erkeğin önemine değindikten sonra milliyetçi görüşünden de bahsetmiştir. Millet kadın ve erkeğin düşüncesinden doğarak ilerlemektedir. Gökalp "Kadın" şiiri ile birlikte Türk milletinde kadının yerini ve önemini belirtmiştir. Kadının aile içindeki yeri, toplumdaki ve siyaset hayatındaki önemini belirtmiştir. "Ev Kadını" adlı şiirinde kadınların aile hayatındaki öneminden bahsetmiştir. Aile içindeki düzeni ve birliği sağlayan kişinin kadın olduğunu belirtmiştir (Gökalp, 2016).

Gökalp, "Kızıl Elma" eserinde "ev kadını" adlı şiirinde kadının evi onun cenneti gibi görülmektedir. Cennette hurilerin yer aldığı gibi kadınların da evde huri olarak yer aldığını belirtmiştir. Kadın evde evin işlerini düzenleyen, çocuklarına bakan ve kocasına eş olan kişi şeklinde nitelendirmiştir. (Gökalp, 2016).

Gökalp, "Meslek Kadını" adlı şiirinde kadının çalışma hayatındaki yerinden bahsetmiştir. Kadının, erkekler ile bir olup, iş hayatında yer alması önem taşımaktadır. Kadınlar evlendikleri zaman eşlerinin geçimini sağlamasını beklemesi doğru değildir. Bu yüzden kadınların erken yaşta evlenmesini doğru bulmamaktadır. Genç kızların eğitim alarak, meslek edinmeleri önemlidir. Bu yüzden erkek egemenliği altında yaşamadan kendi kazançlarını sağlamaları önem taşımaktadır. Çünkü Gökalp, kadınların her zaman erkeklerin güvencesi altında yaşamasını doğru bulmamaktadır. Erkeklerin de bir gün öleceğini belirtmektedir. Eğer kadınlar erkek egemenliği altında çalışmadan yaşarlarsa geçimleri de erkeklere bağlı olacaktır. Bu yüzden de erkek koruması ve güvencesi olmadan yaşamaları imkânsız bir hale gelmektedir. Ayrıca bir evde sadece erkek çalışırsa, erkeğin geliri kadını da ortak olmaktadır. Bu düşünce

ile kadının erkeğe işçi olarak rakip olduğu ve gelirin düştüğünü de belirtmiştir. Bu düşüncelerine ek olarak kadın çalışmasa da kadın ve erkeğin çok eskiden beri ortak olduğunu da dile getirmiştir. Fakat bu düşünceye göre evlenmediğinde aç kalmaktadır (Gökalp, 2016). Gökalp, "Çınaraltı" adlı eserinde Türklerin zayıf noktası olarak iş bölümünün yeterince gelişmemiş olmasıdır. Türkler uzman kişilerin yetiştirilmesini ve bu kişilerin kıymetli olmasını belirtmektedir. Fakat ilim irfan sahibi olan insanların sayısı oldukça azdır. Bu noktada mevcut eksiklerin kabul edilmesi ve eksiklerin giderilmesi için çaba sarf edilmesidir. Avrupa'da gelişen ilimlerin öğrenilmesi için çok sayıda öğrencilerin gönderilmesi ve yetiştirilen öğrencilere dört elle sarılması gerekmektedir. Fransa'da işini çok iyi yapan mühendis, mimar, kimyager, öğretmen, ziraatçı, hukukçu, kurmay subayı, maliyeci mesleklerinden 50 kişi bir anda vefat ederse; ekonomi bir anda çökebilir. Fakat idare yönetimindeki kişiler vefat ederse, bu kişilerin yerine yenileri konularak devamlılık sürdürülebilmektedir. Gökalp'in bu çıkarımına göre eğitim ve meslek edinme ülke açısından çok önemlidir (Gökalp, 2016).

Gökalp, "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" adlı eserinde Türk milletinin her zaman var olduğundan bahsetmektedir. Osmanlı Devleti döneminde de Türklerin ulus olmadan, topluluk halinde yaşadığından bahsetmiştir. Ziya Gökalp düşünceleri ile birlikte kültür ve medeniyet döneminin önde gelen önemli kişileri arasında yer almaktadır. Ziya Gökalp'in eserleri günümüzde sürekli olarak düzenlenmeye ve kitleler tarafından takip edilmeye devam etmektedir. Çeşitli mecmualarda Atatürk'ün desteği ile yazmaya devam etmiş ve Türk Cumhuriyeti yapılanmasında ve kültürünün geliştirilmesinde değerli eserler miras bırakmıştır. Ziya Gökalp eserlerinde edebiyat alanında çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Özellikle Almanya'da edebiyat alanında ilerleme göstermiş olan Grimm Kardeşler'den etkilenerek masallaşmış, edebi ürünler sunmuştur. Bu eserlerinde "Kızıl Elma, Yeni Hayat, Altın Işık ve Ala Geyik" yer almıştır. Söz konusu eserler kitaplaştırılarak, değerlendirilmesinin yapılması mümkündür (Gökalp, 2014).

3.1.2. Atsız'ın milliyetçilik anlayışı ve kadın söylemi

Atsız 20. yüzyılın başlangıcında dünyaya gelmiş, Turancı edebiyat anlayışına öncülük etmiştir. Atsız edebiyat alanında öğretmen, şair ve araştırmacı olarak ele alınmaktadır. Atsızın düşüncesine göre Türkler, tek bir bayrak altında toplanarak, aynı milli duygu doğrultusunda hareket etmesi gerekmektedir. Ayrıca uzak bölgelerdeki Türklerin bir gün serbest kalacağı ile ilgili düşüncelere de yer verilmiştir. Dünyadaki bütün Türklerin kaderinin bir araya gelerek değişeceği düşüncesi Atsız tarafından belirtilmektedir. Ülküsüne sahip çıkan kişilerin temel ahlak prensibi bulunmaktadır. Bu sayede Türkler bir arada kalarak, ülkülerini ilerletmek ve genişletmeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan Atsız'ın düşüncesinde ilerde kurulacak olan Türk Devletleri ile siyasi birliğin oluşturulması en doğrusu olacaktır.

Nihal Atsız düşünceleri içinde toplumların ahlaklı yapısının korunması ve ileriye taşınması ile milliyetçi düşüncenin gelişebileceğini savunmaktadır. Bu düşünce din anlayışının birbirine geçmesi ile birlikte insanların milli düşünlerinin sürdürülebilir olduğunu savunmaktadır. Nihal

Atsız'a göre ahlaki yapı küçük oluşumların yer aldığı bölgelerde gerçekleşmektedir (Yılmaz, 2019).

Nihal Atsız, ahlak yapısının bozulmasına neden olacak her şeyin bertaraf edilmesini savunmaktadır. Bu anlamda hizmet veren pavyon, bar, vs. gibi ortamların milli ahlak yapısını bozan olgular olduğunu söylemektedir. Böyle ortamlarda bulunan genç insanların ahlak yapılarının değiştirilmesi ile medeniyet kavramının bir araya getirilmesinin yanlış olduğunu savunmaktadır. Çünkü Atsız için bu tarz aktiviteler ile medeniyet olgusu oluşmamaktadır. Türk insanın muhafazakâr bir yaşam içinde bulunması ve Batı geleneklerinden uzak durması gerektiğini savunmaktadır (Atsız, 1942).

Atsız'a göre din ve toplum olguları birbiri içinde muhafazakâr bir yapı oluşturmaktadır. Bu yapının Türk gençlerine uyarlanması için yüksek derecede çabalar yapılmıştır. Bu açıdan Nihal Atsız radikalci söylemlerini dile getirmekten çekinmemiştir. Ayrıca Atsız, sinema salonlarının kapanmasını ve farklı cinsiyetlerin ayrı plajlarda denize girmesi önerisini vermiştir. Eğer bu yapı devam ettirilirse insanların ahlak yapısının kalıcı olarak hasar alacağını vurgulamaktadır (Aksakal, 2014).

Nihal Atsız'ın düşüncesine göre din olgusu bir milliyetin en önemli varlığıdır. Bu bağlamda düşünürün muhafazakâr yapısının olduğu söylenebilmektedir. Atsız'a göre Türk milliyeti ile İslam yüceltilmemiştir; Türklük ile İslam dini yücelmiştir (Atsız, 1942).

Atsız'a göre bir insanın tek varlığı milliyetçiliği olarak görülmektedir. Atsız bu düşüncelerini belirttiği zaman herkes tarafından hoşgörü ile karşılanmamıştır. Çünkü Atsız bütün söylemlerinde milliyetçilik ve dini bir arada alırken; bazı düşünürler tam tersi söylemlerini dile getirmektedir. Bununla ilgili Ali Fuat Başgil'in din ve milliyetçilik kavramları ile ilgili düşüncelerini Nihal Atsız samimi bulmamaktadır. Bununla ilgili insanların sözlerinin ve eylemlerinin aynı doğrultuda örtüşmesi gerektiğini belirtmiştir. Örneğin dindar olmak için çabalayanları, Allah'a inanmayanları, halkı sömürmek için sosyal adalet için mücadele edenleri, demokrasiyi anlamamanın ahlaksızlık olduğunu öne sürerek diktatörlüğü kışkırtanları ahlaksız olarak nitelendirmiştir. Buna benzer durumu ve benzetmeyi milliyetçilik kavramına yönelik de kullanmıştır. Milliyetçinin geçmişi, milliyetçiliğe, milletin köklerini yetmiş iki millete bağlama kültürüne karşı yolculuk eder ve milliyetçilik, milliyet düşmanlarına silah bağlamama sürecini vurgulamaktadır (Kapıcı, 2022).

Nihal Atsız, Türk ve Türk milliyetçiliği kavramlarına bakış açısını "Türklerin Türküsü" adlı eserinde Türklerin milliyetçilik anlayışı ile ilgili fikirlerini belirtmiştir. Ayrıca Türk askerlerinin korkusuzca önlerini çıkan engelleri bozguna uğratacağından bahsetmiştir. Ayrıca Türk'ün gücünü ve bilgeliğinin ne kadar yüce olduğunu da "Türklerin Türküsü" şiirinde belirtmiştir. Türklerin ve Türk askerinin karşısına hangi zorluk çıkarsa çıksın korkusuzca savaşacaklarını da Atsız ele almıştır (Atsız, 2022).

Şekil 3. 2 Hüseyin Nihal Atsız'ın Fotoğrafi

Atsız, “Türk Ülküsü” adlı eserinde ülkünün, “Milli üstünlük inancı olarak belirtmiştir. Topluluklar, Milli ülkü düşüncesi ile meydana gelmektedir. Bu sayede kendilerinden aykırı olan düşüncelere karşı da yok edici tavır ortaya koyabilmektedir. Türk ülküsü kavramı, Türk milletinin ulusunun büyüklüğü ve inancı anlamına gelmektedir. Bu düşünceye inanılması ruhani bir gücü teşkil etmektedir. Bu açıdan iman ve inanç ile hasta kişiler de iyileşebilmektedir. Ayrıca Atsız'a göre bir ülkü uğrunda savaş vermektan başka güzel bir şey yoktur. Eğer insanların milli bir ülküsü bulunmazsa hayvanlardan ne farkı kalmaktadır. Bu açıdan savaşmaktan ve ölmekten korkmayan kişiler, ülkücü kişiler olarak görülmektedir (Atsız, 2022a).

Dinlerin dünyada insanlara bahşedilmesi ile birlikte insanların hayvanlardan farklı olması amaçlanmıştır. Milli düşüncelerin tamamı günümüzde ülkü olarak değerlendirilmektedir. Fakat dini düşünceler ve ülkü birleştiği zaman insanları tesiri altına alan ve asileştiren olgu haline gelmektedir. Nihal Atsız'ın Kızıl Elma ülküsü bir ulusun ilerleme kuvvetini denilmektedir. Bu açıdan bireyleri birbirine bağlayan olgular içerisinde soy bağı, kök gibi faktörlere ek olarak Ülkü kavramı da yer almaktadır. Atsız'a göre ülküsü olmayan bir toplum, sadece ilerlemeye çalışan insan yığını olarak ifade edilmektedir. Fakat ülke kavramı o kadar

güçlüdür ki insanların birbiri arasında yazısız antlaşma ya da yemin olarak geçmektedir (Atsız, 2022b).

İnsanlarda ülkünün oluşabilmesi için ilk önce gönüllerinde bunu hissetmeleri gerekmektedir. Ülkü kavramı insanların gönülden sonra akıllarına geçerek kılavuz görevi üstlenmektedir. Bu sayede kahramanlar görevler üstlenerek, gönüllerine isteği ile harekete geçer. Bu eylemlerin sonucunda toplum gelişir ve olgunlaşır. Türk destanlarında, ülke kavramı üstünlüğe ve büyüklüğe ulaşmayı sağlamaktadır. Neredeyse bütün milletler gelişip büyüyerek rahatlığa kavuşmayı istemektedir. Bu yüzden ülkü kavramı genel anlamda milletler arasındaki amacı benzerlik göstermektedir. (Atsız, 2022c).

Türk milleti kendi ülkelerinin adına "Kızıl Elma" demektedir. Atsız eserinde neden Kızıl Elma dendiğini belirtmemiştir. Fakat Türk tarihinde saflık ve bağlılık olarak bilindiği için anlamlı bulunmaktadır. Atsız, toplulukta ülkü düşüncesi yer almazsa insanların hayvanlaştığını belirtmiştir. Böylece insanlar sadece kendi çıkarları için hareket etmektedir. Ayrıca toplum içinde de saygı, hoşgörü ve nezaket hareketleri ortadan kalkarak bencil ve kaba düşüncelere yerini sermektedir. Atsız'ın milliyetçi görüşüne göre Kızıl Elma düşüncesinin engellenmesi ve önüne geçilmesi zordur (Atsız,2022a)

Atsız, "Dalkavuklar Gecesi, Z Vitamini" adlı romanında iki farklı hikâyeye anlatmaktadır. Hikayelerin ilki "Dalkavuklar Gecesi", ikincisi "Z Vitamini" olarak ele alınmaktadır. Her iki hikâyede de olaylar aynı şekilde ele alınmıştır. Kısaca olayların teması ve işleyişi aynıdır. Sadece "Z Vitamini" nde olay örgüsünde yer alan kişilerle kimi zaman dalga geçilerek, kimi zamandan ciddiye alınarak eser ortaya konmuştur. Cumhuriyet döneminde İsmet İnönü'nün başka bir devlet kurması ve bu düşüncesi üzerine alaycı bir tavır sergilenmiştir. Bununla ilgili kitap içerisinde; "Neticede vatan hainlerin, mürtet demokratların dünyasını yıkmak, devirmek için yapılan milli hareketle; sadece anavatanımızın değil, tüm insanlığın yöneticisi haline getirmiştir. Bu nedenle size "Milli Şef" yerine "Beşerî Şef" denilmelidir. Bu açıdan milli olduğu için geri dönme ihtimali de yoktur. Türk ulusuna seslenerek: 'Sen tüm insanlığın başısın! Yönetimi, aklı, erdemi, dehayı, siyaseti, bilimi, bilimi, sanatı, çelloyu, her şeyi, her şeyi insanlığından öğrenecektir'. Sonra sözlerine devam ederek halkın reisi unvanını saygıyla kabul etmesini lütfetmiştir" (Atsız, 1992).

Bu düşünceye göre Atsız, İnönü ile alaycı bir şekilde eleştiri yaptığı söylemek mümkündür. Ayrıca İnönü'nün Türk düşmanı ve yalancı olduğunu belirtmiştir. Bununla ilgili; gördüğünüz adam, Harbiyeli olarak koridora seccadesini seren ve memurlara görünmek için dua eden adamdır! İslam, Türkçülük ve Müslümanlık düşmanı Lozan Türk mabedi; En korkunç zulüm ve istismarın merkezi başbakanında, en korkunç keyfiliğin ve despotluğun merkezi devlet başkanında ve nihayet muhalefet makamının kibirli ve şerefsiz aldatıcısı, muhalefetine sonsuza kadar siper oldu!.. Sonunda birilerinin ölümüne çare bulacağını düşünürken, entrikaların ve hilekarlığın son basamağı olan "Z" vitamini sayesinde ölümler arasında konumunu belirlerken, şerefli ölümler arasında kendisine yer aramak istemektedir (Atsız, 1992). Fikirlerini sert bir dille aktarmıştır.

Atsız'ın kaleme aldığı "Dalkavuklar Gecesi, Z Vitamini" adlı eserinde devlet yönetimine karşı eleştirel bir yapı sergilediği söylenebilmektedir. Ayrıca yazı itibarıyla eleştirel olmasının yanında öğretici kimliği ile örnek teşkil etmektedir. Nihal Atsız genel olarak eserlerinde kendi fikirlerini ve gelecek hayatındaki beklentilerinden bahsetmektedir. Yazarım konu olarak ele aldı eserlerine neredeyse hepsinde Türkçülük ve Türk düşüncesi kavramları bulunmaktadır. Bu açıdan yazarı Türk ve Türk düşüncesiyle ilgili bakış açısını kesilmez sert olduğunu söylenmesi mümkündür. Nihal Atsız "ruh adam" adlı eserinde Türk örf ve adetlerine aykırı davranan başrol karakteri seçmiştir. Adsız, eserinde hayali ve gerçek hayatta olabilecek kesitlere yer vermiştir. Ayrıca karakterin bulunduğu durum ve konum içerisinde yaşadığı zorlukları dile getirerek Türk düşüncesine ve geleneklerini özelliklerine de yansıtmaktadır. (Atsız, 2022).

Nihal Atsız'ın Türk ülküsü ve Türk milliyetçi düşüncesine göre Türk halkında annelerin yeri önemlidir. Bu düşüncesi ile ilgili "Unutma" adlı şiirinde annenin Türk düşüncesindeki yerini milliyetçilik düşünceleri ile aktarmıştır. Türk vatandaşının annesini, babasını, dinini, dilini, ırkını, bugünlere nasıl geldiğini unutmamasını belirtmiştir. Nihal Atsız "Türk Ülküsü" adlı eserinde Türklerin geleneklerinden ve ahlak yapılarında bahsetmiştir. Bu noktada kadının Türk toplumundaki yeri ve önemi ele alınmıştır. Türklerin aile yapılarında ahlak en önemli olgulardan bir tanesidir. Bununla ilgili Atsız eserinde evli bir kadına cinsel taarruzda bulunan kişinin cezası idam olarak verilmektedir. Bu yüzden kadının özgür olduğunu belirtmekte ve kocasından ayrı da olsa başına bir kötülük gelmeden devam edebileceğini belirtmektedir. Kadına toplumdaki yeri diğerleri tarafından saygı gösterilerek devam ettirilmektedir. Anadolu yürükleri ve Türkmenlerde kadınlara toplum içinde değer görmesi aynı şekilde devam etmektedir (Atsız, 2022b).

Atsız, Türk Ülküsü eserinde Türkmenlerin eski geleneklerinden bahsetmiştir. Burada kadının toplumdaki yerinin önemi ve kadına duyulan saygıdan bahsedilmesi mümkündür. Eserde geçen örnekte Türkmen bir erkek, evlenmek istediği kızı ikna edebilmek için çadırına gidebilmektedir. Eğer kızın ailesi ve babası bu durumu fark ederse görmezlikten gelmektedir. Erkek üç gece boyunca kıza evliliğe ikna edemezse, kızı babasından isteyememektedir. Eğer kızı üçüncü gecenin sonunda ikna ederse, dördüncü gece kızın babasına giderek, babasından istemektedir. Erkek kızın rızası olmadan evlilik yoluna adım atamamaktadır. Ayrıca çadırda geçirdikleri vakit boyunca sadece iyi niyetleriyle oturmaktadır. Bu süre boyunca kızı evliliğe ikna etmeye çalışmaktadır. Bu düşünceye bakıldığı zaman Türklerin gelenek ve göreneklerini ahlaklı bir yapı sergilediği söylenebilmektedir. Ayrıca ahlaklı yapısını koruyarak sağlam bir milli yapı sergilediği söylenebilmektedir. Atsız eserinde ne zaman yabancıların düşüncelerini uyulduğu zaman Türk ahlakının bozulduğundan ve gerilediğinden bahsetmektedir. (Atsız, 2022e)

Atsız'ın Türkmen gençlerinin evlilik şekline bahsederek Aslında Türk kadını ile ilgili düşünceleri hakkında fikir sahibi olmamız mümkündür. Atsız'a göre Türk kadını toplum içinde özgür ve ahlaklı bir şekilde yer almaktadır. Türk ahlakına göre kadın toplumda her zaman bulunmaktadır. Ayrıca kadınlara her zaman dalga gösterilmesi ve özgürlüklerine önem

verilmesi gerekmektedir. Fakat kadına özgür kılmak ve düşüncelerine saygı göstermek erkeklerle eşit olduğu anlamına gelmemektedir. Atsız'ın düşüncesine göre tanrı kadın ve erkeği ayrı cins olarak yarattığı için kadın ve erkeğin eşit olması mümkün değildir. İş hayatında kadınların bütün meslekleri yapmazsa ve sürdürmesi desteklenmektedir. Fakat bunların haricinde kadının ailede temel görevleri bulunmaktadır. Çünkü kadın aile bireylerine bir araya getiren eş ve anne olarak görülmektedir. Bu yüzden kadın ailedeki kimliğine önem vererek özgür hayatını devam ettirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde aile yapısının bozulması, kadına yanlış hareketleri sonucunda olmaktadır (Atsız, 2022b).

Atsız eserlerin genelinde farklı ideolojilere değinse de temelinde Türk milliyetçiliği ve Türk felsefesi yapmaktadır. Bu ideolojinin olmadığı bir yerde Atsız kendi fikirlerini belirtmemektedir. Ayrıca roman, makale ya da benzeri yazılarında Türk ülkesinin geliştirilmesi için eleştiri ve önerilerde bulunmaktadır. Bununla ilgili Türk Ülküsü eserinde yirmi iki maddelik önerisi yer almaktadır. Bunlar kısaca aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

1. İlköğretim seviyesinden itibaren bütün yüksek tahsil hariç eğitim kurumlarının öğrenim şekillerinin değiştirilmesi gerekmektedir. Kız çocukları ve erkek çocukları aynı öğrenim alanında farklı dersler alması ve uygulaması mühimdir. Çünkü kız çocuklarının tesiri altında kalan erkeklerin hareketleri de farklılık gösterebilmektedir.
2. İlkokul eğitim müfredatının eskiden olduğu gibi çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin eğitiminde ikinci sınıftan itibaren ayrıntılı Türk tarihi ve Türkçe imlası gösterilmelidir.
3. İlkokul öğrencilerine tanına sınırsız özgürlük hemen kaldırılıp, çocukların ciddi bir disipline sokulması gerekmektedir. Gerçek yaşamda disiplin olgusunun benimsenmesi, küçük yaşlardan itibaren ele alınmalıdır.
4. Ceza olgusu bütün eğitim camiasında yer almalı ve uygun davranmayan çocuklara yaptırımları uygulanmalıdır. Bu sayede başarılı öğrenciler de disiplinsiz davranan öğrencilerin tesirinden kurtulmaktadır.
5. İyi ve başarılı öğrencilerin düzenini bozacak davranışlar sergileyen öğrencilerin okullardan atılması gerekmektedir. Bu sayede iyi öğrencilerin eğitiminin sağlanması için disiplinsiz öğrencilerin atılması daha olumlu sonuçlar verecektir.
6. Eğitimde yer alan bütün ders kitapları, oyunlar, vs. bilgilerin hepsi Türkçülük üzerine kurulmalıdır.
7. Eğitim alanında kadın öğretmenlerin erkek öğrencilerin dersine girmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmenlerin giyim tarzının sadeliği öğrencilere örnek olmalıdır. Boyalı ve süslü olan öğretmenlerin eğitimden ve meslekten uzaklaştırılması gerekmektedir.
8. Ortaöğretimde askeri alanda verilen derslerin niteliği ve içeriği artırılarak, yüksek bir disiplinle aktarılması gerekmektedir. Öğrenciler de askeri kanunlarda sorumlu tutularak, ceza uygulamalarına tabii olması ve okul üniforması giymesi mecbur kılınmalıdır.

9. Ortaokulda öğrencinin eğitim alabilmesi için belirlenen kanunlara tabii olacağı ile ilgili ıslak imza alınması ve bunlardan sorumluluğunun mesuliyetinin aktarılması şarttır. Öğrenci kendisine belirtilen kurallara uymadığı zaman eğitimden uzaklaştırılması gerekmektedir.
10. Türk dili, tarihi, coğrafyası ve yurt bilgisi ile ilgili derslerin Gramer, Türk tarihi, Türk coğrafyası, yurt bilgisi derslerin, ortaöğretim sınıflarında geniş bir alana yayılması gerekmektedir. Ayrıca derslerin tekrar edilerek müfredatta yer alması daha iyi öğrenilmesini sağlamaktadır.
11. Ortaöğretimde öğrencilere spor branşları ile ilgili bilginin aktarılması ve milli sporların başlatılması gerekmektedir. Milli sporlar "kılıç, güreş, cirit gibi ananevi sporlar, yüzücülük, kürekçilik" gibi rekabet ve savaş öncelikli sporlara ağırlık verilmesi gerekmektedir.
12. Eğitim alanında verilen askeriye ve derslerinin önemli dersler arasında yer alarak, not uygulamaları da ayrı tutulmalıdır.
13. Ortaokullarda hiçbir faydası görülmeyen, boşuna zaman, emek ve para harcamaktan başka bir şeye yaramayan ecnebi dili dersleri tamamen kaldırılarak bunun yerine askerlik ve spor dersleri konulmalıdır.
14. Lisenin ilk sınıfından itibaren sayısal ve sözel bölümler ayrı tutularak öğrencilerin ilgisi olduğu alanda yetiştirilmesi gereklidir.
15. Türk dili ve yurt bilgisi dersleri özellikle liselerde sürdürülerek öğrencinin dilini ve ülkesinin politikalarını anlaması gerekmektedir. Önceki yıllarda aldıkları eğitimlerin iyi bir gramer yapısına sahip olması, ilerdeki yıllarda da devam ettirilmesi ile pekiştirilmektedir. Bu sayede eğitime başlayan öğrenci Türk gramerine hâkim olmuş, ülkenin diline ve yöresine hakim olabilmektedir.
16. Liselerde askeriye ve spor derslerinin sıkı bir şekilde devam ettirilmesi, öğrencilerin silahla eğitim alması, silah ve savaş aletlerini kullanmaya alışkın olması gerekmektedir. Öğrencilerin bu aşamalarda zarar görmesi önemli değildir. Eğer yaraları tehlikeli olursa da eğitimleri yine de göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerin tehlikeye alışması, tehlikeli durumlara alışmasını sağlamaktadır.
17. Ortaöğretim ve liselerde öğrencilerin ahlaki eksiklikleri tolere edilmemelidir. En ufak yanlışları ceza ile sonuçlandırılmalı ve başka okullarda eğitim alması yasaklanmalıdır.
18. Öğrencilerin başında sürekli disiplinli Talebenin başına daima otoriter, güvenilir, iyi yapı ve Türk öğretmenler bulunmalıdır. Türk öğrencilerimiz, Türk olmayan öğretmenlere tahammül edememektedir. Kız öğrenciler de buna dahildir.
19. Eğitim veren kurumlar, askeri kışla şeklini almalıdır. Okul yöneticileri de yüksek rütbeli subaylardan olmalıdır.
20. Eğitim kurumları voleybol, futbol, vs. gibi anlamı olmayan sporlar yerine askeri ve milli müsabakalar yapmalıdır. Milli sporlar (kılıç, okçuluk, vb. gibi) Türk sporları yüceltilerek liselerde uygulanmalıdır. Spor sahasında topun peşinden koşan 22 erkek ile göğsünde zırh, kılıç ve süngülerle savaşan 200 erkek arasında önemli bir fark vardır.

21. Türk okullarında müfredata alınan kitapları karakterli, iyi niyetli ve Türkçü öğretmenler yazmalıdır. Öğretmenler hazırladıkları eğitim kitapları üzerinden maddi kazanç istememeli ve işin şerefi için kabul etmelidir.

22. Liselerde öğretim fen ve sözel olarak ayrıldığında sayısal bölümünün müfredatında laboratuvar çalışmalara daha çok ağırlık verilmeli ve öğrencilerin yaratıcılıkları üzerinde durularak daha çok geliştirmeleri gerekmektedir.

23. Askerlik ve spor derslerinde başarı sağlayan öğrencileri eski Türk geleneklerinde annelerin söylediği gibi alplik ve batırlık unvanları, bilgide başarı gösterenler için bilgelik ve danışmanlık unvanları resmi bir şekilde öğrencilere verilmelidir. Bu açıdan öğrencilerin sıkı çalışmaları ile mükafatlandırılmaları da gerekmektedir (Atsız, 2022a).

Atsız'ın yukarıda verdiği Önerilere bakıldığı zaman kız ve erkek çocuklarının ayrı tutularak eğitim görmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Ayrıca katı disiplin kuralları doğrultusunda öğrencilerin doğruyu ve yanlış ayırt etmesi belirtilmiştir. Okulda yer alan öğrencileri zayıf veya diğerlerine göre az eğitilmiş olması okumalarına engeldir. Kadın öğretmenleri de erkek öğrencilere ders vermemesi belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenler ve öğrenciler okulda dikkat çekici kılık ve kıyafette bulaşmaları doğru değildir. Türk tarihi, gelenekleri, kültürü, coğrafyası, ülküsü öğrencilere doğru bir şekilde aşılmasını önem taşımaktadır. Eğer öğrenciler okul sınırları içinde uygunsuz harekette bulunursa etkili bir şekilde ceza almalıdır. Atsız bu düşüncesinin desteklendiği zaman Türk toplumunun ilerleyen süreler daha iyi yerlere gelebileceğini belirtmektedir.

Çalışmasının devamında Türk kızlarını nasıl yetiştirilmesi ile ilgili düşüncelerine yer vermiştir. Atsız'a göre kadınlara değer ve saygı gösterilen az sayıda milletlerden bir tanesi de Türkler olduğunu belirtmektedir. Tarihte kadını yaratık ya da kötü bir varlık olarak gören Araplar, Mısırlılar, İranlılar, eski Yunanlılardan bahsetmektedir. Türk halkı kadını değer görmekte ve özgür haklara sahip olmaktadır. Fakat bu kadın ve erkeğin eşit olduğu anlamına gelmemektedir. Atsız kadınların feminizm düşüncesi altında daha ayrıcalıklı bir sınıfa konulduğunu belirtmektedir. Fakat bu düşünceye göre yapılan hareketler ve eylemler yanlıştır. Bir kadının sadece lüks içerisinde yaşamayı istemesi, hak etmeden almak istediği değer anlamına taşımaktadır. Türk kültürüne göre Türk kızları sade ve soğukkanlı olarak yetiştirilmişlerdir. Bu düşünceye olmayan süslü ve zenginliğe düzgün kızlar annelik ve aile duygusundan uzaklaşmışlardır. Atsız milliyetçi görüşüne göre " Bu vatana şerefli oğullar ve faziletli kızlar yetiştirmek en büyük borcumdur" diyen kişilere gereksinim duymaktadır. Belirtilen bu düşünce yapısı kız çocuklarına sadece okulda kadın öğretmenleri tarafından aşılabilir. Süslenmiş, yazarın tabiriyle boyalı ve farklı kadınlar bu düşünceleri öğrencilerine vereceği düşünülmektedir. Ayrıca dış dünyada yer alan farklı fikirler Atsız'ın görüşleriyle uyumda da kendi görüşlerini öğrenciler üzerinde dayatmak istemektedir (Atsız, 2022a)

Atsız'ın "Deli Kurt" adlı romanında Osmanlı döneminde Orta Asya'da yer alan bir oğlanın dram hikayesinden bahsedilmektedir. "Türk Tarihinden Meseleler" adlı eserinde Türk tarihinde meydana gelen olaylar yazarın bakış açısı ile yorumlanmıştır. "Tarih Kültür ve Kahramanlar" adlı eserinde Türk tarihindeki olaylar yazar tarafından seçilmiş ve yorumlanmıştır. Nihal Atsız'ın düşünce yapısına göre Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur. Ayrıca Türklerin hiç kimseden yardım almaya ihtiyacı da yoktur. Kendi eserlerinde sürekli milliyetçilik ve ülkücülük ile ilgili düşüncelerini sert ve keskin bir dille ifade etmektedir. Eserlerinin bazı bölümlerinde hoşgörü ile yaklaşırsa da devamında sert bir üslupla bir dile getirmektedir. Bu durum kadın ve erkek eşitliğinde de görülmektedir. Nihal Atsız kadın ve erkekleri toplum içinde özgür ve etkin bir şekilde yer alması gerektiğini savunmaktadır. Fakat kadın ve erkekleri bireyler olarak görmediği için kadının toplumdaki yerini kısıtladığıdır. Bu açıdan ele alındığında Atsız'ın söylemlerine göre kadınlar ihtiyaç duydukları süre boyunca çalışabilmektedir. Fakat birinci vazifeleri aile içindeki görevleridir. Bu görevleri de çocuklarına iyi bir anne ve kocasına iyi bir eş olmak şeklinde belirtmektedir (Atsız, 2022d).

Nihal Atsız " Turancılık Milli Değerler ve Gençlik" adlı eserinde Türk milletini ve Türk ülkücülüğünü Yunus Emre konusunda eleştirmiştir. Atsız, Yunus Emre'yi Türkçeyi iyi kullanan sanatkar olarak tanımlamaktadır. Bu alanda Yunus Emre'nin kullandığı edebiyat dilinin gelişmiş olduğunu belirtmektedir. Fakat Türk milletinin Yunus Emre düşünceleri doğrultusunda zehirlendiğini savunmaktadır. Yunus Emre felsefesine göre Türk milleti dilencilik anlayışına yatkınlık göstermektedir. Yunus Emre'nin aşağıda yer alan dizileri gösterilmektedir;

"Dövene elsiz gerek
Sövene dilsiz gerek
Derviş gönülsüz gerek
Sen Derviş olamazsın" (Atsız, 2022d).

Yukarıda yer alan Yunus Emre'ye ait sözler Nihal Atsız'ın tepki göstermesine neden olmuştur. Yukarıdaki dizeleri kendi eserinde eleştirmiş ve Türk dervişlerini böyle olmamasını ve olmadığını belirtmiştir. Bu açıdan Yunus Emre'ye karşı milliyetsiz ve vatansız kelimelerini söylemiştir. Aynı zamanda Yunus Emre'nin bu dizeleri din anlamında kullanıyorsa kafir olduğunu ilan etmiştir (Atsız,2022d).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman hükümeti Türkiye'yi kendi yanına çekerek Sovyetlere karşı kullanmak istemiştir. Almanya ile yapılan barış antlaşmalarından sonra Türkiye politik çizgisini koruyarak savaşa katılmayı reddetmiştir. Bununla ilgili Türkiye'nin ilk siyasetinde karışıklıklar meydana gelmiş ve Cengiz (2018) eserinde şu şekilde açıklamıştır: Genel olarak Alman çabaları Türk kamuoyunda etkili olmuş, Nazi rejimi ve Alman yayılmacılığı önemli bir subay, yazar, siyasetçi ve gazeteci çevresinde olumlu tepkiler doğurmuştur. Ayrıca, Marksist düşünceye karşı Sovyet sisteminin temsil ettiği resmi Türk muhalefeti, Almanya'da Türkiye'de Sovyetlere karşı muhalefete yönelik yaygın bir sempati yarattı. Sonuç olarak Türkiye'de 1941'in ikinci yarısından itibaren Türk basınında yer alan Turancı yayınları ve bu fikre yakın yazıların sayısı önemli ölçüde artmıştır (Cengiz, 2018).

Savaş döneminde Almanya 1943 yılına kadar yenilgiye uğramış ve savaşın seyri Anti Sovyet Türk yayınlarının savaş politikasına göre takibi yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı içinde Rus ordusu Avrupa'da hızlı bir şekilde ilerlemiş ve Türkiye'de de komünist faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Rusların Avrupa'da galip gelmelerinden sonra Türkiye'deki komünistler ortaya çıkarak, Rus ordusunun Türkiye'yi de işgal edeceğini yaymışlardır. İkinci Dünya Savaşı döneminde Ruslar Türkiye'ye direkt olarak saldırmasa da çeşitli faaliyetler yürüterek iç karışıklıklara neden olmuştur. İsmet İnönü bu dönemde Rusların yaptığı faaliyetleri göz önünde bulundurmamış ve sınırlandırmamıştır. Bu yüzden Türkiye'de komünist faaliyetler ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin illegal komünist rejimde bulunan Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) genel sekreteri Moskova'dan Türkiye'ye dönerek, ülkedeki komünist hareketleri koordine etmiştir. Komünist çalışma şekilleri 1939 yılında başlayıp 5 yıl süre ile devam etmiş ve savaşın seyrine göre Sovyetler Birliği'nin çıkarlarına göre işlemiştir (Cengiz, 2018).

Bu dönemde Nihal Atsız, "Orhun" dergisinde Şükrü Saraçoğlu'na mektup yazmıştır. Mektubun yayınlanmasından sonra Atsız'a, Sabahattin Ali dava açmıştır. Atsız, başvekile yazdığı iki mektupta da sert bir dille çeşitli suçlamalarda bulunmuştur. İlk mektupta komünist rejimini ve devletin komünist rejime karşı kısıtlayıcı yaklaşmadığını açıkça belirtmiştir. Bununla ilgili Komünizmin bir hastalık olduğunu ve gençler arasında hızlı bir şekilde yayıldığını belirtmiştir. Atsız ilk mektubundan sonra ikinci mektubunu da yayınlamış, başvekile ikazlarda bulunmuştur. Aslında komünist rejimi yaptığı hareketlerle incelendiği zaman Atsız'ın bu hareketinin de bir isyan olduğunu söylenmesi mümkündür. Çünkü milliyetçiliği savunduğumuz bir devlette bölücülüğün yer alması mümkün değildir. Alparslan Türkeş eserlerinin hepsinde insanlar arasından ayırım yapmadan Türk milliyetçiliği ideolojisinde hareket etmeyi amaçlamıştır. Bu yüzden Atsız'ın söylemleri ve devlete baş kaldırma şekli Türk milliyetçiliği ideolojisine ters düşmektedir (Cengiz, 2020).

İsyan ve Turancılık maksadıyla gizli cemiyet kurarak hareket ve hareket edecek olan eş hakkında Gümrük İdaresi Komutanlığı tarafından yürütülen soruşturmada; Yurdun çeşitli yerlerinde ve bilhassa gizli cemiyetlerin, faaliyet programlarının, propaganda ve teşkilat yapılarının bulunduğu her türlü eğitim kurumlarında ve hatta iletişimlerini gizli tutmak için şifre ve şifreler bulunan masum gençlerin milliyetçi ve vatansever duygularını istismar ederek, mevcut rejimize ve vatandaşlarımızın gerçek milliyetçi duygularına aykırı olarak bu umutları gerçekleştirin. Yandaş toplamak ve hükümeti devirerek amaçlarına ulaşmak için sürekli ve sistemli faaliyetlerde buldukları, ülkeye zararlı ideolojilerini gerçekleştirmek için çeşitli gruplar halinde çalıştıkları anlaşıldı. Bu gizli cemiyetleri kendi çıkarları doğrultusunda ülke güvenliğine karşı yalnız bırakmak isteyen yabancı kuruluşlar da boş durmamışlar, dış etkenlerin etkisi ve müdahalesi, içeriden gelen fesat ve hainlik hareketlerinde kendini göstermiştir (Cengiz, 2020).

Davanın sonucunda alınan karara göre "Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman, Cihat Savaşfer, Nejdet Sançar, Dr. Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş, Cebbar Şenel ve Cemal Oğuz Öcal'a" 10 yıla yakın hapis cezası verilmiştir

Nihal Atsız ve düşünceleri eserleri doğrultusunda incelendiği zaman din yolunda Türkçü ve milliyetçi bir çizgi izlediğini söylemek mümkündür. Bu uğurda yaşayabileceği sorunlarla ilgili bütün olumsuzlukları göze alarak, eserlerine de aynı şekilde devam etmektedir. Ayrıca Atsız'ın Türk kadınına bakış açısı tam eşitlikçi değildir. Nihal Atsız Türk soyunun ve Türk düşüncesinin sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadır. Eski Türk boylarında kadın ve erkek hükümdarların bir arada bulunmasından, kadınların siyasi alanlarda karar verme ilkelerinden bahsetmemektedir. Bu açıdan kadının özgürlüğü ve eşitliği ilkesini kabul etmemekle birlikte Türk geleneklerini tam olarak savunduğunu söylemek mümkün değildir. Atsız eserlerinde belirttiği fikirlerinde sadece Türk ülkesünün nasıl olması gerektiğinden bahsetmektedir. Bu yüzden Atsız kadınların evdeki sorumlulukları haricinde sadece toplumda yer almaları gerektiğini belirtmektedir. Bu yönüyle Ziya Gökalp ile karşılaştırma yapılırsa Nihal Atsız'ın gelenekçi Ziya Gökalp'in ise modern düşüncelere sahip olduğu görülmüştür.

3.1.3. Türkeş'in milliyetçilik anlayışı ve kadın söylemi

Alparslan Türkeş için Milliyetçilik, Türkçülük ve Müslümanlık kavramları; Türkçü milliyetçi anlayış altında temel olan unsurlardır. Türkeş'in bu alanda yaptığı açıklama milliyetçi düşünürler için destekleyici referans olarak görülmektedir. Bu yüzden Türkiye'nin sınırları içinde "iç birliğin" sağlanması son derece önemlidir. Alparslan Türkeş kendi düşüncesi olan iç birliğin sağlanabilmesi için ülke ve kültür hareketlerini oluşturmayı amaçlamıştır (Türkeş, 1972).

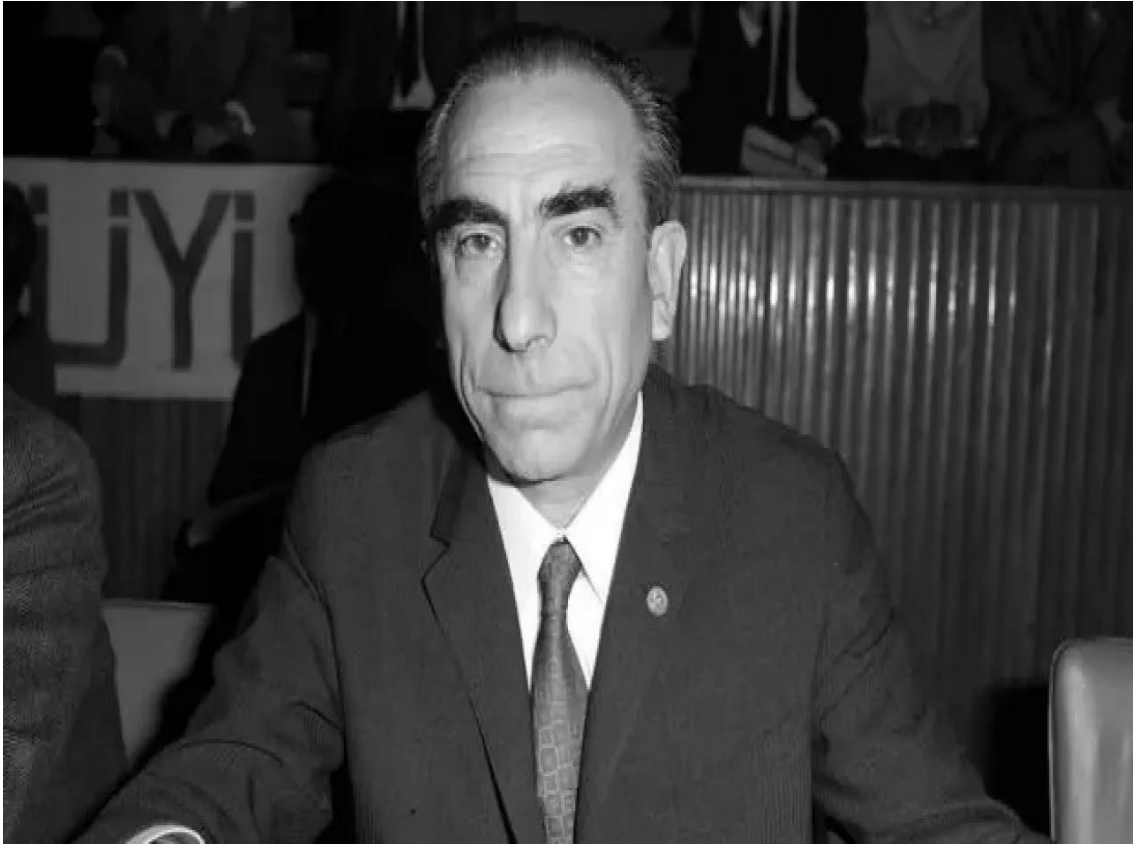
1950'li yıllarda Türkeş'in yaptığı bir açıklamada; Türk milletinin Osmanlılar ile mücadele içinde olduğundan bahsetmiştir. Türk milleti kendi bağımsızlığını yaratmak için Osmanlı içinde mücadele ortamı yaratmıştır. Fakat diğer milletlerin tam bağımsızlık mücadeleleri ile ilgili bir şey paylaşmamıştır (Türkeş, 1977).

Türkeş'in bu konuşmasında Türk milletinin yükselmesi ve istenen noktaya ulaşmasının imkânsız olmadığı savunulmaktadır. Ayrıca Türk ülkesünü "yer yüzündeki bütün Türklerin bir millet ve bir devlet halinde, bir bayrak altında toplanması ülkesüdür" şeklinde tanımlamıştır (Türkeş, 1977).

Alparslan Türkeş'in düşüncesinde yer alan Türk ülkesi, komünizme karşı bir düşünce olarak gelişmiştir. Bu anlamda Türk ülkesi ve komünizm arasında yer alan savaşın Türkiye'ye zarar vermeme düşüncesi yer almaktadır. Fakat Türk ülkesi, Turancılık ile birleşerek önemli bir noktaya gelmesini savunmaktadır. Türkeş 1944 yılında yaptığı bir açıklama ile birlikte bazı düşünceleri bulunmaktadır. Devletin doğası gereği kuvvetini oluşturan çok sayıda etken bulunmaktadır. Bu etkenlerden en önemlisi de devletin nüfusu olarak gösterilmektedir. Bu durum Türk milletine bağlı temenni olarak belirtilmektedir (Alsaç, 2009).

Alparslan Türkeş " Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP)" yönetimini ele aldıktan sonra Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin kurulduğu görülmektedir. MHP'nin anlayışında komünizme karşı görüşler yer almaktadır. Bu düşüncede ilerlerken aynı zamanda İslam kimliği ile milliyetçilik anlayışının oluşturulması düşünülmektedir (Tokdoğan 2012).

MHP ve komünizm yanlıları arasında soğuk savaş dönemi oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünistler politika tarafından ortak düşmanlar olarak görülmektedir. Milliyetçi düşünce, komünist düşünceye karşı CMKP adı altında sürekli olarak linç girişimlerinde bulunmaktadır. Bu açıdan CMKP, "Türkiye Komünizmle Mücadele" dernekleri kurmuştur. Fakat bu dernekler zaman içinde kapatılmıştır. Bu bağlamda CMKP öğrencilere "Ülkü Ocakları" adı altında toplamıştır. CMKP, 1969 yılında Milliyetçi Hareket Partisi'ne döndüğü zaman Ülkü Ocakları, MHP'nin gençlik kolları olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Zürcher, 2015).

Şekil 3.3. Alparslan Türkeş'in Fotoğrafi

Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkücü hareketin tarihi geçmişine bakıldığı zaman, aydınlar sınıfını içinde barındığı radikal gruplar arasında başlangıçta bir hareketten daha çok akım olarak meydana gelmiştir. Politikalar üstü bir imajla genelde eylemlerini devletin üst kademelerine yönelik gerçekleştirdikleri başlangıçta kendi içinde Türkçü-Milliyetçi tasarımla kendi içinde ayrışan İkinci Dünya Savaşı sonrası anti-komünist etmenlerin ağırlık kazandığı akım olarak nitelendirebilir. Ülkücü Hareket Alparslan Türkeş öncülüğünde gelişerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi/Milliyetçi Hareket Partisi ile yollarını kesiştirmiştir. 1970'lerden itibaren "milliyetçi hareket" ve "Türk Milliyetçileri" söylemlerinin yerini "ülkücü" kimliği almıştır. Teşkilatlanma olarak Ülkü ocakları veya Ülkücü Gençlik Dernekleri ile kitleye

daha yakın teşkilat birimleri oluşturulmuştur. Özellikle ölkü ocakları genç kitlenin eğitildiği geliştirildiği toplanma eğitim merkezleri haline getirilmiştir (Bora; Can, 2000).

Ölkü Ocakları teşkilatlanmasında tez konusunu içeren önemli nokta "Asena" kavramıdır. Asena Türk mitolojisine göre Türk'lere yol gösteren dişi kurttur. Asena kavramı Türk milletinin mitsel annesi anlamında kullanılmaktadır. Günümüzde Asena kavramı, ölkücü tabanda yer alan kadınlara verilen isimdir.

Alparslan Türkeş'in düşünceleri incelenecek olursa Türklük ve İslamiyet'in birbirinden ayrı olmayan iki olgu olduğunu savunmaktadır. Bu düşünce içinde Türk ve İslam anlayışı sadece erkeklerin savunacağı bir görüş değildir. Erkekleri ölkücü hareketi savunduğu gibi kadınların da yer alması gerektiğini söylemektedir. Fakat Alparslan Türkeş'in bu çağrısı bazı düşünürler tarafından eleştirilmektedir. Çünkü kadının kendi düşünce ve hareketlerine, kendi yön vermesi gerektiği söylenmektedir. Çünkü Alparslan Türkeş kadınların siyaset yapmasına ek olarak, evde annelik sınırlarını da koruması gerektiğini söylemektedir. Bu bağlamda kadınlar, erkeklerin tamamlayıcısı görevini görmektedir. Buna ek olarak kadın doğurganlık vazifesi ile annelik görevlerini yerine getirmek zorundadır. Kadın kendi çocuklarını yetiştirirken, kültür, örf ve adetlerini gelecek nesillere aktaracaktır (Özdemir, 2020).

Alparslan Türkeş 1900'lü yılların son yarısında isminden en çok bahsettirilen siyasiler arasında yer almaktadır. 20 yüzyılın ilk yarısında en çok konuşulan lider Mustafa Kemal Atatürk düşünce ve fikirlerini yerine getirmek için çaba göstermiş, ikinci yarısında Alparslan Türkeş bu düşünceleri devam ettirmeye ve gerçekleştirmeye çalışmıştır. Cengiz (2018) "Alparslan Türkeş ve Dokuz Işık" adlı eserinde o dönemin tarihçesini ve Türk milliyetçiliğini anlatmaya çalışmıştır. Alparslan Türkeş Türkiye'de siyasi görüşünün sonuçlarına katlanmış bir lider olarak ifade edilmektedir. Türkeş, asker kökenli ve askeri disipline göre hareket eden lider özelliği taşıyan siyasidir. Cengiz (2018) kişilerin lider olabilmesi için doğuştan yetenekli olmaları gerektiğini savunmuştur. Bu yüzden lider olmayı isteyen kişiler eğer yetenekleri yoksa ne kadar çabalarlarsa çabalasınlar bunu gerçekleştirmeleri imkansızdır. Türkeş'te bulunan liderlik özellikleri MHP kongrelerinde ve toplantılarında davranış şekli, soğuk kanlılığı, olay ve durumlara karşı tepkisi ile göstermektedir. Türkeş'in (1944) "Milliyetçilik Olayı" adlı eserinde lider kavramı şu şekildedir:

"Acı geri bildirim, gençliğimden beri hep milletin ve ülkenin kalkınmasına faydalı olmanın yollarını aradım. Ve ülkenin gerçek liderlere ihtiyacı olduğunu gördüm. Araştırmalar, başımıza gelen felaketlerin birçoğunun iyi yöneticiler ve güçlü liderler eksikliğimizden kaynaklandığını bir kez daha acı bir şekilde ortaya koydu. Ülkemizi ele geçiren çeşitli liderlerin ortak büyük dezavantajını da anladım. Bunun nedeni, liderlerimizin çok bencil olmaları ve onlara yardımcı olacak, gerektiğinde onları değiştirecek ve yeterince lider yetiştirmek yerine onları engelleyecek şekilde hareket etmeleridir. Ancak vatansever bir liderin en büyük görevi, sizden başka liderlerin, hatta ondan daha güçlü ve daha yetenekli olanların bile yetişmesine yardımcı olmak için çaba sarf etmektir. Ülkemizde özellikle tarihimizin son yüzyıllarında liderler onları hep yalnız bırakmaya çalışmış ve kendilerinden farklı görünen kişilere karşı acımasızca mücadele etmişlerdir. Bugün bile partilerimiz ve siyasetçilerimiz arasındaki mücadele çok

yıkıcı. Bunun acısını hayatımda yaşamış biri olarak halkımı bu konuda uyarmak isterim” (Türkeş, 1944).

Yukarıda yer alan düşüncelere göre Alparslan Türkeş'in bazı konulardan yakındığını söylemek mümkündür. Türkeş, tarihte iyi bir lider olarak görülmektedir. Kendisi de lider özelliğinin farkında olup, bu durumu iyi yönde kullanmayı amaçlamıştır. Ayrıca kendinden sonra gelebilecek liderlerin yetişmesinde destekleyici olacağını belirtmiştir. Bu görüşü ile Türkeş'in milliyetçilik anlayışı ile ilgili yorum yapmak mümkündür. Türkeş kendi çıkarlarını gözetmek yerine ülkeye faydalı olabilecek gençlerin ve kişilerin bir arada olması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasına şu şekilde devam etmiştir:

“Ülkelerin düşman hareketlerinde çeşitli hareketlerin Türkiye aleyhine düzenledikleri faaliyetlerde verdikleri ilk talimat, Türk milleti içinde yetişmiş güzide şahsiyetleri yok etmek ve itibarsızlaştırmaktır. Ayrıca, ülke liderleri ve partileri arasındaki ilişkileri, rekabet ve uyarıya dayalı olumlu ve kardeşçe bir tutum bırakarak, bir yıkım ve bölücülük durumuna dönüştürmeli ve Türk milletini, parçalayarak, fitne ve felaketler içinde bitirmelidir. Bu nedenle Türk milletine hizmet etmeye karar veren Türk oğulları bunu dikkate almalı ve diğer vatandaşlarla olan ilişkilerini buna göre ayarlamalıdır. Unutulmamalıdır ki, millete hizmet için canını tehlikeye atmaya cesaret etmek yetmez. Alçak iftiralara, onur ve haysiyeti yok etmeye yönelik örgüt girişimlerine karşı cesur ve kararlı olunmalıdır. Yeryüzünde gerçeklerden daha güçlü ve gerçeğe saygıdan daha asil bir şey yoktur. İnsanlık yaratıldığı günden bu yana hakikate ulaşmak ve Allah'a bağlanmak için çaba sarf etmektedir. Bu bilinçten yoksun bir duruma düşmek gerçek bir yok oluşa yol açacaktır, böyle bir durumda olan Türk insanını Yüce Allah'tan korumasını niyaz ediyorum, düşünleri ile ifade etmiştir” (Türkeş, 1944).

Türkeş'in belirttiği Türkçü ve milliyetçi bakış açısında göre bu uğurda yola çıkan kişilerin birbiri ile kenetlenmesini ve yaşayacakları kötü olaylara karşı hazırlıklı olmasını ifade etmiştir. Ayrıca farklı görüşte olan ve milliyetçi görüşün dağılmasına neden olabilecek kişilere karşı uyarmıştır.

Türkeş'in milliyetçi bir görüşe sahip olduğu tarihi kaynaklarda, dergilerde yer almaktadır. Ayrıca tarih boyunca milliyetçi isimlerle de iletişim halinde kalmış, milliyetçi düşüncüyü yayınlayan kitaplarda yazmış, tarihi olayları okumuş ve bilinmesi gereken konulardan haberdar olmuştur. Hayatında Türklerin kendi tarihlerine bilmesi gerektiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu açıdan ele alındığında Türkeş'in lider olarak seçilme sürecinde, milliyetçi görüşü savunan kişilere giderek lider olmak istediğini belirtmemiştir. Türkeş'i halk lider olarak seçmiştir. Eğer Türkeş milliyetçi düşünceden lider olmasaydı, aynı dönemde onun yerine çıkacak bir kişiyi toplum kabul edecek ve benimseyecekti. Türkeş'in “Temel Görüşler” Adlı eserinde milliyetçi görüşü ile ilgili sözleri şu şekildedir:

Dünyada insanlar, millet düşüncesi ile topluluklar oluşturmuş ve yeni dünya düzenine ayak uydurmuştur. Bu açıdan her milletin ve ulusun kendi özelliklerine göre farklılıkları bulunmaktadır. Bu sayede farklı özelliklerle birlikte farklı topluluklar ve medeniyetler meydana gelmektedir. Bir medeniyetin farklı bir medeniyeti inanç, kültür, gelenek ve göreneklerini taklit etmesi doğru değildir. Bir medeniyetin bir başkasını taklit etmesi tehlikeli

neticeler oluşturabilmektedir. Çünkü bu özelliklerin her milletin kendi özellikleri karakteristik özellik taşımaktadır. Bu gibi durumlar bulunmadığı sürece o medeniyetin yönü tehlikeli bir yere yuvarlanmış olacaktır. Milletler dışardaki kuvvetlerin etkisinde kaldığında kendi benliklerini satmış olacaktır. Bu zihniyette ilerleyen milletlerin yok olması gelecekte mümkün görülmektedir.

Milletlerin kendi gücünü yarattığı toplumların ana ilkeleri şu şekildedir:

1. Ülke düşüncesinin maneviyatı, inancı ve ahlakının yüksek olması gerekmektedir,
2. Milli düşünce milliyetçilik aşısının dayatılması,
3. Teknoloji ve bilimde gelişmek,
4. Tarım ve sanayide gelişmişlik düzeyini artırmak ve moderniteyi yakalamak şeklinde sıralandırılmıştır (Türkeş, 1975).

Alparslan Türkeş, siyasi görüşü yüzünden parmaklıklar arkasında hayatının uzun bir kısmını geçirmiş fakat ideolojisinden vazgeçmemiştir. Günümüzde Alparslan Türkeş'in ideolojisini benimseyen binlerce insan kitaplarında, makalelerinde ve akademik çalışmalarında Başbuğ yer almaya devam etmektedir. Onun ideolojisinde olan kişiler, onu tanımayan ve kötü düşüncelerini sarf edenler doğru şekilde tanıtmaya çalışmışlardır. Oğuzhan Cengiz (2020), "Alparslan Türkeş Başbuğ" adlı eserinde Türkeş ile ilgili düşüncelerini bu yönde ifade etmiştir. Hatta Başbuğ ile ilgili düşüncelerini Erol Maraşlı şu şekilde belirtmiştir:

"Başbuğum, sizin ile ilgili, Ülkücüyüm, MHP'liyim diyenlerde hatıraları nız vardır: Sizin yazdığınız veya onlardan size gelen mektuplarla birlikte bu hatıralar için bir çağrı yapalım; elinde bunları saklamış olanlardan, hatıralarını yazmalarını isteyelim. Bir heyet bunları tasnif edip size sunduktan sonra; bir heyet halinde çalışacak arkadaşımız tarafından, bunlar kitap haline getirilsin" (Maraşlı, 2015).

Türkeş, çocukluk dönemlerinde yatılı okulda kaldığı için sıkı bir disiplinde eğitim aldığı söylenebilmektedir. Eğitimi ve fen bilimleri alanında olmasına rağmen boş bulunduğu bütün vakitlerinde edebi eserlere vakit ayırmaya çalışmaktadır. 1936 yılında eğitim gördüğü asker lisesinde iyi bir derece ile bitirerek Harp okulunu okumak için Ankara'ya gelmiştir. Harp okulunda 1938 yılında bazı komünist öğrenciler eylem yaptığı için okuldan atılmışlardır. Bununla ilgili Alparslan Türkeş: "Harp Okulu'nda okurken önemli bir olay oldu. Nazım Hikmet o dönemde şiirleriyle komünist ideolojiye sahip biri olarak tanınıyor ve dinleniyordu. Öğrenciler olarak bunu biliyorduk. Ve öğrenciler arasında şiirleri okundu. İlk başta çok azı yanıt verdi. Mesela Nazım Hikmet'in Söğüt Demeti diye bir şiiri vardı. Aramızda da okuyun. Milli Mücadele'yi anlatan bir şiir olarak okunmuştur" (Cengiz, 2020).

Alparslan Türkeş diğer siyasi parti liderleri ile karşılaştırıldığı zaman siyasete giriş şeklinde farklı bir doktrin uyguladığı söylenebilmektedir. Bu öğretinin içeriğinde Türkiye'nin sorunları ile ilgili bilgiler toplanarak nasıl çözümlenmesi gerektiği 9 maddede belirtilmiştir. Bunların belirlenmesinde Türkeş çeşitli ilime sahip kişilerle bir araya gelerek devlet meselelerini

tartışıyorlardı. Bu grubun içinde Nihal Atsız da yer almaktadır. Türkes, Atsız ile olan ilişkisini belirli bir çerçevede tutarak devam ettirmiş ve 1970'li yılların başında tamamen bitirmiştir.

Atsız'a göre Türkiye'nin kalkınması tıpkı başbuğunu belirlediği gibi dokuz maddede yer almaktadır. Bu maddeler şu şekildedir:

1. "Türkçüyüz,
2. Arınmış Türkçeciyiz,
3. Yasacıyız,
4. Toplumcuyuz,
5. Milli Gelenekçiyiz,
6. Demokrasiye Taraftarız,
7. Ahlakçiyız,
8. Bilimciyiz,
9. Teknikçiyiz" (Dokuz Işık Milliyetçilik Yolu, 1974).

Atsız'ın yayınladığı kalkınma maddeleri geliştirilerek Türkes tarafından "Dokuz Işık" adı ile yayınlanmıştır. Bununla ilgili 1967'de yapılan CKMP kongresinde Partinin Doktrini şu şekilde belirtmektedir: "Biz CKMP olarak böyle bir milli doktrinin sahibi bulunduğumuzu iddia eden siyasi teşekkülüz. Milli doktrinimizin asıl adı "Dokuz Işık" doktrinidir. Bu görüş 9 ana ilkeye dayanmaktadır". Bu ilkeler sırayla şunlardır: "1. Milliyetçilik: Her şey Türk milleti için her milleti ile beraber ve Türk milletine göre sözleriyle özetlenebilecek Türk milletine bağlılık, sevgi ve Türkiye devletine Sadakat ve hizmettir. 2. Ülkücülük: Türk milletinin en ileride medeni ve en kuvvetli varlık haline getirme öyküsüdür. 3. Ahlakçılık: Türk milletinin ruhunu, geleneklerine uygun ve yüksek varlığını korumayı ve geliştirmeyi öngören esaslara dayanır. 4. İlimcilik: Olayları ve varlığı ön yargılardan ve artık düşüncelerden sıyrılarak elin mantalitesi ile incelemek ve girişilecek her çeşit faaliyeti ilmi önder yapma prensibidir. 5. Toplumculuk: Her çeşit faaliyetlerin toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesi görüşüdür. Sosyal ve ekonomik olmak üzere iki ayrı bölümü kapsamaktadır. Ekonomik görüş olarak, mülkiyete esas kabul eden fakat mülkiyeti millet zararına kötüye kullanmasına karşı olan, bir görüşü belirtir. Karma ekonomiye ve ana stratejik ekonomik faaliyetlerin devlet kontrolünde bulunmasını öngörür. Sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, fırsat eşitliği, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma Teşkilatı kurulmasını kabul eder. 6. Köycülük: Köyleri, tarım kentleri halinde birleştirilerek kalkınmayı öngörür. Tefecilerin elinden kurtarılması ve ihtiyacı olan kredi ve diğer yardımların sağlanması için kooperatifleşmeyi hedef alır. 7. Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik: Birleşmiş Milletler anayasasında yazılı bütün hürriyetlerin sağlanmasına Gaye edinmiştir. İnsanların şahsiyet olarak geliştirilmesini, toplumun kalkınması için yararlı bir yol olarak kabul eder. 8. Gelişmecilik: Taner ve medeniyetler daima iyi daha güzeli daha mükemmele istemek ve aramakla gelişir. Elde edilenle yetinmemek ve daima daha ilerisini istemek ve bunu elde etmek için gayret göstermek şuurudur. Ancak bu gayret ve çabalarda Türk milletinin tarihinden, milli benliğinden ve kökünden kopmadan yükselmek ve ilerlemek gayedir. 9. Endüstricilik ve

Teknikçilik: Türk milletinin kalkınması için acele sanayileşmesi lazımdır işte bizim milli doktrinimiz olan dokuz ışık esasları bunlardır” (Dokuz Işık Milliyetçilik Yolu, 1974).

Dokuz Işık doktrininde Türk milliyetçiliği ve Türk milliyetçiliğinin ilkeleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Doktrinde kadın ve erkek ayrımcılığı yapmadan toplum bireylerine seslenilmiştir. Bu açıdan Türk toplumunun yararına, gelişmesine ve bir arada tutunmasına yönelik olan bütün hareketler içinde kadınların da yer alması gerektiği söylenebilmektedir. Türkeş’e göre Türk milletinden olan herkes kadın ve erkek fark etmeksizin dokuz ışık ilkelerine uymalıdır. Bu yönüyle Türkeş’in dokuz ışık doktrini tez açısından önem arz etmekte olup, içerisinde Türkeş’in kadına bakış konusundaki fikirlerini görebilmekteyiz.

Türkeş edebi yönden kalemi ve anlatım şekli ile düşüncelerini, ikinci ve üçüncü kişilere doğru bir şekilde aktarabildiğini söylemek mümkündür. Türkeş’in “Bunalımdan Çıkış Yolu” adlı eserinde Türkiye’nin konumundan ve yapısından bahsetmektedir. Akabinde Türk toplumunun farklılıkları ile bir bütün olduğunu savunmaktadır. Bununla ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtmektedir: “Cumhuriyet ülkesi çok uluslu bir millet değil, tek milletten oluşan ulusal bir topluluktur. Kürtçe konuşan Türk vatandaşları Türklerden ayrı bir millet değil, Türk milletinin asli bir parçasıdır. Türkiye’de bu dil İmparatorluk, Osmanlıca ile aynıdır. Yani etnik bir dil değil, kültürlerin karışımından ortaya çıkan bir dildir. Aslında bu dili oluşturan kelimeler Türkçe, Arapça ve Farsça kökenlidir. Bu dilde Türkçe, Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin payı üçte bir civarındadır. Bunlar, kökeni kesin olarak tespit edilemeyen ve muhtemelen aynı bölgenin tarihinde birbirini takip eden diğer kavimlerin dilinden gelen yaklaşık 500 kelimedir” (Türkeş, 1980).

Genel olarak Türkeş’in düşüncelerinde Türk topraklarında yaşayan herkes Türk vatandaşı olarak nitelendirilmektedir. Alparslan Türkeş, insanların din ve dillerinin ayrımcılığı yapılmaksızın aynı ideolojide oldukları sürece milliyetçilik görüşünün var olmaya devam edeceğini belirtmektedir. Bu şekilde Türk toplumu ideolojisini koruyarak daha ileriye gidebilecektir. Türkeş hayatı boyunca siyasi görüşü yüzünden uçlarda yaşamıştır. 1960 darbesinde ihtilal yaşandığı dönemde en üst kademedeyen yer alırken, Türkeş ve Arkadaşları saf dışı bırakılmıştır. 1960 dönemi öncesinde de kendi adından sıkça söz ettiren ünlü bir lider olmuştur. 1944 yılında Nihal Atsız ile birlikte yer alan farklı fikir insanlarıyla yargılanarak ceza almıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilan edilmesinden sonra milliyetçilik kavramı din ile birlikte benimsenmiştir. Bu süreçte materyalist milliyetçilik düşüncesi daha küçük bir topluluk tarafından benimsenerek sürdürülmeye çalışılmıştır. Milliyetçilik anlayışının kendi içinde farkı olmasa toplulukların çatışmalarına neden olmuştur (Türkeş, 1975).

Davanın sonucunda alınan karara göre “Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman, Cihat Savaşfer, Nejdet Sançar, Dr. Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş, Cebbar Şenel ve Cemal Oğuz Öcal’a” 10 yıla yakın hapis cezası verilmiştir. Alparslan Türkeş’in Turancılık propagandası ile ilgili ifadeleri şu şekildedir (Cengiz, 2020):

“Benim fikrime göre, her şeyden evvel esas olan Türkiye’dir. Hâkim: Evvela, şu noktayı biz soralım: Türkiye’de mevcut saf bir soydan gelme ve karışık ırktan olanların bulunmayacağı hakkındaki düşüncelerinizin ne olduğunu öğrenmek istiyorum.

Türkeş: Bugün devletimizin kabul ettiği ve üzerinde yürüdüğü prensip bence de en doğru, en makul prensiptir. Yani, Türklüğü her şeyden üstün görmekle beraber, gayri-Türk unsurları da gerek kültür ile gerek sıhriyet (evlenmelerle meydana gelen akrabalık) yoluyla çok kısa zamanda temsil etmek. Ben de bunu doğru görürüm. İdare işine gelince, benim de şahsi kanaatim, mühim işlerimizi görecektir şahsiyetlerimizin tamamıyla Türk olmalarıdır. Hâkim: Karışık ırklar hakkında ne olacak? Türkeş: Arz ettim efendim. Mademki Türkleşmiştir; dedesini, ninesini şöyledir, böyledir diye aramam. Savcı: Efendim, Türkleşmişse kabul ederim, diyorsunuz? Türkeş: Türklüğe tamamıyla temessül etmiş (girmiş olanları...) Efendim, yalnız demek kâfi gelmez, bugün bir Yahudi de gelip, ben Türk'üm diyebilir. Fakat onun dili Türkçe değildir. Annesi Türk değildir. Her şeyi başkadır, buna Türk denemez. Hâkim: Bunları nasıl tefrik edeceksiniz? Türkeş: Bana ait değil efendim. Ben bilmiyorum ve bu mevzuu üzerinde uğraşmadım. Savcı: Bana ait değil, ne demek acaba efendim? Bunu anlayamadık. Türkeş: Efendim, ben ırkçılık üzerinde uğraşmış değilim. Kimsenin kafasını ölçmüş değilim. Kimsenin burnu böyle olursa, rengi şöyle olursa diye bir tetkik de yapmış değilim. Onun için, bu hususta bir şey söyleyemem." "...Hâkim: Turancılık hakkındaki fikirlerinizi söyleyiniz? Türkeş: Turancılığa gelince, benim fikrime göre, her şeyden mühim olan Türkiye'dir. Memleketimizin ilim, irfan, sanayi, iktisat vesair sahalarda en ileri seviyeye ulaşması için çalışmak lazımdır. Türkiye'nin pek çok küçük bir tehdit ve tehlikeye maruz kalması karşısında Turan'ı düşünmek değil, hiç düşünmeden canımı vermeye hazırım" (Cengiz, 2020).

Alparslan Türkeş'in 3 Mayıs davalarındaki konuşmalarında düşünce ve fikirlerine bakıldığı zaman Türk milleti ve Türk ideolojisini, saygı çerçevesi içinde gerçekleştirmektedir. Bu açıdan ele alındığında kişilerin haklarını gasp etmeden hoşgörü ile yaklaşmaktadır. Başbuğ ve Atsız tarih boyunca hareketlerine bakıldığı zaman aynı ideolojiyi farklı şekillerde yorumlayan insanlar olduğu söylenebilmektedir. Türkeş ülküsüne sıkı sıkıya bağlı ve onu savunmak için tüm mücadelesini verecek olan bir kişidir. Türkeş'in bu çerçevede kadına bakışı ortaya çıkmaktadır. Türkeş'e göre kadınlar hem Türk ülküsünü savunacak kendisini geliştirecek hem de Türk geleneklerinin gereği evlerine bağlı kalıp kültürlü nesiller yetiştirmek üzere çocuklarıyla ilgileneceklerdir. Ziya Gökalp ve Nihal Atsız'ın düşüncelerinin ortak noktada birleştirilmesiyle Türkeş'in kadın bakış açısına varılabilir.

Milliyetçilik kavramında kadın söyleminin en etkin örneği "sevgili" ve "ana" olarak gösterilmektedir. Kadın, vatan olarak tasvir edilerek kadının namusu ve iffeti millet unsuru olarak ele alınmaktadır. Bu yüzden milli haysiyetin simgesi kadın olarak görülmektedir (Öncü ve Tekelioğlu, 2009). Türkeş, kadını milli iffetin temsilcisi ve tamamlayıcı, yabancı kadının ötekileştirilmesi ve milli ırkın popüler üstünlüğe sahip olması şeklinde ifade etmiştir (Türkeş, 2003).

Kadın söyleminin temelinde İslami düşünceler yer almaktadır. Türkeş'in manevi kızı Sevgi Erenol "Atatürk, Türk kadınının her zaman şık ve bakımlı olmasını isterdi. Ben kadınların ne sadece beyne ağırlık verip görüntüsünü ihmal etmesinden, ne de yalnız kılık kıyafete önem vermesinden yanayım." (Özdemir, 2020) sözleriyle kadın söylemini ifade etmiştir. Bu

bakımdan kadınların ilim ve bilim hayatında dış görünüşlerine önem vererek hayatlarını sürdürebileceğinden bahsetmiştir.

1980'li yıllardan itibaren İslamcı kadın hareketleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemden önce kadınlar politikadan uzak bir yapı sergilemiştir. Bu açıdan 80'li yıllardan 90'lı yıllara kadar siyaset içinde kadın hareketlerinin daha fazla arttığının söylenmesi mümkündür. Kadınların 1980'lerden itibaren siyasete teşvik edilmesi feminist hareketlerin gelişmesinde etkili olmuştur. MHP yapılaşması içinde yer alan kadınlar "Asena" olarak anılmaktadır. Asena, eski Türk kültüründe "Savaşçı Kadın" anlamı ve dışı kurt imgesi taşımaktadır. Asena imgesi eski Türk kültürüne göre kadın ve erkeğin eşit olduğu anlamını taşımaktadır. Bu açıdan Türkeş'in bakış açısıyla siyasette de kadınların erkekler ile eşit olduğu varsayımı yapılmaktadır. Başbuğ kadın olgusunun kadından, erkek olgusunun da erkekten gelmesini belirtmektedir. Bu açıdan Türkeş kadının annelik görevlerini unutmadan siyasi çağrıda bulunurken, kadının erkeğin tamamlayıcısı olduğunu da belirtmektedir. Fakat çocuğu olmayan kadınlar annelik olgusundan yoksun ve eksik olarak ifade edilebilmektedir. Çünkü kadın Türk kültürünü ileriye miras bırakabilecek özelliği doğurganlığıdır (Özdemir, 2020).

3.2. Üç İsmi "Kadın Söylemi" Açısından Karşılaştırması

Çalışmanın son bölümünde Ziya Gökalp, Hüseyin Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş'in siyasi görüşleri ve kadın söylemleri incelenmiştir. Gökalp, Türkeş ve Atsız'ın en önemli özelliği Türkçülük ve milliyetçilik anlayışı olarak gösterilmektedir.

Ziya Gökalp Osmanlı ve Cumhuriyet'in kuruluşu döneminde yaşamış ve eserlerini sunmuş bir düşünür olarak yer almaktadır. Ziya Gökalp eserlerinde genel olarak Türkçülük ve milliyetçilik akımının üzerinde durmuştur. Bu görüşlerini belirtirken kadın ve erkeğin toplumdaki yerini de belirtmiştir.

Gökalp milliyetçilik kavramında Türkçü düşünceyi İttihat ve Terakki Partisi döneminde ele almıştır. Bu dönemde verdiği eserlerde Türkçü düşünce ve milliyetçiliğinden sıkça bahsetmiştir. Osmanlı'nın tek kurtuluşunun Türkleşme olduğunu kendi eserlerinde açıkça belirtmiştir. Bu yüzden Gökalp Türk milliyetçiliğinde baba figürü olarak gösterilmektedir.

Eserleri ve görüşleri ile Türk düşünce yapısı, kültür, gelenek, ülkü, ulus düşüncelerini analiz ederek, Osmanlı'da Türk entelektüellerinin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bu noktada Türk düşünürlerin bir arada toplanmasında Gökalp'in etkili olduğu söylenebilmektedir.

Gökalp'e göre Türk milliyetçiliğinde 3 önemli unsur yer almaktadır. Bunları "Dil, din ve tarih" şeklinde ifade etmiştir. Eserlerinde kadın ve erkeğin eşitliğine de değinmiştir. Eski Türk adetleri ve kadınların toplumdaki yerini açıklamıştır. Bu açıklamaları yaparken İbn-i Batuta'nın eserlerinden faydalanarak, Mısır ve İran'da kadınlara konulan yasaklar ile Türkmen kadınların karşılaştırması yapılmıştır. Türkmen kadınları toplumda kadın erkek eşitliği göz önüne alınarak değer görmektedir. Ayrıca toplumda hizmetçi ve köle bulunmadığı için herkesin bir görevi vardır. Türk topluluğunun saf ırk anlayışı olduğu için de dışardan gelin alınması ya da verilmesi gibi durumların gerçekleşmesi olanaksızdır.

Gökalp Türk geleneklerinde kadının değerinden bahsetmek için kadının yönetimdeki yerini de anlatmaya çalışmıştır. İbni Batuta'nın gezilerinde konuk olduğu Türkmen topluluklarındaki tecrübeleri ile ifade etmiştir. İbni Batuta'nın bununla ilgili en güzel betimlemesi Han ve Hakan olarak gösterilmektedir. Kısaca kadın ve erkek yönetimde eşit söz hakkına sahiptir. Ayrıca kadına verilen eşitliği medeniyet olarak görmektedir.

Atsız ve Gökalp karşılaştırıldığı zaman Atsız'ın Gökalp'e göre daha katı bir tutum sergilediğini söylemek mümkündür. Atsız'ın bütün eserlerinde, düşüncesinde, hareketlerinde kısacası Atsız sadece katı bir milliyetçi görüş sergilemektedir. Atsız'ın eğitim, sosyal hayat, iş, siyaset anlayışı sadece milliyetçilik üzerine kuruludur. Bu noktada milliyetçi görüşün dışında kalan herkes Atsız için düşman gözüyle değerlendirilmektedir. Bu kişiler devlet başkanı ya da bir öğrenci olabilmektedir.

Atsız'ın eserlerinde milliyetçilik akımının bulunması, eğitim sisteminin de değiştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Atsız özellikle geleceğin eğitimden oluştuğunu da belirtmektedir. Bu noktada kadın ve erkeklere görevler çizmiş ve onları düz karakterlere oturtmuştur.

Bu düşüncede yer alan eğitim sisteminde kız ve erkek çocukları birbirinden ayrı tutularak eğitim görmeleri gerekmektedir. Hatta ve hatta erkek çocukların eğitimini kesinlikle kadın öğretmenler vermemelidir. Çünkü kadınsal düşünceler erkeklerin aklını bulandırabilmektedir. Ayrıca Atsız, kadın ve erkeklerin eşit olmadığını savunmaktadır. Kız çocuklarının eğitimde daha basit ve ev düzeni ile ilgili dersler alması gerektiğini erkeklerin de tıpkı savaşa hazırlanır gibi askeri eğitimler alması gerektiğini savunmuştur. Hatta bu eğitimlerin son derece katı kurallar çerçevesinde sunulması gerektiğinden bahsetmiştir. Atsız ve Gökalp'in düşünceleri karşılaştırıldığı zaman Gökalp'in kadın söylemlerinin daha eşitlikçi olduğunu söylemek mümkündür.

Alparslan Türkeş, Nihal Atsız ve Ziya Gökalp gibi Türkçü ve milliyetçi düşünceleri ile eylemlerini gerçekleştirmiştir. Türkeş döneminde ateşlenen komünist davranışlara karşı yeni sağ görüşünü ortaya çıkartmıştır. Türkeş'in görüşünde Türk milliyetçiliği taşıyan herkes din, dil ve ırk ayırt etmeksizin aynı çatı altında bulunabilmektedir. Bu yüzden Türkeş'in söylemleri ile Türkiye çatısında yaşayan vatandaşların birlik olması gerektiği kanısına varılabilmektedir. Türkeş'in bu düşüncesi ile Turancılık akımının yer aldığı çıkarımı yapılabilmektedir.

Türkeş, insanların ve toplumun gelişebilmesi için her şeyden önce eğitim alması gerektiğini savunmaktadır. Bu noktada cinsiyetçilik anlayışına bakıldığında kadın ve erkek ayrımcılığı yaptığını söylemek mümkündür. Çünkü bir kadın her şeyden önce annedir. İş ve eğitimden önce kendi çocuklarını ve eşini memnun etmelidir. Bunlardan son iş hayatında yer alabilmektedir. Kadının iş hayatında yer almasını da belirli saatler boyunca olması gerektiğini söylemiştir.

Türkeş bir dönem Atsız ile birlikte anılmış fakat daha sonra yolları ayrılmıştır. Türkeş'i Atsız'dan ayrı tutan en önemli görüşünün hoşgörüsü olduğunun söylenmesi mümkündür. Çünkü Türkeş kendi davasında yanındakileri sahiplenmiştir. Kendine karşı olanlara da hoşgörülü davranarak, düşüncesini anlatmaya çalışmıştır.

Üç düşünürün söylemleri incelendiğinde kadın ile ilgili düşünceleri arasında farklılıklar olduğunun görülmesi mümkündür. Fakat ortak nokta olarak kadınların evin işlerini yapan, çocuklarına ve eşlerine bakan kişiler olduğu belirtilmiştir. Atsız diğer iki düşünüre göre daha sert ve katı bir görüşle kadınların toplumdaki yerini çerçeve içinde kısıtlamıştır.

SONUÇ

İnsanlık tarihine bakıldığı zaman kadın ve erkeklerin belirlenmiş toplumsal cinsiyet kurallarına göre hareket ettiği görülmektedir. Bu durum insanlığın en ilkel çağlarından itibaren görülmektedir. Örneğin erkekler vücut güçlerinin avantajını kullanarak, avcılık yapar; kadınlar toplayıcılık ve çocuk bakıcılığı ile yetinmektedir. Bu durumun ana nedeni teknolojinin gelişmemiş ve ilkel bir dönemde yaşanmasıdır. Bu düzen teknolojinin gelişmesi, insanların yerleşik yaşama geçmesi ve toplulukların oluşmasına kadar devam etmiştir. Kadınlar, doğu ve batı uygarlıkları içinde kendi hak ve özgürlüklerini kazanmak için çaba sarf etmektedir. Çünkü erkek hegemonyası altında kadının varlığı sürekli olarak hor görülmüştür.

Çalışmanın sonucunda Osmanlı'nın son dönemlerinde kadın hareketlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Fakat kadınlar, iş ve politika alanında sınırladığı için kadın hareketlerinin resmiyete dökülmesi mümkün görülmemiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların kurduğu dernek ve dergiler ile kadınların sesi iş, sosyal ve ekonomik alanda duyulmaya başlanmıştır. Ayrıca kadınların ev hayatı dışında kendi kazancını sağlayabileceği ve söz hakkının bulunabileceği alanlar oluşturulmuştur.

Osmanlı Dönemi'nde kadınların eğitim alma, siyasi kararlarda söz hakkında bulunma gibi özellikleri yoktur. Toplumun üst tabakasında yer alan kadınlar eğitim hakkına sahip olabilmektedir. Bunun dışında aldıkları eğitimi bir yerde kullanma ve gelir etme hakları bulunmamaktadır.

Osmanlı'nın son dönemlerinde meydana gelen ekonomik ve sosyal sorunlar ile batılılaşma hareketleri oluşmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti, Batı teknolojisini gelişmesini takip etmemiş ve kendini dış dünyaya kapatmıştır. Fakat zaman içinde hükümetin değişmesi, toprak kayıpları, Osmanlı Devleti'nin Batı ile ilgili görüşlerini dikkate almasını sağlamıştır. Bu dönemde kadınlar ile ilgili hareketlerin yapıldığı da görülebilmektedir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nde kadınları, özgürlük, seçme ve seçilme hakları bulunmamaktadır. Kadınlar bununla ilgili takma isimler kullanarak, yayın ve basın organlarında çeşitli yazılar yayımlamışlardır. Aynı zamanda Nezihe Muhiddin öncülüğünde ilk kadın fırkası kurulmuştur. Cumhuriyet ve Osmanlı tarihinde Nezihe Muhiddin kadın hareketlerinin başlatılmasında öncü rolünü üstlenmiştir. Kendi öncülüğünde gerçekleştirdiği Kadınlar Halk Fırkası bu alanda atılan ilk adımlardan birisi olmuştur. Fakat fırka kurulduğu dönemde kadınların siyasi alanda söz hakkı bulunmadığı için resmi haklarını alamamıştır. Nezihe Muhiddin Kadınlar Halk Fırkası üzerine yaptığı başarısız girişim ile kendi arayışlarına girmiş ve kadınlarla ilgili Türkiye Kadınlar Birliği şeklinde dernek oluşturmuştur. Bu derneğin ilk özelliği devletin bütün yasal izinlerine sahip olmasıdır. Bu dernekle beraber Nezihe Muhiddin ilk para getirisi olan Kadın Mecmuasını yayımlamıştır.

Kadın Mecmuasında kadınların sorunları, hak ve özgürlükleri dile getirilmektedir. Aynı zamanda Türk Kadınlar Birliği'nin (TKB) de gücü kullanılarak, kadınlar arasında bilinçlendirme yapılmaya da çalışılmaktadır. Birliğin ilk amacı bilinçlenme olduğu için kadınlar arasında eğitim seviyelerinin belirlenmesi ve kadınların eğitimine önem verilmesi konusu gündem olmuştur. TKB kadınların siyasi alanda ve sosyal alanda özgürlüklerini kazanabilmesi için çeşitli uğraşlar içinde yer almıştır. Fakat Muhiddin'in aşırı hareketleri ile kadınlar arasında ayırım yapması, hükümetin kadın hareketlerini kısıtlamasına neden olmuştur.

Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte kadın hakları ve özgürlükleri gündeme gelmiştir. Atatürk kadınların, Türk milliyetinin ilerlemesi ve modern toplum yapısını yakalaması için eğitim almalarının gerekli olduğunu savunmaktadır. Bununla ilgili Kurtuluş Savaşı'nda kadınların milli mücadele desteğini de sürekli olarak dile getirmektedir.

Türk milliyetçiliğinin gelişimi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ideolojisine göre Kemalist düşünce yapısı bulunmaktadır. Tarih kitaplarında düşünürler bununla ilgili Sovyet Rusya rejiminin Türkiye'de komünist parti sistemleri kurarak sağ ve sol ayrımı yarattığını düşünmektedir. Türkiye'de komünist rejimi ortaya çıkması sağ düşüncenin ideolojisine ters olduğu için büyük sorunlar meydana gelmiştir. Özellikle Atsız'ın "Orhun" dergisinde yayınladığı başvekil mektuplar serisi oldukça sert bir dille uyarı niteliğinde olmuştur. Atsız ülkenin komünist rejimi desteklediğini ve komünist rejimin içinde bulunan kişilerin de vatan haini olduğunu söylemiştir. Bu düşünceye göre Atsız devlet ve devletin çalışanlarına vatan haini ile suçladığı tartışma konusu olmuştur. Atsız ile birlikte Alparslan Türkeş'te yargılanmış ve 10 yıla yakın hapis cezası almıştır. Fakat Alparslan Türkeş ve Atsız'ın ideolojilerini aynı olduğu ancak uygulama şekillerinin ve kadına bakış açılarının da farklı olduğu söylenebilmektedir.

Çünkü Atsız eserlerinde kullandığı üslup ile birlikte Türk olmayan insanların, Türk düşünce ve yapısına zarar vereceğini ve bu ideolojiyi bir şekilde bozacağına düşünmektedir. Atsız'ın kadın söylemlerine bakıldığında kadın ve erkek arasında büyük bir ayırmacılık yapması görülmektedir. Erkeklerin kadınlardan daha üstün olduğunu düşünerek, kadınların ev hayatı dışında eğitim almasını oyalanmak olarak görmektedir. Çünkü Atsız'a göre bir kadın sadece ev işleri ve kocasına hizmet etmekle yükümlüdür.

Atsız haricinde araştırmada yer alan Ziya Gökalp ve Alparslan Türkeş bu ideolojileri savunmamaktadır. Ziya Gökalp Cumhuriyet döneminde kadın ve erkek eşitliği üzerinde durmuş ve bununla ilgili eserlerinde Türk toplumlarını incelemiştir. Alparslan Türkeş de aynı şekilde Türk milliyetçi kimliğini koruyarak, Türk toplumunda kadının kutsal ve özel bir yeri olduğunu belirtmektedir.

Teze başlarken belirlediğimiz araştırma sorusunda Gökalp, Atsız ve Türkeş'in kadın söylemlerinin farklı olduğu yaptığımız literatür araştırması ile doğrulanmıştır. Tezde yer alan Türk düşünürlerin buluştuğu tek ortak payda Türkçülük ve Milliyetçilik anlayışıdır. Fakat bu

anlayışın desteklenmesi ve uygulanması düşüncelerine göre değişiklik göstermektedir. Aynı şekilde kadın söylemleri arasında da farklılıklar görülebilmektedir.

Gökalp kadın söylemlerinde sürekli olarak eski Türk geleneklerinden ve adetlerinden örnekler vermiştir. Buna göre kadın siyasette, toplumda ve ailede önemli bir yere sahiptir. Ayrıca kadın ve erkek siyasette eşit bir şekilde yer almaktadır. Ayrıca savaşçı, anne, temizlikçi, dokumacı, vs. özellikleri kadınlara atfedilmiştir. Kadının evlenmeden önce ve evlendikten sonra ailedeki yeri önemlidir. Gökalp buna örnek olarak eski Türk toplumlarındaki evlilikleri göstermiştir. Eğer genç kız talibini beğenmezse kendi fikrini belirtmekte özgürdür. Teknolojik yapının da gelişimi göz önüne alındığında kadınları eğitim hayatında da faal bir yeri olduğunun söylenmesi mümkündür.

Atsız'ın kadın söylemleri Gökalp'e göre daha baskıcı ve sert olduğunun söylenmesi mümkündür. Atsız'a göre Türk toplumunda erkekler çok değerli olup, kadınların daha geri planda bırakılması gerektiğini belirtmiştir. Öyle ki erkeklerin, kadınlardan etkilenmemesi adına eğitimde kadınların da geri tutulması gerektiğini, kıyafetlerinin belirli bir çerçevede olması gerektiğini belirtmiştir. Atsız savaş odaklı yaklaşımı dikkate aldığı için erkeklerin askeri ve tehlikeli eğitimleri almasını sürekli olarak belirtmiştir.

Türkeş, Gökalp ve Atsız'la karşılaştırıldığı zaman kadın söylemlerinin iki görüşün benzer fakat farklı olduğu söylenmesi mümkündür. Türkeş'in siyasi görüşünde yayınladığı Dokuz Işık Doktrininde kadın ve erkeğin eşit bir şekilde belirlenen ilkelere uyması gerektiğini belirtmiştir. Türkeş bu düşüncelere ek olarak kadının her şeyden önce bir anne olduğunu iş ve siyaset hayatında kadının annelik görevlerinden sonra erkeğe tamamlayıcı olarak görev alması gerektiğini belirtmiştir. Atsız düşüncelerinde kadının siyaset ve eğitim hayatında geride durması gerektiğini; Gökalp kadın ve erkeğin siyaset ve toplumda eşit olduğunu; Türkeş kadının annelik görevlerinden sonra siyaset, iş ve sosyal yaşamda yer alabileceğini belirtmiştir. Atatürk'ün miras bıraktığı milliyetçi Türk toplumunda kadınların eğitim ve siyasi hayattaki desteklerine her zaman önem verilmiştir. Bu konu ile ilgili kadınların annelik vazifelerinin yanına Türk milliyetçiliğinin savunucusu olduklarını da söylemektedir. Bu sayede kadınlar gelecek nesillere Türk geleneklerini, örf, adetlerini, terbiyesini ve milliyetçiliğini aktarabilmektedir. Literatüre bakıldığı zaman kadınların toplumda önemli bir yer kapladığı anlaşılmaktadır. Kadınlar evde ve iş hayatında toplumun önemli bir noktasını oluşturmaktadır. Çünkü toplumun temelini oluşturan aile yapısında anne eğitici ve öğretici görevini üstlenmektedir. İş yaşamında toplumun ahlakı, sosyal yapısı ve gücünü temsil etmektedir. Bu yüzden Türk kadınının her zaman eğitim ve sosyal alanda desteklenmesi, Türk milliyetçiliğinin görevlerindedir. Bu bilinçle Gökalp, Atsız ve Türkeş'in daha iyi nesiller yetiştirmek, adına tarihi mücadeleler içerisinde rol alan İlbilge anamız, Hayme anamız, Ahi Teşkilatı'nın kurucusu Fatma Bacı, Fransız karakoluna yapılan bir baskın sırasında iki askere yardım edeyim derken şehit düşen, milli hafızalara kazınan Osmaniyeli Tayyar Rahmiye Hanım, sırtlarına cephanesarı aynı zamanda kucaklarında emzikli bebekleri taşıdıklarını Türk kadınları, Şerife Bacı gibi bir çok isim gelip geçmiştir tarihin tozlu sayfalarında. Cinsiyet ayrımının farklılaştırıcı ve dışlayıcı etkisini bir yana bırakarak denilebilir ki, kadınlarla erkekler yaşadıkları toplumun

teşkilatlanmasını, işleyişini, genel çıkarını gözetme ve belirleme sorumluluğuna sahiptir. Kadınlar hayatın içinde aktif ve fedakârca mücadele ederken, demokratik imkân ve fırsatlardan mahrum olmaları elbette kabul edilemezdir. Kadının dışlanması demek, insanlığın ötelenmesi, insani mirasın örselenmesi demektir. Kadının ikinci plana itilmesi insani değerlerin ayağa düşmesiyle bir ve aynı anlama gelecektir. Türk kadını milli şerefimizin abidesidir. Türk kadını milli güvencedir. Nitekim Türk kadını yuvasının da yurdunun da zarafet, zekâ ve ziynetle taçlanmış mimarıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2019). Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın. *İnsan & İnsan*, 6(21), 395-411.
- Acar, H. (Ed.). (2018). *Milliyetçilik Tipolojileri*. Bursa: Nobel.
- Acet, M. T. (2014). Ziya Gökalp'ta Din ve Milliyetçilik. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan A. (1969). *Medenî Bilgiler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ak, Y. (2015). *Türkçülüğün Tarihi, Türkçülük Cereyanı, Türk Ocakları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Akad, M. (2017). *Kamu Hukuku Bilgisi*. İstanbul: Der Kitabevi.
- Akar, F. ve Savut, E. (2020). Siyasal Liderlik Bir Siyasal Lider Olarak Muhsin Yazıcıoğlu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), 829-854.
- Akçura, Y. (2011). *Üç Tarz-ı Siyaset*. Kilit Yayınları, Ankara.
- Akçura, Y. (2019). *Türkçülüğün Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Akgül, Ç. (2011). *Militarizmin Cinsiyetçi Suretleri: Devlet, Ordu ve Toplumsal Cinsiyet*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Akıncı, A. (2019). Milliyetçiliğin Kökenleri: Etnisite/Ulus (Millet) İlişkisi. *İnsan & İnsan*, 6(21): 413-430.
- Akpınar, B. T. (2019). Erken Cumhuriyet Dönemi Ulus İnşa Sürecinde Milliyetçilik ve Kadın İmgesi: Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Romanlarında Kadın İmgesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksakal, E. (2014). Muhafazakâr ütöplast aydın; Hüseyin Nihal Atsız ve romanları. (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi.
- Aktoprak, E. ve Kaya, A. C. (2016). *21. Yüzyılda Milliyetçilik Teori ve Siyaset*, İletişim Yayınları.
- Alperen Ocakları Eğitim Kültür ve Dayanışma Vakfı Resmi Sayfası (2020). Muhsin Yazıcıoğlu hakkında. Erişim adresi: <http://www.alperenocakları.org.tr/muhsin-yazicioglu.html>.
- Alsaç, N.T. (2009). Türkiye'de Milliyetçilik ve Kalkınma: Alparslan Türkeş'in Çalışmaları ve Günümüzdeki Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul.
- Altınay, A. G. (2016). *Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm, Vatan, Millet, Kadınlar*, Haz. Ayşe Gül Altınay, 6. bs., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arat, Z. (1998). "Kemalizm ve Türk Kadını", 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Ed. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Arslan, S. (1981). *Atatürk Milliyetçiliği, 100. Yıl Atatürk Konferansları*. Ankara: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yayını.
- Arvasi, S. (1994). *Türk İslam Ülküsü* (Cilt 1). İstanbul: Burak yayınevi.
- Aşa, Emel (1993) Fatma Aliye Hanım, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Basılmamış (Doktora Tezi), İstanbul.
- Ateş, T. (2009). *Siyasal Tarih*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Atsız, H. N. (1942). Gençlik ve ahlak, *Bozkurt Dergisi*, (2).
- Atsız, H. N. (1992). *Dalkavuklar Gecesi Z Vitamini*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2021a). *Ruh Adam*. Ötüken Yayınları.

- Atsız, H. N. (2021b). *Deli Kurt*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022a). *Bozkurtlar*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022b). *Türk Ülküsü*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022c). *Yolların Sonu*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022d). *Turancılık Milli Değerler ve Gençlik*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022e). *Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022f). *Tarih, Kültür ve Kahramanlar*. Ötüken Yayınları.
- Atsız, H. N. (2022g). *Türk Tarihinde Meseleler*. Ötüken Yayınları.
- Aydın, S. (1999). *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve "Türk Kimliği"*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Aydın, S. (2000). *Modernleşme ve Milliyetçilik*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Aydın, F. (1998). Atatürk ve Milliyetçilik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14(42): 758- 777.
- Bakacak, A. G. (2009). Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 44.
- Balcı, M. ve Tuzak, M. (2017). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi. *Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1: 43-51.
- Bars, M. E. (2017). Ziya Gökalp ve Türkçülük Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2), 38-51.
- Başgöz, İ. (2011). Türkiye'de Folklor Çalışmaları ve Milliyetçilik (çev. Serdar Uğurlu). *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 6(3), 1535-1547.
- Baykan, A.ve Ötüş, B. (1999). *Nezihe Muhittin ve Türk kadını 1931*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bayraktar, Ö. (2016). Ülkücü Harekette Bölünme: Milliyetçi Hareket Partisi ve Büyük Birlik Partisi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birecik, N. (2004) Kimliğini Arayan Türk Kızı, *Genç Asena*, 5: 24.
- Birol, İ. (2009), *Gül'ün Şavkı*, Ankara: Alperen Yayınları.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, T. ve Can, K. (2000). *Devlet Ocak Dergâh*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Budak, A. (2019). Azerbaycan Müsavat Partisi'nin 1911-1923 Yılları Arası Faaliyetleri. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Büyük Birlik Partisi Resmî Web Sayfası (2020). Muhsin Yazıcıoğlu hakkında, Erişim adresi: <https://www.bbp.org.tr/sayfa/muhsin-yazicioglu>.
- Canbaz, F. (2007). *Çok Eşlilik Taaddüd-i Zevcat Fatma Aliye Mahmut Esad*, Ankara: Hece Yayınları.
- Caporal, B. (1982). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Carr, E. H. (2019). *Milliyetçilik ve Sonrası*, Çev. Osman Akınay. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cengiz, O. (2018). *Alparslan Türkeş ve Dokuz Işık*. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.
- Cengiz, O. (2020). *Alparslan Türkeş Başbuğ*. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.

- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, Çev. Cem Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Copeaux, E. (2017). *Türk Milliyetçiliği: Sözcükler, Tarih, İşaretler*. Çev. Görkem Doğan, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coşar, Ö. ve Simten, A. (2015). *Milliyetçiliğin Erkek Anlatısı: Eril Pasajlarda Kadın Silüetleri*. Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet, Haz. Simten Coşar, Aylin Özman, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çaha, Ö. (2015) Kadın ve Adalet Zirvesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi Panel Sunuları ve Sonuç Bildirisi*, 6-35.
- Çakıl Dinçer, G. (2017). 1970’lerden Günümüze Türkiye’de İslamcı Kadın Hareketi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, M. F. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Atatürk Milliyetçiliği ve Anayasa Mahkemesi Kararlarındaki Görünümü, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(12), 79-95.
- Demirdağ, E. (1990). Çevremize Nasıl Bakıyoruz. *Bizim Gergef*. 1: 33.
- Demirdirek, A., (1993). *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*. İstanbul: İmge.
- Deniz, F. (2006). İmparatorluktan Ulus Devlete Geçişte Akçura, Gökalp ve Mustafa Kemal’in Yeni Siyaset Arayışları. *Divan İlmî Araştırmalar*, 21(2), 35-62.
- Doğramacı, E. (1997). *Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dokuz Işık Milliyetçilik Yolu. (1974). Ankara: MHP Genel Merkez Yayınları.
- Durakbaşa, A., (2007), *Halide Edib Adivar: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim.
- Duran, M.. (2011). Türk Milliyetçiliğinin Üç İdeoloğu: İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı.
- Durgun, Ş. (2014). *Ulus İnşası ve Milliyetçilik*. Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Enloe, C. (2013). *Feminizm, Milliyetçilik ve Mİlitarizm*. Altınay, A. (Der.), Vatan, Millet, Kadınlar içinde (203-227). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Enloe, C. (2016). *Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm*, Çev. Ayşe Gül Altınay, Tansel Güney, Vatan, Millet, Kadınlar, Haz. Ayşe Gül Altınay, 6. bs., İstanbul, İletişim Yayınları.
- Erdal, İ. (2020). MHP’nin Türk Kimliği ve Türk Milliyetçiliği Anlayışı ve Türk Dünyası’na Bakışı. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 185-200.
- Ertan, T. F. ve Örs, O. (2018). Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir? *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 62: 39-84.
- Ertugay, F. (2017). *Türkiye’de İdeolojiler ve Devlet Algısı -Kemalizm, Milliyetçilik, İslamcılık, Sosyalizm*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Feriha K. (1999). *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Farklı Sınıflardaki Osmanlı Kadınına Genel Bir Bakış, Osmanlı 5 Toplum*, Ed. Güler Eren, Kemal Çiçek, Cem Oğuz, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Fevzioğlu, T. (1985). Atatürk ve Milliyetçilik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(2), 353- 411.

- Filizok, R. (2005). *Ziya Gökalp*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Georgeon, F. (2009). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930)*, (çev.) Ali Berktaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1982). *Türkçülüğün Esasları*, Hz. Mehmet Kaplan, 2. bs., İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gökalp, Z. (2013). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gökalp, Z. (2014a). *Türk Töresi*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2014b). *Türkçülüğün Esasları*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2014c). *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2014d). *Yeni Hayat*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2015b). *Kızılma Şiirler*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2015c). *Türk Medeniyeti Tarihi*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2015d). *Altın Işık Masallar Menkıbeler Tarih Hikayeleri*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2016a). *Hars ve Medeniyet*. Bilge Oğuz Yayınları.
- Gökalp, Z. (2016b). *Milli Tetebbular "Milli Tetebbular Mecmuası" Yazıları*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2016c). *Çınaraltı Yazıları*. Ötüken Yayınları.
- Gökalp, Z. (2018). *Türk Ahlakı*. Bilge Oğuz Yayınları.
- Göksel, B. (1984). *Atatürk ve Kadın Hakları*. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 1(1), 213-235.
- Göksel, B. (1988). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Göle, N. (2001). *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gümüşoğlu, F. (1994). 1928'den 1994'e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü.
- Hayes, C. J. H. (2010). *Milliyetçilik: Bir Din: Batı Siyasal Düşüncesinde "Ulusalçılık" Tasavvuru*. İstanbul: İz Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2000). *Devrim Çağı 1789-1848*. Çev. Bahadır Sina Şener. Ankara: Dost Yayınları.
- Irmak, S. (1989). Atatürkçülüğün İlkeleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 5(15), 489- 522.
- Kadıoğlu, A., (1998). Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) Ayşe Berktaş Hacımirzaoğlu, içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1970). *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Kafesoğlu, İ. (1999). *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kapıcı, U. C. (2022). Hüseyin Nihal Atsız'ın Din ve Milliyetçilik Anlayışı. (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Karaca, Ş. (2011). Fatma Aliye Hanımın Türk Kadın Haklarının Düşünsel Temellerine Katkıları. *Karadeniz Araştırmaları*, (31):93-110.
- Karadeniz, H. B. (1999). XVI. Yüzyılda Rumkale. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Karakaş, M. (2012). Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği. *Doğu Batı*, Yıl: 9 (38), s. 57-76.

- Kaynar, H. (2012). *Projesiz Modernleşme: Cumhuriyet İstanbul'undan Gündelik Fragmanlar*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Keskin, M. (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: AKDYYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kocatürk, U. (1984). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Turhan Yayınları.
- Köseoğlu, N. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kurnaz, Ş. (2008). *Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü Emine Semiye*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kurtoğlu, Z. (2004) Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Siyaset, 202.
- Küçüktepe, F. (2015). Dalkavuklar Gecesi- Z Vitamini, Tarih Kritik, 4, 83-88.
- Maraşlı, E. (2015). Türkiye'de Askeri Darbe Teşebbüsleri. Bilgeoğuz Yayınları.
- Mutlu, K. (2022). Yusuf Akçura'nın Milliyetçilik Anlayışı. Yüksek Lisans Tezi. Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Batman.
- Oğuz, A. (2012). Rusya Türklerinin Türk Milliyetçiliğiyle İlişkileri. *Doğu Batı*, Yıl: 9 (38), 109-124.
- Öncü, A. ve Tekelioğlu. (2009). *Şerif Mardin'e Armağan*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, G. (2020). Ülkücü Kadınlar ve Kadın Kimliğinin İnşası: 'Asenalar, Fe Dergi 12, 2, 116-128.
- Özer, M. A., Ayhan, U. ve İrdem, İ. (2018). Liberal Milliyetçilik ve Türk Milliyetçiliği: Bir Dikotomi Mı Yoksa Uygulanabilir Bir Argüman Mı?, *TESAM Akademi Dergisi*, 5(1), 35-62.
- Özkan, A. (2005), Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoglu'nun Türkiye'nin Kültür ve Düşünce Hayatına Etkileri, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Özkaya, Ö. (2019). Türkiye'de Ülkesel Bütünlüğün Korunması Açısından İdarenin Bütünlüğü İlkesi. Doktora Tezi. Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkırımlı, U. (1999). *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: Gündüz Basım Yayım Dağıtım.
- Özkırımlı, U. (2020). Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış, Ankara: Doğu Batı.
- Öznur, H. (2016). *Muhsin Yazıcıoğlu Külliyyatı* (Cilt 1). Ankara: Akçağ 3.baskı.
- Öztürk, E. (2007). Türk Kadınının Feminizme Bakışı. İstanbul: Karmat Yayınları.
- Renan, E. (2016). *Ulus Nedir?* Çev. Gökçe Yavaş, İstanbul, Pinhan Yayıncılık.
- Rousseau, J. J. (2011). *Toplum Sözleşmesi*, Çev. Vedat Günyol, 8. bs, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Safa, P. (2020). *Türk İnkılabına Bakışlar*, İstanbul: Ötüken.
- Sağ, Vahap. (2001). Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 9-23.
- Sancar, S. (2011). Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar. Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan. Derleyen: S. Sancar, Türkiye'de Kadın Hareketinin Politigi: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Saraçgil, A. (2005). *Bukalemun Erkek*, Çev. Sevim Aktaş, Redaksiyon. Öykü Özgün, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Silleli, M. D. (2010). *Muhsin Yazıcioğlu Destanı*. Isparta: Manas Yayınevi.
- Smith, A. D. (2013). *Milliyetçilik*, (Çev: Ümit Hüsrev Yolsal). Ankara: Atıf Yayınları.
- Spencer, P. ve Wollman, H. (2020). *Milliyetçilik*. Yeni İnsan Yayınevi.
- Tanıl, B. (2000). Devlet Ocak Dergâh 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket. İletişim Yayınları.
- Taşkın, E. (2022). Atatürk Milliyetçiliği İlkesinin Türk İdare Hukukuna Olan Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.TDK.
- Milliyetçilik. Erişim Tarihi: 5 Aralık 2022. <https://sozluk.gov.tr/>.
- TDK. Millet. Erişim Tarihi: 5 Aralık 2022. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Tokdoğan K. (2012). Nagehan, "Örgütlü Milliyetçi Kadınların Milliyetçilik ve Toplumsal, Cinsiyet Algısı," (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toprak, Z. (1988). Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti, Kadın Askerler ve Milli Aile, *Tarih ve Toplum Dergisi*, 9(51).
- Toprak, Z. (2019). *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*: Kültür, İstanbul.
- Tunç, H. ve Bilir, F. (1998). Cumhuriyet Dönemi Anayasalarımızda Milliyetçilik Anlayışı ve Atatürk Milliyetçiliği, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2): 0-0.
- Turan, R. (2002). *Milliyetçiliğin Dayandığı Temel: Millet*, Ankara.
- Turhan, E. (2019). Bir Siyasi Olarak Muhsin Yazıoğlu ve Büyük Birlik Partisi (1993-2009). (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Türk Hukuk Lügatı, Milliyetçilik, Erişim Tarihi: 5 Aralık 2022, <https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-lc3bcgatc4b1.pdf>.
- Türk Hukuk Lügatı. Millet., s.234. Erişim Tarihi: 5 Aralık 2022. <https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-lc3bcgatc4b1.pdf>.
- Türkeş, A. (1968). *Dokuz Işık*, Kanaat Matbaası, Konya.
- Türkeş, A. (1972). *1944 Milliyetçilik Olayı*,2.Baskı, İstanbul: Kutluğ Yayınları.
- Türkeş, A. (1974). *Yeni Ufuklara Doğru*, İstanbul: Kutluğ Yayınları.
- Türkeş, A. (1975). *Temel Görüşler*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Türkeş, A. (1976). *Türkiye'nin Meseleleri*, İstanbul: Kutluğ Yayınları.
- Türkeş, A. (1977). *Anarşi Ve Ecevit*, İstanbul: Dokuz Işık Yayınları.
- Türkeş, A. (1979). *Gönül Seferberliğine*. Ankara: Hasret Yayınları.
- Türkeş, A. (1980). *Bunalımdan Çıkış Yolu*, İstanbul: Yeni Yayınları.
- Türkeş, A. (1994) *Kahramanlar Ruhü*, İstanbul: And Yayınları.
- Türkeş, A. (2020). *1944 Milliyetçilik Olayları*, İstanbul: Bilgeoğuz.
- Türkeş, Ö. (2003) "Genel Bir Bakış", Türk Romanında Kurtuluş Savaşı içinde, der. Mürşit Balabanlılar, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 1 1-23.
- Unat, N. A. (1998). Türkiye'de Kadın Hareketleri ve Küreselleşme. *Aydınlanmanın Kadınları*, Haz. Necla Arat, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 1998.
- Üstel, F. (2014). *Makbul Vatandaşın Peşinde İkinci Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, 6. bs., İstanbul, İletişim Yayınları.
- Yaşlı, F. (2020) *Türkçü Faşizmden "Türk-İslam Ülküsü'ne. Yordam: İstanbul*.
- Yaylı, H. (2009). Fransız Devriminden Günümüze Ulus-Devlet. *Türk Yurdu*, 98(262), 22-28.

- Yesevi, Ç. G. (2012). Türk Milliyetçiliğinin Evrimi, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 4(2): 75-85.
- Yıldız, A. (2007), *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, İ. (2005). Sesleniş, *Genç Asena*, (9), 27-29.
- Yılmaz, T. (2019). Hüseyin Nihal Atsız'ın din ve toplum görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi.
- Zihnioğlu, Y. (2003). Kadınsız inkılap (Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası. Kadın Birliği). İstanbul: Metis Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Atatürk Türkiye'sine Bir Ulusun İnşası: Jön Türk Mirası*. Çev. Lütfi Yalçın, Ankara: Akılçelen Kitapları.

EKLER

EK.1. Kadınlar Dünyası Mecmuası

برنجی سته - نومبر، ۱۰۰ ۱۶ جمعه از کسبی ۲ آذرین ماه ۱۳۳۰ - ۱۵ ذی الحجه ۱۳۳۱

نسخه می ۶۰ پاره در

صاحبیه امتیاز: ن. علویه مولان

نسخه می ۶۰ پاره در

آدرس
نور عثمانی، جوازنامه
سرری مسجد
نومبر ۱۶
سنگار
کوتدیبلان مقالات
درج ایلمسون ایلمسون
انگده ایلمون

اپونه مدلی
سنگار بوسنه اجراییه
۱۰۰۰ الی الی ۶۰
عروشدر
مکان امینیه ایلمون
سنگار ۳۸ الی الی
۶۰ فرانتور

KADINLAR DÜNYASSI "MONDE FÉMININ.. "Constantinople.

قاریتلق، متوقومالین مدالنه ایلمون، جمعیلمون کویلی لیر اولور، مصور شریفدر
محررین جنس و معذب خریق ایلمون شریف عثمانلی خانقاری آناریه گماندر

حیات عالمین برصغیره موسیقی

Kadın Esentleri Kütüphanesi
Bilgi Merkezi Vakfı

Müstakil ve kadın namzedler Halkta seçim alâkasını son dereceye çıkardı, herkes cumayı bekliyor

Muallim İhsan Şerifle Nezihe Muhittin de namzedliklerini koydular - İlk defa sayılay olacak kadınlarımız kimlerdir?

Yeni sayılay namzedleri malûm olduktan, sayılayı müstakillen namzedliklerini koyanlar da anlaşıldıktan sonra bütün iş cuma günü yapılacak intihabın hazırlanma kalmış gibidir. C. H. F. namzedlerinin cuma günü yapılacak intihabın ittifak reyile intihab edilecektir. Her muhakke ol - makla beraber bu defa memlekette 16 müstakil sayılay seçilmesi umumî alâkayı celbetmektedir.

Fırkada, Belediyede seçim hazırlıkları devam etmektedir. Dün Intihab Teftiş heyeti gene toplanarak son hazırlıkları ve müstakillen namzedliğini koyanların müracaatlarını tetkik etmiştir. Şimdiye kadar müracaat eden müstakil namzedlerin hepsinin de variyetli usule muvafık görülmüştür.

Dün Fırka Vilâyet heyeti başkanı Antalya sayılayı doktor Cemal Tunca Belediyeye gelerek Vali Muhittin Üstündağ ile uzun müddet görüşmüştür. Bu görüşmede cuma günü yapılacak müracaat ve intihabın şekli kararlaştırılmıştır.

İhsan Şerifin namzedliği

Memlekette 40 senedir talebe yetiştirmiş kıymetli bir boca olan İhsan Şerif te İstanbul sayılayı için müstakillen namzedliğini koymuştur.

İhsan Şerif Nümevî Terakki mektebinde genç bir muallimken milletin göğsüne kurulan saltanat tahtını devirmek için yapılan inkılâb teşebbüsüne iştirak etti (312 vak'ası). Bir ihbar

Sağda Fırkadan kadın namzedlerinden doktor Fatma Şahir, ortada müstakillen muallim İhsan Şerifin, hocasının fırkadanın birinci yıl merasiminde talebelerinin omuzlarında alınmış bir resmi, solda müstakillen Nezihe Muhittin

Fırka namzedlerinden doktor Şahir Ahmed ve ressam Şevket

Yıldızın teşebbüsün neticesi kalması üzerine Urfaya sürüldü. Orada bir idadi mektebi kurdu ve on üç sene bu mektepte müdürlük ve muallimlik etti. O taassub ve istibdad devrinde bu mektep memleketin en feyizli üfan ocağından biri olmuştur. Urfada ilk defa olarak bir kız mektebi kurmuştur. Mevritiyeti müteakip İstanbul Erkek Muallim mektebinde tedris vazifesine devam etmiş ve kırk yedi seneye

varan talim hayatında binlerce genç muallim yetiştirmiştir. Talebesine kendisi çok sevdirmiş olduğu için mektep mübütinde «babas imile anılmıştır.

Nezihe Muhittin de namzed

Eski Kadın birliği reisi maharrir ve muallim Nezihe Muhittin de dün müstakillen İstanbul mebusluğuna namzedliğini koymuştur. Yeni kadın namzedi dün bu hususta bize şun -

«— 4 senedir Halk Fırkasına bağlıyım ve prensiplerine tamamen sadıktım. Önder Atatürk «serbest mebuslar da çıkın. İşleri samimi tenkid et - sine» dedi. Düşündüm ki ben içlerinden biri olmak itibarıyla daha samimi tenkidler yapabilirim.

Mesela bu fırka hükümet işlerinde, kendi esas programını tatbik edecek. Bunlar tatbik edilirken memleket işlerine çok uğramış, benim gibi çok samimi bir yurddışı hususî usulleri vardır. Fırkadan çok samimi, fakat daha olgun ve kendi yönlerinden tenkidlerini yapacak bir unsur olarak namzedliğimi koyuyorum.

Program koymıyacağım. Çünkü fırka programında herşey vardır.

Bu memlekette kadınlık için ne lâzımsa feragatle hepsini yaptım. 24 senelik mesaim meydana. Sonra benim mübütif mekteplerde okuttuğum talebeler var. Hepsine nasıl yurd aşkı verdiğimi herkes bilir.»

Kütahya mebusluğu

Son dakikada haber verildiğine göre (Arhiv beşinci sayıfada)

EK.3. Kadınlara Meb'us Seçme Ve Seçilme Hakkı Kabulü

Büyük Millet Meclisi, dün yaptığı tarihi toplantıda kadınların meb'us seçme ve seçilmelerini alkışlar arasında ittifakla kabul etti

1923

1924

Millet Meclisi dün intihabın yenilenmesine de karar verdi

Meb'us intihabı kanunu tadil edildi, tadilat dün akşam hükümetçe vilâyetlere bildirildi ve hazırlıkların süratlendirilmesi istendi

Ismet İnönünün meclisteki nutku

Ankara 5 (Telefonla) — Meclis bugün öğleden sonra Kâzım Özalp'in başkanlığında toplandı. Meclis gündeminde Meclis kanunlarının tadilatı vardı. Meclis gündeminde Meclis kanunlarının tadilatı vardı. Meclis gündeminde Meclis kanunlarının tadilatı vardı.

Mevkûl ve garrimevki emlak haklarındaki teferrüat teahhüdünün geri verilmesi için Maliyenin güdüldüğü teahhüdün okunarak teferrüat teahhüdü geri verildi. (Meb'us intihabı hakkında)

Türk kadınlığı sevinç ve heyecan içinde

Kadınlara intihab hakkı verilmesi memlekette büyük memnuniyet uyandırdı, bugün Ankarada bir çetima yapılacak, Meclise telgraflar yağıyor

Kadın Birliğinin eski kongrelerine iştirak etmiş İstanbul kadınlığından bir kısım

Ankara 5 (Telefonla) — Kadınlara intihab hakkına esaslı edilmeleri Ankarada ve bütün memleketlerde kadınlar arasında büyük tesadüf ile oldu. Büyük Meclis meclislerinde telgraflar gelmektedir. Yarın öğleden sonra bütün Ankarada toplantılar olacaktır.

«Türk kadınına asker olmak hakkı da verilmeli»

Meclis koridorlarında göze çarpan bir cereyan

Savaşta Kazanda kadınlar meclisi için tükeltildiği zamanın yavaşlığı

Ankara 5 (Telefonla) — Bazı meb'uslar Meclis koridorlarında bütün siyasi haklarına sahip olan Türk kadınına asker olmak hakkının da verilmesini mevzuu bahsetmekte, bir kısım memlekette olduğu gibi kadın adayları teklifleri sahihi ve geri hizmetlere hazırlanma vasıfının kolaylaştırılabilirliğini söylemekteydiler.

Bugün

1. Meclis oturumunda — Siyasi meseleler. Yarın Akşam Akşam

2. Meclis oturumunda — Almanya Çukurova'da paralı askerler.

3. Meclis oturumunda — Azeri kadınları. Yarın öğleden sonra A. D. Toki Çukurova'da Kadınlara ve siyaseti. Yarın Habermis Yarın Habermis

4. Meclis oturumunda — Çukurova kadınları.

5. Meclis oturumunda — Yarın öğleden sonra.

YUNUS NADI

EK.4. Hüseyin Nihal Atsız'ın Şükrü Saraçoğlu'na Açık Mektubu

ADRES Fezullah Cad. 13 Maltepe (Kartal) İstanbul	ORHUN Aylık Türkçü Dergi	ABONE Yıllığı 250 K. Altı Aylığı 150 K. Yabancı Ülkeler için iki misli
---	------------------------------------	--

Sayı : 16 Sahibi ve Müdürü : Atsız 1 Nisan 1944

Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup

Sayın Başvekil

Orhunun mart sayısında size hitaben yazdığım açık mektup Türkçü çevrelerde çok iyi karşılandı. Yurdun türlü bölgelerinden aldığım mektuplarla telgrafiar büyük bir ekârı umumiyeye tercüman olduğumu bana anlattı. Size gelince, bunu sizin de iyi karşıladığınızı biliyorum. Orhunu okuduğunuz zaman hiç bir şey söylememiş, yalnız acı acı gülümsemiş olsanız bile yine iyi karşılamış olduğunuza inanırım. Çünkü ben o acı gülümseyişin mânâsını anlarım. Çünkü gönlünüzün bizimle birlikte çarpışma, yurt meselelerini tıpkı bizim gibi düşündüğünüze inancımız vardır.

Orhunnn resmî makamlar tarafından tamamen normal karşılanması da Türkiyede yazı hürriyeti olduğunu göstermek, hükümetin samimî Türkçülüğünü belirtmek bakımından çok iyi oldu. Çünkü her bakımdan su katılmamış Türk olan Orhun, bir Türk ülkesinde, bir Türk hükümeti tarafından kapatılmazdı, Türklüğün davasını haykıran, Türklük düşmanları üzerine resmî bakışları çekmek isteyen Orhun gibi bir dergi ancak Türk düşmanlarının hâkim olduğu bir ülkede, meselâ çarların veya haleflerinin ülkesinde kapatılabilirdi.

Sayın başvekil!

Bizim anayasamıza göre kominizm Türkiyede yasaktır ve devletimiz milliyetçi bir devlettir. Türk ırkının hususî yapısına, ahlâkî ve millî temayüllerine aykırı olan komünizmi Türkiyeye sokmak isteyenler millet bakımından soysuz ve namâst oldukları gibi kanun nazârında da haindir. Hiçbir millet kendi millî yapısına düşman saydığı fikirleri kendi ülkesinde yaşatmaz. Hürriyetin ve demokrasinin anayurdu olan İngilterede bile, savaş başlar başlamaz faşist fırkası lâgvedilip azaları hapse atıldı. Bütün dünyada, yurt düşmanlarına mûsamaha gösteren, hatta onlara mevki ve selâhiyet veren tek devlet Türkiyedir. Bu mûsamaha devletin kuvvetinden, kendisine güveninden de doğabilir. Fakat, Türkiyenin en kuvvetli olduğu bir çağda, büyük ve şanlı Fatih'in yaptığı mûsamahanın sonradan başımıza ne belâlar getirdiği düşünülürse, yurt ve millet düşmanlarına mûsamaha göstermekteki büyük tehlike derhal anlaşılır. En sağlam gövdeleri yere vuran şey de küçük birkaç mikrobun o gövdede bir köprübaşı kurmasıdır. Derhal temizlenmezlerse zamanla çoğalıp uzviyetin can alacak bir noktasını tahrip ederler. Sonrası yıkım ve dökümdür.

Türkiyede komünistler var mıdır sorusu bir takımları tarafından sorulabilir. Şunu unutmamalı ki komünistler hiçbir zaman biz komünistiz diye açıkça kendilerini ortaya vermezler. Onlar halk partisinin çok elastik olan altı okundan kalkışığı olarak kendilerini halkçı yurtseverler gibi ortaya atarlar. Fakat onların hakikî benliğini anlamak için dâbi olmağa lüzum yoktur. İrk ve aile düşmanlığı, din ve savaş aleyhtarlığı, faşistliğe hücum perdesi altında milliyeti baltalama, yurdumuzdaki azlıklara aşırı sevgi, her şeyi iktisadî gözle görüş onları açığa vuran damgalardır. En büyük düşmanları olan milliyetçilere

İlk Türk kadın yazarı

Fatma Aliye Hanım'ın hayat hikâyesi

Yazan: AHMET MİTHAT EFENDİ

Bugünkü dile çeviren: Bedia ERMAT

Kadınlara roman okutmak yararlı mı, yoksa zararlı mı?

Madmazel Alfa yirmi beş yaşını geçmiş bir kız olduğu halde gönül işleri üzerinde açıkça fikir yürütmez, ancak edebiyat ve felsefeyle uğraşır.

«**M**ADMAZEL Alfa, bana Fransız dilinin kurallarını yeniden öğretmekle işe başladı. Bunun yanı sıra unutmuyayım diye matematik dersi de yaptık. Giderek işi ilerlettik, tarih, edebiyat, felsefe de ele aldık. Anlatıklarını Fransız dilinde söyledik, cevapları da benler. Fransızca olarak beklerdi. Ders dışında bana Avrupa'da özellikle Paris'te olup bitenlerden söz ederdi. Fransa ve Prusya savaşlarında Almanların Paris'i kuşattığı dönemde Madmazel Alfa ailesi ile beraber Paris'te imiş. Bana, gördüğü ve duyduğu acı şeyleri uzun uzun anlatmaktan sıkılmazdı.

«Benim ondan faydalandığım kadar, o da benden faydalanıyordu. Başlangıçta, Türkçe bilmediği halde yavaş yavaş öğrendi ve ilerletti. Ben, Türkçe okuduğum romanları ona, Fransızca olarak anlatıyordum, o da bana aynı şekilde Fransız dilindeki edebî eserleri, kimi zaman Türkçe, kimi zaman Fransızca olarak özetliyordu.

«Böylece geceleri yatmamış, saat yediyi, sekizi (1) bulurdum. Daha sonraları, bana Fransızca romanlar ta, şimşığa başladı. Ayda iki liradan itibaren olan maşinisi için, istediğim herhangi bir kitabı kendim alabiliyordum. Madmazel Alfa'nın her ziyarete sekiz on saatten fazla bir süre durmadan konuşup söyleşi, şimşikten, bizim dersimiz, başka yerde verilen birer, ikiser saatlik ders,lerin beş altı katı oluyordu. Bu nedenle derslerin bana sağladığı fayda, özel ders olan diğer arkadaşlarımdan kat kat üstündü.»

Sonradan yazdığı bir mektupta Aliye Hanım, on dört, on beş yaşlarındaki ruh halini, uzun uzadıya anlatır, erkekten kaçma dönemine girdiği bu yıllarda, kendini büyük bir yalnızlık içinde bulup son derece sıkıldığını anlatır.

Bu dönemde Madmazel Alfa'nın gece kalmak üzere geldiği okşamlarda büyük bir sevinç duyarak onu karşılar, saatlerce canıyoldaşlığı ederek yalnızlığını unutmaya çalışır.

Anlatıklarına göre, on üç yaşına kadar olan zamanının çoğunu seşimlikte geçirir, oradaki değerli kitaplarla konuşup arkadaşlık edermiş. Harem daireesindeki kadınların konuşmalarını kanulardan hiç hoşlanmaz, anesinin yanında terbiyeli ve saygılı bir kız olarak katılmak zorunda olduğu bu toplantılar bitince, odasına kaçar, kitaplarına dalarmış.

Odasında Türkçe, Fransızca kitaplardan ve dergilerden başka hiç bir arkadaş olmadığından yakını, ailesini olduğu bilimsel ve edebî bilgilerini gösterecek paylaşıp, bunlar üzerinde konuşup tartışacak arkadaş bulamamaktan üzülmüş. Ancak Madmazel Alfa geldiği zaman yüzü gülermiş. Madmazel Alfa'nın babası Hakkı Efendi, gerçekten ilmi irfan sahibi bir Fransız olup İngiliz eşi de okuması ileri görüşlü bir kadındı. Bu ortamda yetişen kızları Alfa da, gerçekten zeki, yetenekli bir gençti. Avrupa milletlerinin çoğunun klasik eserlerini dikkatle okumuş olduğu gibi, çağdaş yazarları da yakından incelemiş ve fikirlerini benimsemiş olduğundan tam anlamıyla Aliye Hanım'ın arkadaşlığı, hatta öğretmenlik edecek durumda idi. Madmazel Alfa ile olan bu arkadaşlığın Avrupa edebiyatını öğrenmesi ve bilgisini genişletmesi bakımından Aliye Hanım için önemli son derece büyüktür.

Fatma Aliye Hanım'ın felsefe bilimine merak sarması, bu ilk gençlik yıllarında başladı. Kişiliğinin oluştuğu bu yıllarda, onun felsefeye karşı gösterdiği merakın üzerinde özellikle durmak gerekir.

Gazetelerde: «Kadınlara, roman okutmak fayda mı sağlar yoksa zarar mı?» konulu bir anket açılmıştı. Aliye Hanım ile karşılıklı birbirimize yazdığımız mektuplarda, biz de bu konuya uzun uzun yer verdik. Bilgilerini yalnız kitap okumakla elde edip dış dünyaya sırt çevirenler, bilgini alabilirler, ama filozof olamaz-

lar ilkesinden hareket eden Aliye Hanım, kitap okuma merakının yanı sıra, çevresinde olup bitenlere sürekli şekilde ilgi göstermekten geri kalmazdı.

«Madmazel Alfa, yirmi beş yaşını geçmiş bir kız olduğu halde gönül işleri üzerinde açıkça fikir yürütmezdi. O, ancak edebiyat ve felsefe ile uğraşır. Okuduğu sayısız romanlar, onun ahlakı üzerine hiç bir kötü etkiye bulunmamış, bunun aksine, özellikle aşkla ilgili konular onun gözünü açmış, işin korkuncu ve tehlikeli yönlerini kendisine göstermişti.

«Kızlar ve kadınlara kötü etki yapan, onların ahlakını bozan yalnız romanlar mıdır? Kadınların kendi aralarında yaptıkları sacma sapan konuşmalar, asıl kötü etkili bunlar, da aramak gerekmez mi? «Bilmem kimin oğlu, uzun yıllar bilmem kimin kızına âşık olmuş. Nice güçlükleri ve engelleri yenerak birbirlerine konuşmuşlar» gibi, anlatılan hikâyeler, aşk denilen, sevdâ denilen duyuyu renkli yönleriyle göz önüne seren bu hikâyeleri dinleyen genç kızlar da, gül pembe bir dünya içinde kendilerini arayıp bulacak âşkların yolunu beklerler...»

Aliye Hanım, şöyle yazıyordu: «Bu konuda, ilk konuşmamı Refika Hanım'la yaptım. Refika Hanım'dan size daha önce bahsetmişim. Sadık Bey odında bir okul öğrencisi ile aralarında karşılıklı bir sevgi belirmiş, birbirlerinin olmak için her şeyi göze almışlar. Refika Hanım, dinini değiştirip Müslüman oluncu,

evlenmelerine bir engel kalmamış. Mutlu bir evlilik hayatından bir yıl geçmeden, Sadık Bey, yeniden Beyoğlu âşemlerine dalmış. Refika Hanım salondakıca, «Bu böyle olacak, işine gelirse» cevabını vermekten dahi kaçınmamış. Bu sözler, beni büyük hayal kırıklığına uğrattı ve derin derin düşündü.

«Bunlar birbirlerini delice seven gençler değil miydi? Bir yıl içinde o aşk ne oldu?»

«Beni düşündüren ikinci bir olay da, Tanidıklarımın birinin kızı ile delikanlı arasında geçen aşk serüveni oldu. İki tarafın da aileleri, bu evlenmeyi istemiyorlardı. Bu iki genç, ana-baba yuvalarını bırakarak kaçtılar ve evlendiler. Sonunda araya giren iyi yürekli dostların yardımıyla, iki tarafın ana-babalarını çocuklarının suçunu affedip evliliklerini kabul ettirdiler. Daha altı ay geçmeden, genç evliler arasında geçimsizlik başladı, yılın sonunda ayrılmaya kalktılar. İki tarafın büyüklere de bunun önüne geçmek istediğince de basaramadılar ve bu evlilik ayrılıkta sonuçlandı. Şu halde ilk zamanlarda, onları castıran, gözlerini karartan aşk nerede kaldı?»

«Kimi romanlarda aşkın böylece bitivermesi, hatta kime, nefrete dönüşmesi görülür. Masallarda ise böyle şeylere rastlanmaz, onlarda aşk hikâyeleri tatlılıkla biter. ...Ondan sonra zevk-u sofa ile yaşamışlar» sözü masallara eklenir ki bu da dinleyen genç kızları imrendirip hayallere sürükler.

«Benim aşkla, sevgiyle ilgili düşüncelerim ise «gençliğim ve tecrübesizliğim beni yanıltmıyorsa» sizin «Kırkambar'daki «Aşk» başlığı altında yayımladığınız yazılardaki fikirlerinizi uyuyor.»

Şimdi, biraz da Kırkambar maddesi üzerinde duralım: Aliye Hanım ile karşılıklı birkaç mektuplarımızda, bu konuya ilgili yazışmamız olmuştur.

Aliye Hanım, artık şimdi, on beş, on altı yaşına gelmiş bir genç kızıdır. Yaşı ilerledikçe okuduklarından olduğu zevk de başka türde oluyor. Onda ki araştırma merakı, felsefe merakı arttıkça o zamana kadar zevk olduğu şeyler artık ona, tad vermez olmuş. O artık okumayı yalnız zevk için değil, okuduklarından keşiflikte bir şey öğrenmek için okur olmuş. Bu bakımdan bizim Kırkambar dergisini ilginç bularak devamla takibe koyulmuş.

«Kırkambar'da yayımlanan: «Bir makineye bakarken bundan neler öğrenebiliriz?» makalesi, benim en hoşuma giden yazı oldu. Geçen mektuplarımızda da uzun uzadıya yazdığım gibi, artık ben her gördüğüm ve her işittiğim şeyi, bir ders yerine koyup okudum, onun üzerinde işleyordum ve bazı gerçekleri elde etmeye çalışıyordum. Özellikle, kendi düşüncelerime çok uygun olan bu yazılar, benim tuttuğum yolun doğruluğuna bana, kanıtıyor gibi geliyor. Bu yazıyı okuduktan sonra, her gördüğüm şeyi inceleyip etüd ederek bunlardan bir takım gerçekler çıkarmak merakımı büsbütün artırdı. Felsefe denen şey de zaten bu değil midir?»

(1) Akatürk, saat 1 saat.

Gelecek Yazı :
«KIRKAMBAR»

EK.6. Ziya Gökalp'in Kadına Dair Sözleri

14 OCAK 1983 RÖPORTAJ

Ziya Gökalp

●Yeni bir terim icat oluyor: «Karılaşmak»

●Ziya Gökalp de sahnede ve diyor ki:

İstanbul'un Gizli Tarihi
SALÂH BİRSEL

«... TOPLUMSAL NEDENLER KADINLA ERKEĞİN EŞİTLİĞİNİ DOĞURACAKTIR!»

Eski bir gravürde 18. yüzyılda İstanbul.

0... gencimiz değil bir sen de...
Kıbrıs'ta...
Hâzır «karışmak» teriminde kadınlık bilincine...
Yeni bir terim icat oluyor: «Karılaşmak»
Ziya Gökalp de sahnede ve diyor ki:
«... TOPLUMSAL NEDENLER KADINLA ERKEĞİN EŞİTLİĞİNİ DOĞURACAKTIR!»
Eski bir gravürde 18. yüzyılda İstanbul.
Bu günün...
Eşitlik ve eşitlik...
Yaşamak, çabılamak

Özellikle kadınlık...
Eşitlik ve eşitlik...
Yaşamak, çabılamak

bu bakışta...
Eşitlik ve eşitlik...
Yaşamak, çabılamak

bu bütün...
Eşitlik ve eşitlik...
Yaşamak, çabılamak

EK.7. Türk Kadınlar Birliği Miting Duyurusu

Bugün miting var

Bu miting intihap hakkını alan Türk kadınının ilk umumî tezahürüdür

Kadınların belediye intihabatına iştiraki için kabul edilen kanun münasebetile Türk Kadın Birliği tarafından tertip edilen miting bugün yapılacaktır. Kadın Birliği hey'eti idare azaları ile miting hey'eti tertibiyesi dün akşama kadar istihzarat ile meşgul olmuşlardır.

Yapılan programa göre miting ve tezahürat şu suretle icra edilecektir.

- 1 — Bütün Türk kadınları ve kız talebeleri sabahleyin saat 9 dan itibaren Sultanahmet meydanında toplanmağa başlayacaklardır.
- 2 — Saat 10 da önde muzika ve mektepli kızlar olduğu halde kadınlar hareket edecekler ve alay halinde Divanyolu'nu takiben Şehremaneti binasının önüne geleceklerdir. Burada tezahürat yapılacak ve bir nutuk okunacaktır.
- 3 — Müteakiben aynı suretle sırasıyla Kadın Birliği, C. H. Fırkası, Türk Ocağı ve Vilâyet önüne gidilerek beşer dakika durulacak ve nutuklar okunacaktır.
- 4 — Vilâyetten sonra Ankara caddesi tarikiyle Sirkeci, Eminönü, Karaköy, Şişhane, Galatasaray ve Taksim'e gidilecektir.
- 5 — Taksim'de Cumhuriyet âbidesine Türk Kadın Birliği tarafından hazırlanan bir buket konacaktır.
- 6 — Müteakiben Türk Kadın Birliği tarafından ihzar edilen listede ismi yazılı olan hanımlar tarafından nutuklar okunacak ve tezahürat yapıldıktan sonra merasime nihayet verilecektir.

(Nabadi 2 inci sahlfe)

Kadın Birliğinde son hazırlıklar ikmal edilirken

Müstakil ve kadın namzedler

Halkta seçim alâkasını son dereceye çıkardı, herkes cumayı bekliyor

Muallim İhsan Şerifle Nezihe Muhittin de namzedliklerini koydular - İlk defa sayılabilecek kadınlarımız kimlerdir?

Yeni sayılar namzedleri muallim ul - dükün, sayılabilecek müstakiller nam - zedliklerini koyan - lar da sayılabilecek - ten sonra bütün iş - emleri günü yapıla - cak istihbarat hazı - rımlarına kalıyor gi - bildi, C. H. F. nam - zedlerinin cumma gi - nü yapılabilecek ist - ihbarat istihbaratı - larına istihbaratı sayı - labilecek

Fatma Şehir, ortada müstakillerin yıl mevsiminde talim - emi, müstakiller

varan talim kays - tında bilereve gene muallim yetiştiriy - ti. Talebelerinde ke - dinin çok sevdiği ve - liden için mektep mahallinde cihaz - larla oluyor.

Nezihe Muhittin

de namzed

Eski Kadın bir - liği ve istihbarat ve muallim Nezihe Muhittin de din müstakiller İstanbul meclisliğine nam - zedliğini koyuyor - tur. Yeni kadın namzed din be - lümlerine bina göre

İlk kadın yargıç Beyhan Hanım

6 Şubat 1935 Cumhuriyet

10 sayı say

EK.9. Atatürk'ten Türk Kadınlığına

Türk kadınları Kadınlar Birliğinin dünki toplantısında

Türk kadınları dün de coşkun tezahürat yaptılar

Istanbul Kız lisesinde ve Kadınlar birliğinde yapılan kutlulama

Seçim hazırlıkları da devam ediyor

Istanbul Kadınlar Birliği dün saat on altıda, Birlik merkezinde bir toplantı yapmıştır. Ayrıca, İstanbulun en eski Kız mektebi olan İstanbul Kız lisesinde de merasim yapılmıştır. Türk

Vilâyette sayılab seçimi için çalışılıyor

kadınlığına ulu Atatürkün ölmez bir armağanı olarak verilen sayılablık halkı İstanbul Kız lisesinde ürünc (heyecan) ile alkışlanmış ve büyük ön dere sonsuz bağlılıklarını bir daha

Atatürk'ten Türk Kadınlığına

ANKARA, 9 (A. A.) — Riyaseticumhur umumi kâtipliğinden:

Erdemli kadınlarımızın sayılab seçimine girmelerinden dolayı ülkenin bütün kurumlarından, yer yer toplantılardan tel yazıları aldım. Gösterilen duygulardan gönencim büyüktür. Türk kadınlığının yeni girdiği siyasal alanda da değerli işler başarmasını dilerim.

K. ATATÜRK

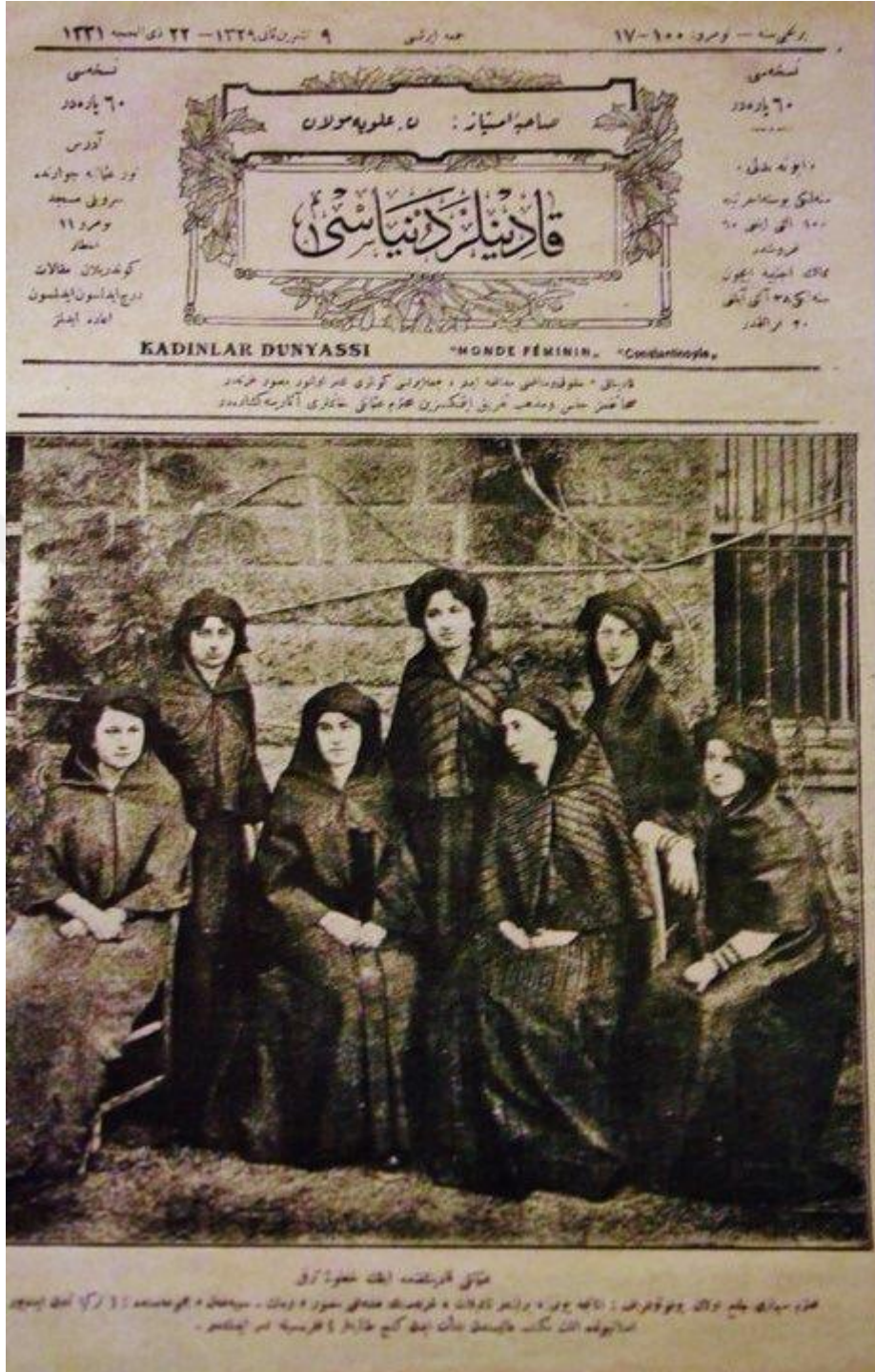
söyliyerek, kültür bakanlığı elile şu telgraf çekilmiştir:

Kültür bakanlığına
Yurdu saran aydınlığın Türk kadınlığına yerini göstermesini okulumuz talebesi urunçla alkışladı. En güzel (Devamı 5 inci sahifede)

EK.11. Kadınlar Dünyası Mecmuası

EK.12. Türk Kadınlar Birliği Mitingi

EK.13. Osmanlı'ya Hediye Edilen Uçakla Uçuş Yapan Kadınların Hatıra Fotoğrafı

